

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ABD – ÇİN REKABETİ EKSENİNDE
AB – ÇİN İLİŞKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ÇİÇEK

**Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Necibe Nevra ESENTÜRK

MAYIS - 2017

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ABD – ÇİN REKABETİ EKSENİNDE
AB – ÇİN İLİŞKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat ÇİÇEK (147207005)

Enstitü Anabilim Dalı: Uluslararası İlişkiler
Enstitü Bilim Dalı: Uluslararası İlişkiler

Bu tez 12.05. 2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç Dr. Necibe Nevra ESENTÜRK

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali UĞUR

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç. Dr. Zelha ALTINKAYA

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Murat ÇİÇEK
26.04.2017

ÖNSÖZ

Son yıllarda ABD – Çin rekabeti ile ilgili çalışmalar artmıştır. Konu ile ilgili sayısız eserler ortaya konulmuştur. Çin'in yükselişi ile birlikte ABD'nin tekrar Orta Doğu bölgesinden Asya – Pasifik bölgesine yönelmesi de bu çalışmaların sayısının artmasına neden olmuştur. Bu çalışmalar genellikle ekonomik, askeri ve siyasi temelde açıklamalar getirerek incelenmiştir. Çin'in yükselişi ABD'nin bölgede Çin'i dengelemek ve bu yükselişini önlemek amacıyla geliştirdiği politikalar mevcuttur

Bu tezde de bu politikaları incelememenin yanı sıra Soğuk Savaş sonrası oluşan uluslararası yapının sonucunda getirdiği çıktılar bu rekabeti incelemenin farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesine neden olmuştur. Özellikle çok kutuplu yapının sonucunda Avrupa ülkeleri Avrupa Birliği (AB) çatısında birleşmektedir. Uluslararası konjonktür çerçevesinde bu rekabetinin farklı bir boyutu incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda şu yargıya varılmıştır; AB – Çin ilişkileri bu rekabetin farklı bir safhası oluşturmaktadır. ABD'nin Asya – Pasifik bölgesinde izlediği siyasi, ekonomik ve askeri politikalar neticesinde, Çin'in Avrupa'da geliştirdiği politikalar incelenecektir.

Bu tezin yazım aşamasında, yardımlarını esirgemeyen Yıldırım DENİZ'e, hayata bakışımı etkileyen Gülnaz Tuğba KORUR'a, araştırmalarımda ufkumu açan ve çeşitli kaynakları bana ulaştıran değerli hocam Yrd. Doç Dr. Ozan ÖRMECİ'ye ve beni yönlendirmesiyle birlikte tezimin içeriği zenginleştirilmesini sağlayan ve farklı bir bakış açısıyla çalışmayı değerlendirmemde yardımcı olan danışman hocam olan Yrd. Doç. Dr. Necibe Nevra ESENTÜRK'e ve eğitim hayatım boyunca yanımda olan aileme, arkadaşlarıma ve hayatıma anlam katan değerli insana minnettarlığımı belirtmek ister, gösterdikleri anlayış için sonsuz teşekkürlerimi sunarım

Murat ÇİÇEK
26.04.2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	vi
HARİTA LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
Çalışmanın Konusu.....	4
Çalışmanın Amacı	5
Çalışmanın Yöntemi	5
BÖLÜM 1: AB – ÇİN ARASINDAKİ EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER	11
1.1.AB'nin Çin Pazarındaki Durumu	13
1.2. Çin'in Ekonomik Gücü	17
1.3. Çin'in Avrupa Pazarındaki Durumu	22
1.4. AB – Çin Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Geleceği	27
BÖLÜM 2: AB – ÇİN ARASINDAKİ SİYASİ İLİŞKİLER VE POLİTİK AMAÇLAR	33
2.1. AB'nin Çin'i Libereleştirme Hedefleri	35
2.2. Brexit Sonrası İlişkiler	37
2.3. Çin'in Avrupa Siyasetinde Etkili Olma Hedefi	39
2.4. AB ve Çin'in Siyasi Hedefleri Önündeki Engeller	44
2.4.1. AB'nin Aşırı Sağ Sorunu	44
2.4.2. Bir Uygarlık Devleti: Çin	48

BÖLÜM 3: AB – ÇİN İLİŞKİLERİNİN KÜRESEL REKABETTEKİ YERİ	53
3.1. Çin'in Batı Algısı	54
3.1.1. Şanghay İşbirliği Örgütü.....	56
3.1.2. Uluslararası İlişkiler Kuramı Olarak Tianxia	59
3.2. ABD'nin Çin'i Çevreleme Politikası	63
3.3. ABD ve Çin Arasındaki Ekonomik İlişkiler.....	68
3.4. BRICS ve Enerji.....	72
3.5. Çin'in Küresel Rekabette AB'ye Yaklaşımı	75
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	85
EKLER	105
ÖZGEÇMİŞ	132

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADOM	: Anadolu Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma, Uygulama ve Dokümantasyon Merkezi
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
ALDE	: Avrupa İçin Liberaller ve Demokratlar İttifakı – <i>Alliance of Liberals and Democrats for Europe Party</i>
ANKASAM	: Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
AT	: Avrupa Topluluğu
Bkz	: Bakınız
BİLGESAM	: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ECR	: Avrupa Muhafazakarlar ve Reformistler Partisi – <i>European Conservatives and Reformists</i>
EFD	: Avrupa Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Grubu – <i>Europe of Freedom and Direct Democracy</i>
EPP	: Avrupa Halk Partisi – <i>European People's Party</i>
FIFA	: Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği – <i>Federation Internationale de Football Association</i>
FN	: Ulusal Cephe – <i>Front National</i>
Greens/EFA	: Yeşiller/ Avrupa Serbest İttifakı – <i>The Greens/European Free Alliance</i>
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GUE/NGL	: Avrupa Birleşik Sol/Kuzeyli Yeşil Sol – <i>European United Left/Nordic Green Left</i>
IMF	: Uluslararası Para Fonu – <i>International Monetary Fund</i>
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü – <i>North Atlantic Treaty Organisation</i>
NI	: Kayıtlı Olmayan – <i>Non-Inscrits</i>

OBOR	: Tek Kuşak Tek Yol – <i>One Belt One Road</i>
OEC	: Ekonomik Karmaşıklık Gözlemevi - <i>Observatory Of Economic Complexity</i>
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü – <i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>
ORMER	: Ortadoğu Enstitüsü
PES	: Avrupa Sosyalistler Partisi – <i>Party of European Socialists</i>
PRC	: Çin Halk Cumhuriyeti – <i>People's Republic Of China</i>
S&D	: Sosyalistler ve Demokratlar İlerleyen İttifak Grubu – <i>Progressive Alliance of Socialists and Democrats</i>
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ŞİÖ	: Şanghay İşbirliği Örgütü
TASAM	: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi
THAAD	: Terminal Yüksek İrtifa Alan Savunması – <i>Terminal High Altitude Area Defense</i>
TUIÇ	: Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği
T.y.	: Yayın Tarihi Yok
UGA	: Uluslararası Gençlik Derneği
UPA	: Uluslararası Politika Akademisi

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1.1: Çin'in Üye Ülkelerle Yaptığı Toplam Ticaret (Total Trade).....	16
Şekil 1.3.1: Yabancı Doğrudan Yatırım Akışı (FDI Flows) 2010 - 2014.....	26
Şekil 1.4.1: Çin Tarafından Tutulan Yatırım Stoku (FDI Stock) 2005 – 2012	29
Şekil 2.4.1.1: Avrupa Parlamentosu Seçim Sonuçları	46
Şekil 3.3.1: Yabancı Doğrudan Yatırım Akışı (FDI Flows) 2005 - 2013.....	68

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1.1: Çin'in Ülke Bazında Yaptığı İhracat Rakamları	14
Tablo 1.1.2: Çin'in Ülke Bazında Yaptığı İthalat Rakamları	15
Tablo 1.1.3: Çin'in 2015 Yılında Ülke Bazında Yaptığı İthalat ve İhracat Rakamları	15
Tablo 1.2.1: GSYİH (GDP) Yıllık Büyüme Oranı 2008 – 2015	18
Tablo 1.2.2: GSYİH (GDP) 1998 – 2015	18
Tablo 1.2.3: GSYİH (GDP) Tahmini Yıllık Rakamları	19
Tablo 1.2.4: GSYİH (GDP) Satın Alma Gücü Paritesi (PPP) 1995 – 2015	20
Tablo 1.2.5: GSYİH (GDP) Satın Alma Gücü Paritesi (PPP) Tahmini Rakamları	21
Tablo 1.3.1: AB'nin Ülke Bazında Yaptığı İhracat Rakamları 2002 – 2015	22
Tablo 1.3.2: AB'nin Ülke Bazında Yaptığı İthalat Rakamları 2002 – 2015	23
Tablo 1.3.3: Çin'in Avrupa Ülkeleriyle Mal Bazında Yaptığı İhracat Rakamları	24
Tablo 1.3.4: Çin'in Avrupa Ülkeleriyle Mal Bazında Yaptığı İthalat Rakamları	24
Tablo 1.3.5: AB'nin Kıtalara Göre Yaptığı İhracat	25
Tablo 1.3.6: AB'nin Kıtalara Göre Yaptığı İthalat	25
Tablo 1.4.1: AB'nin 2006 – 2009 Yılları Arası Ülke Bazında Yaptığı İhracat	28
Tablo 1.4.2: AB'nin 2006 – 2009 Yılları Arası Ülke Bazında Yaptığı İthalat	28
Tablo 2.3.1: Çin'in AB Üye Ülkelere Yaptığı Yatırım (FDI Flows)	40
Tablo 2.3.2: AB Üye Ülkelerinin Çin'e Yaptığı Yatırım (FDI Flows)	40
Tablo 2.3.3: Çin'in AB Üye Ülkeleriyle Yaptığı İhracat Rakamları	42

Tablo 2.3.4: Çin'in AB Üye Ülkeleriyle Yaptığı İthalat Rakamları.....	42
Tablo 3.2.1: Ülkelere Göre Savunma Harcamaları (2008 – 2015)	67
Tablo 3.3.1: ABD'nin Çin ile Yaptığı Mal Ticareti.....	69
Tablo 3.3.2: Çin'in ABD ile Yaptığı Mal Ticareti.....	70

HARİTA LİSTESİ

Harita 2.4.1.1: Avrupa’da Aşırı Sağ Partilerin Yükselişi.....	45
Harita 2.4.1.2: Avrupa Parlamentosu Ülkelere Göre Seçim Sonuçları.....	44
Harita 2.4.2.1: Çin Uygarlığı (Tang Hanedanlığı Dönemi – Çin’in Altın Çağı).....	49
Harita 3.2.1: İlk Ada ve İkinci Ada Zinciri.....	64
Harita 3.4.1: Güney Çin Denizi’ndeki Ülkelerin Hak İddiaları.....	74
Harita 3.5.1: OBOR Projesi Kara ve Deniz Yolu.....	77

YAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri	
Tezin Yazarı: Murat ÇİÇEK	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Necibe Nevra ESENTÜRK
Kabul Tarihi: 12.05.2017	Sayfa Sayısı: III (ön kısım) + 132 (tez)
Anabilimdalı: Uluslararası İlişkiler	Bilimdalı: Uluslararası İlişkiler
<p>Bu çalışmada ABD – Çin arasında bulunan küresel rekabetin Avrupa Birliği (AB) ve Çin arasındaki ilişkilere yansımaları incelenmiştir. Soğuk Savaştan sonra oluşan yeni düzenin getirdikleri ve tek kutuplu yapının aksine çok kutuplu bir sistemin varlığı ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu değerlendirmeler ışığında AB – Çin ilişkilerinin bu rekabetteki önemi ile ilgili bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Realist/neo-realist kuramın yumuşak güç yaklaşımı ile birlikte liberal/neo-liberal kuramın karşılıklı bağımlılık yaklaşımı kullanılarak tez incelenmiştir. Bu ilişkileri açıklamada temel olarak realist/neo-realist kuramın yumuşak güç yaklaşımı kullanılarak bir değerlendirme yapılmıştır.</p> <p>Ekonomik verilerle birlikte siyasi söylemler incelenerek bulgular elde edilmiş ve akademisyenlerle mülakat yapılmıştır. Ayrıca yayımlanan haberler, tezler, makaleler ile konu ile ilgili ortaya konulmuş kitaplar da veri olarak kullanılmıştır. Bunların sonucunda ekonomik veriler genel olarak karşılıklı bağımlılık yaklaşımını, diğer veriler ise yumuşak güç ve güvenlik yaklaşımını desteklemektedir.</p> <p>Elde edilen verilerin sonucunda realist/neo-realist kurama göre ekonomik temelli politikalar üreten günümüz devletler, yumuşak güç ile hareket ettiği ve birbirlerine karşı bir denge politikası yürütmek istediği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Çin'in de uluslararası sistemde bu anlayışla hareket ettiği ve bu sayede ekonomik güç elde etmesiyle siyasi bir aktör olarak hareket ettiği düşünülmektedir. Bu yüzden Çin'in, ABD ile olan mücadelesini farklı bir açıdan bakmak için AB ile olan ilişkileri bu çalışma ile değerlendirilmiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: AB – Çin İlişkileri, ABD – Çin Rekabeti, Ekonomik İlişkiler, Siyasi Hedefler	

Yalova University Insitute of Social Sciences Master/PhD Thesis Summary

Thesis Title: EU – China Relations In the Context of USA – China Competition	
Thesis Author: Murat ÇİÇEK	Advisor: Yrd. Doç. Dr. Necibe Nevra ESENTÜRK
Date of Acceptance: 12.05.2017	Total Number of Pages: III (pre text) + 132 (main body)
Department: International Relations	Field of Study: International Relations
<p>In this study, the reflection of the global competition between USA and China on the relations between European Union (EU) and China has been examined. Contrary to the unipolar structure and the new order that emerged after the Cold War, the existence of a multipolar system has been examined in this study. This study has been designed to understand the US – China competition from a different perspective. EU – China relations have been tired to put forward this competitive and important approach. The thesis has been constructed using the soft power approach of realist/neo-realist theory and the interdependence approach of liberal/neo-liberal theory.</p> <p>Political discussions with economic statements have been examined and interviews were made with academics. In addition, published news, theses, articles and related books were used as data. As a result, the economic data generally support the interdependence approach, and the other data support soft power security approach.</p> <p>It is understood that the states, which produce economically based policies according to the realist/neo-realist scheme as a result of the analyses act with soft power and want to pursue a balance policy towards each other. As a result, China is considered to act as a political actor by acting in this way in the international system obtaining economic power at this level. Therefore, in order to look at China’s struggle with the US from a different point of view, its relations with the EU have been evaluated in this study.</p>	
Keywords: EU – China Relations, US – China Competition, Economic Relations, Political Targets	

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrası güçler dengesine dayalı bir uluslararası sistem var olmuştur. Bu düzen ekseninde Batı Bloğunu temsilen Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Doğu Bloğunu temsilen Sosyalist Sovyetler Birliği Cumhuriyeti (SSCB) şeklinde iki güç bu sistemin öncüleri olarak gösterilmekteydi. Bu dönem “Soğuk Savaş” olarak adlandırılmıştır. Bu iki güç birbirleriyle direk olarak sıcak çatışmaya girmemiştir. Bu mücadele silahlanma yarışı şeklinde gerçekleşmiştir. 1990 yılında ise bu dönem sonlanmıştır (Keyman, 2006: 4 – 7). Yani Soğuk Savaş dönemi sonlanmış, liberal demokrasi ile serbest piyasa ekonomisi temelinde yeni bir dönemine girilmiştir. Soğuk Savaş dönemi önceleri realist paradigmanın¹ güvenlik ve silahlanma argümanlarını kullanarak sert güç (*hard power*) dediğimiz olgu üzerinden devletler dış politikalarını yönlendirmekteydi.

Soğuk Savaş döneminin sonlanmasıyla uluslararası sistemde gücün anlamı askeri yapılanmadan çok ekonomik gelişmeler ve bunun temelinde gelişen politik bir yapılanma ortaya çıkmıştır (Keyman, 2006: 2). Yani bu dönem serbest piyasa koşullarının yaygınlaşması ile birlikte liberal demokrasinin yaygınlaşması liberal teorinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Yeni çıkan bu yapı ile birlikte devletler birbirleriyle etkileşime girmiştir. Bu dönem “küreselleşme” adıyla anılmaya başlanmıştır (Efegil ve Musaoğlu, 2009: 8 – 10).

Küreselleşme kavramı birçok alanda kullanılmaktadır. Bu kavram genellikle devletlerin ekonomik bütünlüğü gibi algılansa da birçok alanda kullanılmaktadır. Ekonomik anlamda, küresel pazar ve serbest piyasa ekonomisinin egemenliğini anlatmaktadır. Siyasal anlamda, ulus-devlet yapılarının öneminin azalması ve devletler-arası sınırların aşılması ile birlikte kurulan uluslararası veya çok devletli ortak yapıları ifade etmek için

¹ Realizm, devleti uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul ederek, uluslararası ilişkiler ve uluslararası politikayı devletler arasındaki mücadele süreci olarak görmektedir. Realistler devlet içi dinamikleri göz ardı etmektedirler. Realizmin ortaya çıkışı bulunduğu ortam ile ortaya çıkmıştır ve içinde bulunduğu dönemin şartlarından etkilenmiştir. Bunların başında İkinci Dünya Savaşı gelmektedir. Realizmin, uluslararası politika literatüründeki yerini belirginleştiren Edward Hallett Carr olmuştur. Bir diğer önemli isim Hans Morgenthau’dur. Neo-realizmin kurucusu ise Kennet Waltz’dır. Waltz’a göre askeri güç tek başına bir gücü ifade etmediği diğer dinamiklerinde güç tanımının içine girdiği bahsetmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Jack Donnelly; (t.y.), “Realism and International Relations”, Cambridge University Press, http://assets.cambridge.org/97805215/97524/excerpt/9780521597524_excerpt.pdf , 19.05.2017

kullanılmaktadır. Teknolojik anlamda, iletişim araçlarının yaygınlaşması ve seyahat olarak mesafelerin birbirine yakınlaşması şeklinde kullanılmaktadır (Sevim, 2006: 89 - 98). Küreselleşme doğal olarak devletler arası karşılıklı bağımlılığı birlikte getirilmesiyle birlikte ekonomi temelli politikaların ön plana çıkmasına neden olmuştur (Efegil ve Musaoğlu, 2009: 8 – 10).

Bu dönemde birçok bölgede olduğu gibi Avrupa kıtası üzerinde de ciddi değişimler meydana gelmiştir. Özellikle sosyalist rejimin egemen olduğu Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri serbest piyasa ekonomisini kabul etmesinin yanı sıra siyasal sistemlerinde değişikliğe gitmiş ve liberal düzeni kabul etmişlerdir. Bunun sonucunda bu ülkelerin çoğu bugün Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler olmuştur. AB bu yeni düzen ile birlikte ekonomik ve siyasal anlamda kazanımlarını güçlendirmek istemiş ve Soğuk Savaşın yarattığı duvar yıkılınca diğer ülkelerle hem siyasal hem de ekonomik olarak ilişkiler geliştirmeye başlamıştır.

Bunun örneklerinde birisi ise Çin'dir. AB – Çin ilişkileri aslında 1975 yılından beri vardır. Temelde bu ilişkiler ekonomik olarak ve kısıtlı bir şekilde başlamıştır. 1978 yılında ise AB (o zamanki ismi AET) Ticaret ve İşbirliği anlaşması imzalamıştır. Çin, Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni düzene ayak uydurmaya çalışmış ve 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) üye olmuştur. AB 2001 yılında Çin politikasını geliştirmek amacıyla “AB'nin Çin Stratejisi” belgesini yayınlamıştır.

Tarihsel açıdan bakıldığında yukarıda söylediklerimizin dışında Avrupa'nın Çin ile olan ticareti 1557 yılında başlamıştır (British Library, t.y). Çin geleneksel olarak bu dönemde kapalı ekonomik bir sistem uyguluyordu. Bunun üzerine İngiltere Çin pazarına afyon sokmaya başladı ve halk arasında bunun bağımlılığı arttı. Buna bağlı olarak Çin bu ürünün satışını yasakladı (Çal, 2010). Bunun sonucunda İngiltere Çin'e karşı savaş ilan etti. 1839 – 1842 yılları arasında Birinci Afyon Savaşları gerçekleşmiştir. İngiltere ve Fransa 1856 – 1860 yıllarında Çin'e karşı İkinci Afyon Savaşı diğer adıyla Ok Savaşı (*Arrow War*) yapmıştır. Bu savaşların sonucunda Çin açık ekonomik bir sistemi kabul etmek zorunda kalmış ve Avrupa ülkeleri Çin'de ayrıcalıklar elde etmiştir (Pletcher, 2015). Tezde de ayrıntılı bir şekilde değerlendireceğimiz üzere Çin bu savaşın yenilgisi ile birlikte “utanç yüzyılı” olarak

adlandırdığı bir döneme girmiş ve 1949 yılındaki Komünist devrime kadar toparlanamamıştır.

Komünist devrimden sonraki yıllarda Çin toparlanmaya çalışmıştır. Çin bu dönemde Doğu Bloğunda yer almıştır. İlerleyen yıllarda SSCB ile Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) arasında sınır anlaşmazlığı ortaya çıkmış ve Çin'in Doğu Bloğu ile arasında bir mesafe olmuştur. O dönemki ABD Başkanı Nixon ÇHC ile ilişkileri iyileştirmeye çalışmıştır. Bunun sonucunda ÇHC yerine Çin Cumhuriyeti olarak tanınan Tayvan adasındaki yönetim 1971 Birleşmiş Milletler (BM) üyeliğinden çıkarılmış ve ÇHC BM'ye üye olmuştur. Bunun yanında veto yetkisine sahip Güvenlik Konseyi temsilcisi olmuştur (Lei, 2014). 1978 yılında Çin'de Devlet Başkanlığına Deng Şiaoping'in gelmesiyle ülkede önemli değişiklikler meydana gelmiştir. "Kumanda ekonomisi" diyeceğimiz sosyalist sisteme özgün ekonomik yapıdan serbest piyasa ekonomisinin gereklikleri yerine getirilmeye çalışılmış ve kapalı siyasi yapıdan açık bir siyasi yapıya geçilmiştir. Bu dönemde Çin'in Batı ile olan ilişkiler iyileştirilmeye dünya sistemine entegre etmeye çalışmıştır (Encyclopadia Britannica, 2015).

Çin'in yaşadığı bu gelişmeler sonucunda ekonomik büyüme gerçekleştirmiş ve günümüzde ekonomik bir güç haline gelmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde dünya sisteminde meydana gelen değişimler sonucunda Çin ekonomik ve siyasi bir güç elde etmiştir. Tek kutuplu bir yapı olarak görülen bu sistemde Çin önemli bir güç olarak ortaya çıkmış ve ABD'ye karşı bir rakip olarak görülmüştür. Bu sayede dünya çok kutuplu bir siyasi yapıda olduğu anlaşılmıştır.

Çin dışında küresel siyasette önemli bir aktör olarak görünmeye çalışan AB görülmektedir. AB'nin Çin ile ekonomik ilişkileri karşılıklı bağımlılık çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu noktada her ikisi de birbirlerine karşı önemli bir ortak konumundadır. Buna dayanarak Çin, "Yeni İpek Yolu Projesi"nde geliştirmiştir. Bu proje ile Çin ve Avrupa ekonomisi direk olarak birbirine bağlanacaktır. Çin bu proje ile birlikte önemli bir ekonomik kazanç sağlayacağı düşünülmektedir. Çin'in bu bölgedeki ekonomik etkinliğini artırması sonucunda siyasi gücünü de artıracığı söylenebilir. Bu sayede Çin, Batı'ya doğru siyasi ve ekonomik bir nüfuz oluşturacağını düşünebiliriz.

Bu gibi bir olayın başlangıcı olarak tezde şu şekilde ifade edilmektedir; ABD'nin Asya – Pasifik bölgesinde Çin'i kuşatmak ve bölgedeki etkinliğini ve gücünü azaltmakla

birlikte hareket kabiliyetini kısıtlamak olduğu söylenmiştir (Giray Fidan ile mülakat, 2017). Çin'in denize açılmasının engellenmesi ve askeri donanma kabiliyetinin kısıtlanmaya çalışılmasının yanı sıra bu bölgede deniz üzerinden ticari yollarının yetersiz olması Çin'i farklı bir yola itmiştir. Küresel rekabet çerçevesinden bakıldığında bu iki gücün rekabeti üstünlük mücadelesi şeklinde gelişmektedir. Her ikisi de var olan güçlerini (siyasi, ekonomik, askeri, teknolojik v.b.) en üst seviyeye taşıyarak birbirlerine karşı üstünlük kurmaya çalışmaktadır (Giray Fidan ile mülakat, 2017).

Bu bağlamda, tezde ele alınan temel konu; Çin'in Asya – Pasifik bölgesindeki varlığını ve gücünü kısıtlamaya çalışan ABD'ye karşı, Avrupa ve kendi bölgesindeki politikalarıdır. Bunun sonucunda çalışmada, küresel rekabetin önemli iki aktörü olan ABD ve Çin'in küresel siyasetteki etkilerini gözlemlemekle birlikte Çin'in AB ile olan ekonomik ve siyasal ilişkileri değerlendirilecektir.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın temel sorusu, ABD – Çin rekabetinin AB ile Çin arasındaki ilişkilere yansımalarının nasıl olduğudur. Bu çalışma, literatürde AB – Çin ilişkileri hakkında farklı bir bakış açısıyla yeni bir düşünce sunmak amacıyla yapılmıştır. Bu düşünce ABD'nin Çin'e olan yaklaşımının Çin tarafından farklı bir yolla cevap verildiğinin değerlendirilmesidir. Yani Çin, ABD'nin kendisine karşı geliştirdiği politikalar çerçevesinden AB ile olan ilişkilerini derinleştirmek ve burada ABD'nin siyasi ve ekonomik üstünlüğünü kendi lehine çevirmektir.

Batı, Çin'i potansiyel bir güç olarak görmekte ve bu gücü silahlı bir güce çevireceğini düşünmektedir. Bu nedenle Batı, bunu engellemek adına karşılıklı bağımlılık kurarak, Çin'in tehlikeli olma durumunun önüne geçebileceği vurgulanmıştır (Jacques, 2012: 250 - 255). Bununla birlikte Çin'in siyasi gücü ve sahip olduğu ekonomik gücü incelenecektir. Sahip olduğu bu gücü nasıl kullandığı ile ilgili örnek olaylar ortaya konmaya çalışılacaktır. Bunun dışında AB'nin liberal hedeflerinin Çin üzerinde bir etkisinin olup olmadığı incelenecek ve Çin'in AB üye ülkeleriyle ilişkileri analiz edilecektir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada küresel rekabet içerisinde bulunan Çin ve ABD'nin AB üzerindeki etkileri incelenecek olup, Çin'in mevcut ekonomik ve siyasi yapısı dikkate alınarak AB üzerindeki gücü analiz edilecektir. Bununla birlikte, Çin'in ABD'ye karşı Avrupa üzerinden nasıl bir siyasi ve ekonomik güç elde edeceği ile ilgili değerlendirme yapılacaktır.

Çalışma Yöntemi

Bu çalışma, konusu itibariyle hazırlık aşamasında öncelikle yazılı ve görsel materyallerle birlikte konu ile ilgili olan olaylar ve dokümantasyonlar incelenerek hazırlanmıştır. AB – Çin ilişkilerini tarihsel süreç açısından incelemelerde bulunulmuştur. Bunun akabinde ilişkiler hakkında literatür incelemesi yapılmıştır. Bu araştırma ile birlikte ekonomik ilişkiler hakkında nicel (*quantitative*), siyasi ilişkiler hakkında ise nitel (*qualitative*) veriler elde edilmiştir. Bu veriler ışığında ilişkiler hakkında kapsamlı bir analiz yapılmıştır. Bu analiz ile birlikte Çin'in siyasi hedefleri ve kullandığı ekonomik yöntemler hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Değerlendirme yapılırken konu ile ilgili kitaplar, tezler, bilimsel makaleler ve internet sitelerinden yararlanılarak veri toplamaya çalışılmıştır. Bununla birlikte Çin'in ABD ve AB ile ilişkilerini ve hedefleri ile ilgili 8 akademisyen² ile nitel (*qualitative*) veriler elde etmek amacıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat (önceden belirlenmiş sorular) yapılmıştır.³ Bu yapılan mülakatlarla elde edilemeyen nicel (*quantitative*) verilerin eksikliği giderilmiş, çalışmanın içeriği birincil verilerle zenginleştirilmiştir. Yapılan bu mülakatlar/mülakatların çözümlenmesi ile birlikte önceden elde edilen veriler bir araya getirilerek analiz yapılmıştır.

Bu analizler Çin'in ABD ile olan rekabeti çerçevesinde AB ile olan ilişkilerini değerlendirebilmek için realist/neo-realist paradigmanın güç ve güvenlik teorileri ile

² Yrd. Doç Dr. Ozan Örmeci, Xiaoli Guo, Dr. Altay Atlı, Doç. Dr. Ragıp Kutay Karaca, Doç. Dr. Çağdaş Üngör Sunar, Yrd. Doç. Dr. Cemre Pekcan, Yrd. Doç. Dr. Emine Akçadağ Alagöz, Doç. Dr. Giray Fidan Bkz. Ekler s. 105 – 131

³ Ek – 1 Mülakat Soruları s. 104

birlikte liberal/neo-liberalizm'in⁴ karşılıklı bağımlılık teorisi kullanılarak yapılmıştır. Tezde realist/neo-realist kuramın söylemlerini kullanmamızın nedeni, Çin'in ABD'ye karşı siyasi güç elde etmesini ve uluslararası ilişkilerde geliştirdiği politikaları açıklamak içindir. Bunun dışında, Çin'in bölgesinde ve diğer bölgelerdeki ülkelerle geliştirdiği ilişkilerin temelini açıklamak için ekonomik gücü ile elde etmiş olduğu siyasi gücünü analiz etmek için bu kuramın yumuşak güç söylemi ile değerlendirilmiştir.

Bu paradigma Soğuk Savaş sonrası oluşan uluslararası konjonktüründe değişen yaklaşımı ile açıklanmıştır. Yani Soğuk Savaş döneminde uluslararası ilişkilere hakim olan güçler dengesi anlayışı çerçevesinde devletlerin sert güç diyeceğimiz anlayışı altında geliştirdikleri politikalar (güvenlik temelli askeri politikalar ve silahlanma yarışı) küreselleşmenin yaygınlaşmasıyla yerini ekonomi temelli ilişkilere bırakmış ve devletler bu temelde politikalar geliştirmiştir. Bununla birlikte liberal/neo-liberal kuramın söylemlerini kullanmamızın nedeni, AB ile olan ilişkilerin yanı sıra ABD ile olan küresel rekabetini açıklamak içindir. Hem AB hem de ABD, Çin'i kontrol altında tutabilmek için ekonomik temelli politika izleyerek karşılıklı bağımlılık oluşturmak istemişlerdir. Bunun dışında ABD'nin Avrupa üzerindeki üstünlüğünü bertaraf etmek adına Çin'in de Avrupa ülkelerini kendisine bağımlı yapmak için geliştirdiği politikaları açıklamada bu kuramın söylemleri kullanılmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, yeni oluşan uluslararası yapı liberal demokrasinin ve serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşması sonucunda karşılıklı bağımlılığın getirmiş olduğu anlayış devletlerin katı güç kullanmalarına engel oluşturmuştur.

⁴ Kuramın öncüleri; John Locke, David Hume, Adam Smith, J. Stuart Mill, Herbert Spencer. Kuram devletin amacının özgürlüğü güvence altına almak olduğu, devletin kaynağının ve meşruiyetinin toplum sözleşmesinde aranması gerektiğini, iktidarın bireysel kabulü amaçlamak zorunda olduğunu belirtmiştir. Kurama göre, uluslararası sistem devlet, birey, baskı grupları, uluslararası örgütler gibi birçok aktörden oluşmaktadır. Bu aktörler rasyoneldir ve devletlerin tercihlerini ve davranışlarını etkileyerek kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışırlar. Neo-liberalizm uluslararası ilişkileri birim düzeyinde analiz etmektedir. Bununla birlikte neo-liberaller, birim düzeyindeki nedenlerin sistem düzeyindeki sonuçlarıyla ilgilenmektedirler. Neo-liberallere göre, liberal demokratik devletler arasında işbirliği mümkündür. Bununla birlikte, devletleri karşılıklı olarak işbirliğine razı edecek çok sayıda faktör bulunmaktadır. Devletleri işbirliğine götüren nedenlerin başında uluslararası örgütler, uluslararası hukuk, devletlerin rasyonel davranması gibi etkenler vardır. Neo-liberaller, realistlerden farklı olarak devletlerin uluslararası ilişkilerin tek aktörü olmasa bile en önemli aktörü olmaya devam ettiklerini düşünmektedirler. Aynı zamanda neo-liberalizme göre devletler rasyonel aktörlerdir. Ancak neo-liberaller devletten başka aktörlerin de varlığını kabul etmektedirler. Neo-liberallere göre, uluslararası ilişkilerde devletlerden başka birey, uluslararası örgütler, baskı grupları gibi birçok aktör vardır. Detaylı bilgi için bkz. Gizem Nida Mercan; (2014), "Liberalizm", *TUİÇ (Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği) Akademi*, <http://www.tuicakademi.org/liberalizm/>, 18.04.2017

Günümüzde ekonomik yapının ön planda olması devletler için daha önemlidir. Bu sebeple de realist/neo-realist kuramın yumuşak güç yumuşak güç yaklaşımı devletler arası politik ilişkilerini açıklamada önemlidir.

Çin'in Avrupa ile olan ilişkileri değerlendirildiğinde bunu bir intikam yarışı olarak algılamaması gerekmektedir. Yani Çin yaşadığı “utanç yüzyılı”nın sonucunda Avrupa ile ilişkiler geliştirmemiştir. Bu ilişkileri geliştirmesinin nedeni, ABD'nin bölgedeki siyasi ve ekonomik gücünü azaltmaktır. Çin, küresel rekabet içerisinde bu sayede ABD'nin önüne geçmeyi hedeflediği şekilde bir değerlendirilme yapılacaktır. Bu ilişkiler değerlendirildiğinde realist/neo-realist kuramın söylemleri daha açıklayıcıdır. Çalışmada da bu kuramın söylemleri ilişkileri açıklamada daha yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Bunun dışında ilişkiler incelendiğinde hem liberal/neo-liberal hem de realist/neo-realist kuramın söylemlerinin olmasının nedeni ile ilgili olarak şunlar söylenebilir; Çin'in akademik anlamda uluslararası ilişkilere bakış açısı ile Batı merkezli kuramların geliştirdiği bakış açısı farklıdır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere Çin'in uluslararası ilişkilere bakış açısını anlatmak amacıyla geliştirdiği “Tianxia” adlı bir uluslararası ilişkiler kuramı mevcuttur. Bu nedenle ilişkiler açıklanırken her iki kuramın söylemleri kullanılarak Çin'in dış politikaya davranışının hangi yönde geliştiği açıklamaya çalışılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, Çin'in tarihsel açıdan ekonomik gelişmişliği ile birlikte, AB ve Avrupa ülkeleri ile olan ekonomik ilişkileri incelenecek olup bunun sonucunda hem Çin'in hem de AB'nin birbirlerine karşı olan ticari ilişkileri üzerinde durulacaktır. Bu bölümle ilgili analizlerde AB ve Çin arasındaki ekonomik ilişkiler üzerinde durulmuştur. Bu ilişkilerin geleceği ile ilgili yapılan çalışmalar serbest piyasa ekonomisinin getirdiği yaklaşımların bir sonucu olduğu şeklinde yorumlar yapılmıştır. Bu yaklaşımlardan farklı olarak bu bölümde Çin ve AB'nin ekonomik ilişkileri ve birbirlerine olan yaklaşımları farklı bir çerçeveden incelenmeye çalışılmıştır. Çünkü bu ilişkilerin varlığı sadece serbest piyasa ekonomisinin getirdikleri ile değil ayrıca karşılıklı bağımlılık yaklaşımının sonucunda var olagelmiştir. Çin'in yumuşak gücü diyeceğimiz güçlü ekonomisi ve pazarı bu ilişkideki en önemli noktadır. Çin'in bu gücü kullanarak Avrupa pazarındaki varlığını derinleştirmek için kullandığını ve ayrıntılı olarak işleneceği üzere gelecekteki durum

hakkında değerlendirme yapılmıştır. Bunun dışında bu gücünü Avrupa üzerinde yumuşak güç yaklaşımıyla kullanmaktadır.

İkinci bölümde ise, AB'nin ve Çin'in siyasi etkenleri ve hedefleri üzerinde durulacaktır. Siyasi amaçları incelenecek olup konu ile ilgili analiz yapılacaktır. Bu bölümle ilgili yapılan değerlendirmeler şu şekildedir; Batı, Çin'i potansiyel tehdit olarak algulamaktadır. Çin ekonomik gücünü silahlı bir güce çevirerek Batı'ya karşı bir tehdit olarak karşısına çıkacaktır. Bunu engellemek için ticaret yaparak Çin'in potansiyel silahlı güç olması engellenebilir şeklinde yorum yapılmaktadır. Çünkü oluşacak karşılıklı bağımlılık sayesinde Çin, Batı'yı tehdit edemeyecek duruma geleceği düşünülmektedir (Karaca, 2008: 25 – 30). Bunun dışında AB'nin liberal değerlerini benimsetebilmek ya da asgari oranda Çin'e uygulayabilmek için de ekonomik ilişkileri ön planda tutulduğu söylenmektedir (Bersick, 2008: 110). Bu bölüm farklı olarak realist/neo-realist kuramın yumuşak güç yaklaşımı kullanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Hem AB'nin hem Çin'in ekonomik güçlerini birbirlerine karşı kullanmaları ile ilgili incelemelerde bulunulmuştur. AB'nin söylediği gibi karşılıklı bağımlılık oluşturarak Çin'in tehlikeli duruma geçmesini engellenmesi şeklindeki yaklaşımı ilişkiler incelendiğinde görülmemekle birlikte AB'nin Çin'in ekonomik gücünü ve pazarını kullanmak istediği düşünülmektedir. Bunun dışında, derin ticari ilişkilerin geliştirilmesi bahsetmiş olduğumuz liberal ilkelerin Çin'e uygulanabileceği bir basamak olduğu şeklinde incelemeler yapılmıştır. Çin'in yumuşak gücünü kullanarak Avrupa ülkeleriyle geliştirdiği ilişkilerini siyasi güce çevirdiği düşünülmektedir. Bu bölüm genel olarak yumuşak güç yaklaşımı ile incelenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise ABD ve Çin üzerinde durulacak olup ekonomik verilerin ve dış politikadaki davranışları hakkında incelemede bulunulacaktır. Elde edilen veriler ışığında Çin'in ABD ile olan rekabetinin AB ile olan ilişkisine yansımaları değerlendirilecektir. Bununla birlikte, Çin'in Batı medeniyetine bakışı ile ilgili tarihsel olaylar ve konu hakkında yazılan kitaplar/makaleler ortaya konulacaktır. Bu bölümün içeriği kapsamında literatürde yapılan değerlendirmeler ABD – Çin rekabetini genellikle Asya – Pasifik bölgesiyle birlikte siyasi, ekonomik ve askeri yapılanmalarına odaklıdır. Bunun dışında bu rekabetin olası bir silahlı çatışma olasılığı üzerinde

durulmuş ve sert güç yaklaşımıyla açıklanmaya çalışılmıştır (Yılmaz, 2008: 77 – 98). Bu değerlendirmelerden farklı olarak bu bölüm yumuşak güç yaklaşımıyla değerlendirilecektir. Ekonomik gücün önemi uluslararası ilişkilerde ön plana çıkması ile birlikte Çin'in bu temelde yürüttüğü politikalar incelenmiştir. Küresel rekabette askeri yapılanmadan çok ekonomik yapılanmanın ön planda olduğu elde edilen veriler sayesinde görülmüştür. Ayrıca, bu rekabeti değerlendirenlerden farklı olarak Çin'in ekonomik ve siyasi gücünü Avrupa'ya doğru kaydırmak istediği bu sayede egemenlik alanını genişletmek istediği düşünülmektedir (Jacques, 2012: 315 – 355). Bu bölüm sert güç yaklaşımdan çok yumuşak güç yaklaşımıyla açıklanmaya ve elde edilen bulgularla desteklenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise konu ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacak olup, AB – Çin ilişkilerinin temelinde ne olduğu ile ilgili farklı bir bakış açısıyla çalışma analiz edilecektir. Bu bölümde genel olarak realist/neo-realist kuramın güç ve güvenlik argümanlarıyla liberal/neo-liberal kuramın karşılıklı bağımlılık argümanları kullanılarak çalışma açıklanmaya çalışılacaktır. Günümüzde uluslararası sistemin politik yapısı Soğuk Savaş döneminden farklıdır. Bu nedenle çalışma ortaya konurken bu iki paradigmanın yaklaşımları kesin olarak birbirinden ayrı olarak değerlendirilmemiştir. Özellikle realist/neo-realist kuramın yumuşak güç dediğimiz ekonomik temelli yaklaşımı liberal/neo-liberal kuramın karşılıklı bağımlılık yaklaşımını ile birlikte kullanılarak açıklama getirilmiştir. Ekonomik güç elde etmesi ile birlikte bir devletin güç ve güvenlik temelli politikaları uluslararası ilişkilerinde farklılık göstermektedir. Aynı şekilde karşılıklı bağımlılık oluşturması da güç ve güvenlik temelli politikalarını etkilemektedir. Yani bu iki paradigmanın günümüz uluslararası yapısında birbirine bağımlı bir şekilde ilerlemekte ve devletler dış politikalarında bu iki kuramın söylediğimiz yaklaşımları çerçevesinde ilişkililerini yürütmektedir. Bu nedenle, sonuçta Çin'in AB ve ABD ile olan ilişkilerinde ve ayrıca küresel rekabeti değerlendirdiğimizde bu iki kuramın söylediğimiz yaklaşımları ile var olan durum analiz edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak çalışma Çin'in ABD ile rekabetini anlayabilmek için yumuşak güç yaklaşımı kullanılmıştır. Neo-realist bir bakış açısıyla çalışma değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çin'in mevcut siyasi yapı içerisinde ekonomik gücünü artırmaya çalışarak siyasi güç elde etmek istediği düşünülmektedir. Asya – Pasifik bölgesinde var olan bu

rekabeti Çin, Avrupa coğrafyasına taşıyarak Avrupa üzerinde ABD'nin öncelikle ekonomik daha sonra ise siyasi üstünlüğünü kendi lehine çevirmek istediği düşünülmektedir. Çalışmada genel olarak Çin'in ekonomik ve siyasi güç elde etmesi ile ilgili ve bunu nasıl kullandığına dair değerlendirmeler yapılmıştır.

BÖLÜM 1: AB – ÇİN ARASINDAKİ EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

Avrupa ile Çin arasındaki ekonomik ilişkiler, Avrupalıların 1500'lerden sonra uzak kıtalara gidebilecek yeni yollar keşfetmesi ile başlamıştır. Avrupalılar, Çin'in güçlü siyasi yapısı yüzünden 1820'lere kadar Çin pazarına giremediler. Lakin “haşhaş” Çin ile yapılan ticareti Avrupa lehine değiştiren ürün oldu (Roblin, 2016). 1820 – 1840 yılları arasında artan haşhaş ithalatı, Çinliler arasında uyuşturucu bağımlılığı getirmesi ve bunun sonucunda Çin yönetiminin bu ürünü yasaklamak istemesi ile birlikte İngiliz savaş gemileri Çin'e müdahale etti. Bu olay tarihe Afyon Savaşı (*Opium War*) olarak geçmiş ve 1842'de Çin'in yenilgisi sonucunda serbest ticaret anlaşması imzalamak zorunda kalmıştır (The Victorian Web, 2006). Bunun yanında İngiltere Hong Kong'u kiralamıştır. İngiltere'nin bu ayrıcalığı elde etmesi ile birlikte diğer Avrupa ülkeleri de Çin pazarına girmiştir (Pletcher, 2015). Belli bir süre sonra piyasaya ucuz malların girmesiyle Çin halkı fakirleşmeye başlamış ve Çin ekonomisi çökmüştür. Kötüleşen Çin ekonomisi, Mao önderliğinde 1949 yılında gerçekleşen Komünist devrime kadar toparlanamamıştır. 1970'lerle birlikte Çin yavaş yavaş küresel sisteme adapte olmaya başlamıştır (Şen, 2004).

1978 yılında Deng Şiaoping'in iktidara gelmesinden sonra Çin ekonomisi bir dönüşüm yaşamaya başlamıştır. Bu dönüşüm serbest piyasa ekonomisine geçişi sağlamıştır (TASAM, 2011). Ayrıca, Sovyetler Birliği ve Çin arasında olan sınır anlaşmazlığı (History, 2017a) ile Sovyetler Birliğinin Çin'e dayatmaları (Ecevit, 1953), Çin'in Doğu Bloğundan uzaklaşmasına neden olmuş bunun sonucunda Soğuk Savaşta ABD ile yakınlaşmaya başlamıştır (History, 2017b). Çin'in, ABD'ye yakınlaşması ile birlikte bu durum Soğuk Savaş döneminde güçlü devlet iddiasında olduğunun da göstergesi olabilir. ABD Dışişleri Komisyonu Sovyet – Çin anlaşmazlığı üzerine 1965 yılında bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda Çin'in ABD ve Sovyetler Birliği gibi bir güçlü devlet olma isteğinden bahsedilmiştir (Hacaoğlu, 1973: 139).

1990 yılında Soğuk Savaş'ın bitişi ile birlikte iki kutuplu yapı sona ermiş ve dünya devletleri “küreselleşme” adı altında etkileşime girmeye başlamışlardır. Küreselleşme ile birlikte devletler arasındaki diyaloglar üst seviyelere ulaşmıştır (Heywood, 2013: 133 – 134). Bu diyaloglar siyasi ve ekonomi alanında kendini göstermiş; yeni düzen ile

birlikte ülkeler ekonomilerini serbest piyasa ekonomisine göre şekillendirmeye başlamış ve yeni pazarlara girme ihtiyacı duyulmuştur. Bu sayede ikili ve\veya çok taraflı ilişkiler gelişme göstermiştir (Yılmaz, 2009: 10).

Buradan hareketle AB – Çin ilişkileri bu duruma örnek gösterilecek durumlardan birisidir. AB – Çin ilişkilerinin şekillenmesinde önemli bir faktör olarak “ekonomik gelişmeler” rol oynamaktadır (Sneyder, 2009: 8 – 54). Bu durum küreselleşme ile birlikte ortaya çıktığı düşünülse de ilişkiler 1975 yılında kurulmuştur. Soğuk Savaş döneminde Çin, Sovyetler Birliği'nin baskısından dolayı ABD ve Avrupa ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmiştir. AB (O zaman için Avrupa Topluluğu) ve Avrupa devletleri ile ilişkiler kurmaya başlamıştır (Çiçek, 2014: 9 – 10). 2002 yılında ise karşılıklı stratejik ortaklık kurulması, ilişkilerde yeni bir süreç yaratmıştır (European Commission, 2001). Bunun sonucunda her ikisi de ekonomik ve siyasi diyaloglarını üst seviyelere çıkarmayı hedeflemişlerdir (Medeiros, 2009: 115 – 118).

Bu hedeflerin neticesinde Çin; dünyaya kendini kabul ettirmek adına Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne 2001 yılında üye olmuş ve nispeten serbest piyasa koşullarını kabul etmiştir. 2002 yılında ise AB ile stratejik ortaklık kurmuş ve ekonomik ilişkilerin yanı sıra siyasi diyalog oluşturulmaya çalışılmıştır (Medeiros, 2009: 54 – 275).

Çin dış politikada realist/neo-realist paradigmanın enstrümanlarıyla hareket ettiğini düşünülmektedir. Çin, ABD'ye nazaran asker açıdan zayıf olsa bile süper güç olmak istemektedir. Güvenlik politikasını ekonomik gücü vasıtası ile geliştirmektedir (Alagöz, 2010a). İlerleyen bölümlerde inceleyeceğimiz üzere bu gücü sayesinde savunma harcamalarını da artırmaktadır. Elde etmiş olduğu bu gücü sayesinde dış politikada güçlü devlet statüsünde hareket ettiğini anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Soğuk Savaş sonrası realist/neo-realist kuramın “güç” ve “güvenlik” söylemleri şekil değiştirmiştir (Wallerstein, 2012: 44 – 46). Bu savunma harcamaları ve silah yarışı dışına çıkmış, ekonomi ve sermaye odaklı olmuştur. Günümüz dünyasında sermaye ve büyük ekonomi/pazar, bir ülkenin hem güç hem savunma anlamında önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Efegil ve Musaoğlu, 2009: 1 – 24). Bu enstrümanlar Soğuk Savaş sonrası ekonomilerini liberalleştiren ülkeler için dış politikada hareket edebileceği yeni olgular olmuştur.

Çinli politika yapımcıları ve akademisyenleri Soğuk Savaştan sonra ekonomik ve siyasi gelişmeler adına küreselleşmeyi Çin adına bir fırsat olarak değerlendirmektedirler. Küreselleşme, ekonomik gücü artırması sonucunda ülkelerin karşılıklı bağımlılık oluşturması ve jeo-ekonomik yapıların kurulması ile birlikte Çin için yararlı fırsatlar oluşturduğu düşünülmekte ve politika yapımcılar tarafından ekonomik güç “yumuşak güç” olarak değerlendirilmektedir (Medeiros, 2009: 26 – 27).

Bu bölümde AB ile Çin’in ekonomik ilişkileri incelenmekle birlikte Çin’in ekonomik gücü değerlendirilecektir. Bu iki unsurun ekonomik açıdan derin bir şekilde nasıl bağlı oldukları incelenecek ve bu iki ekonominin birbirlerine olan üstünlük durumu elde edilmiş olan verilerle ortaya konulacaktır. Ortaya konulan bu değerlendirmeler çerçevesinde AB – Çin ilişkileri daha sağlıklı analiz edilmek ve Çin’in bu sistemde süper güç konumuna erişebilirliği açısından AB ile olan ilişkileri önemli bir unsur olup olmadığı ile ilgili analizler ortaya konulacaktır.

1.1. AB’nin Çin Pazarındaki Durumu

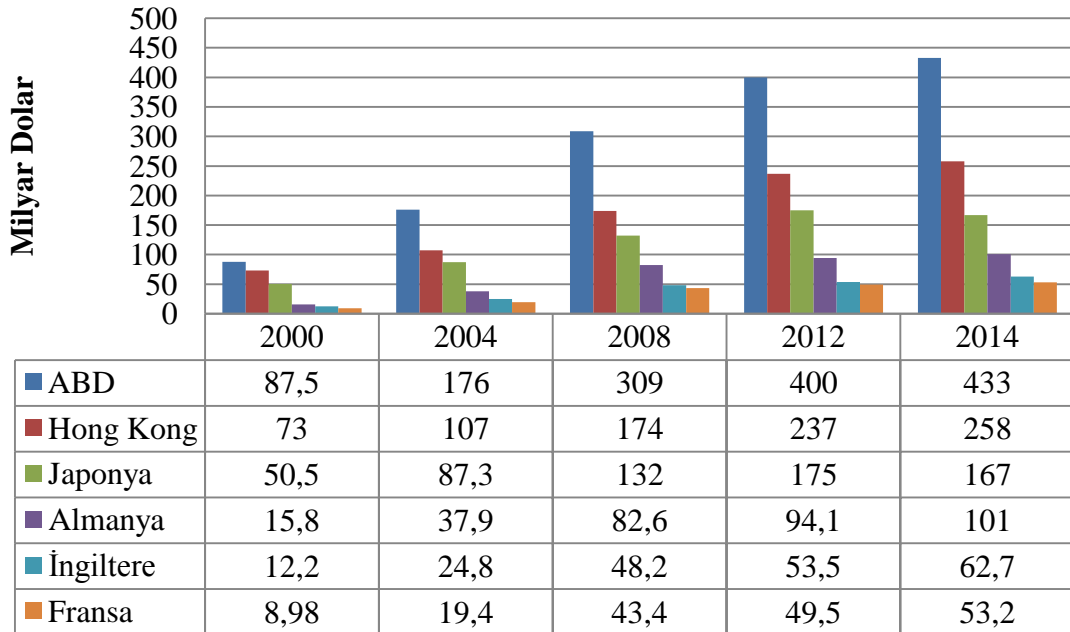
AB, Çin’in kalabalık nüfus gücünü kullanarak ucuz mal üretme, ithalat/ihracat pazarında önemli bir aktör olmayı arzulamaktadır. Bu sebeple Çin ile ekonomik ilişkilerini geçmiş dönemlere nispeten daha ileri seviyeye taşıma amacındadır (Medeiros, 2009: 116). 2003 yılında AB – Çin arasındaki ihracat 41,477 milyon avro iken 2012 yılında 144,206 milyon avro, 2015 yılında ise 170,393 milyon avro’dur. İthalatta ise 2003 yılında 106,579 milyon avro, 2012 yılında 292,038 milyon avro ve 2015 yılında 350,357 milyon avrodur (Eurostat, 2015a). Buradan anlaşılacağı üzere, AB yıllar ilerledikçe Çin ile olan ticaret hacmi artmıştır. Bu durum neticesinde her iki ekonomi birbirleri için önemli bir unsur olmuştur. Ama bu rakamlar AB ile Çin’in ekonomik ilişkinin tam anlamıyla kusursuz olduğunu göstermemektedir. Şöyle ki; AB’nin Çin pazarına girmesi ile ilgili bazı engeller mevcuttur. Bunların başında, Çin’in kendi para birimini düşük değerinde tutması, Çin’de uygulanan bürokrasi, sübvansiyon ve dumping uygulamalarıdır (Euronews, 2015). Ayrıca fikri mülkiyet hakları da Avrupalı yatırımcıları endişelendiren başka bir etkidir (Akses, 2014). Küreselleşmenin yoğun bir şekilde etkilemesi sonucunda bu sorunlara karşın ekonomik ilişkiler kesintisiz sürmektedir. Gelecekte ise bu sorunların aşılabileceği düşünülebilir ve ticaret hacmi daha da genişleyebilir. Çin ve AB serbest ticaret anlaşması gibi bir bölge oluştururlarsa

bu durum çözülebilir. Hem AB hem de Çin birbirlerine karşı engel oluşturan ekonomik duvarları bu şekilde aşabilirler.

Bahsettiğimiz kısıtlamaların olması AB ve Çin'in ekonomik ilişkilerini zayıflatmamıştır. Ticaret engellerinin olması bu ikisinin ekonomik güç elde etmesi konusunda isteklerinden vazgeçirmemiştir. Bu durum mevcut küresel yapı ile açıklanabilir. Serbest piyasa ekonomisinin yayılması ve dünya ülkelerinin çoğunun bu ekonomik sistem ile düzenlerini devam ettirmesi Çin'in ekonomik yapısının dünya koşullarına göre şekillenmesine neden olduğunu düşünebilir. Bu durum neticesinde AB ile olan ilişkileri bu engellere rağmen devam etmektedir. Çünkü mevcut sistem ekonomik yapının güçlü kalabilmesi ve kendisini devam ettirebilmesi için bu ilişkilerin bulunduğu seviye sayesinde olduğunu anlaşılabilir.

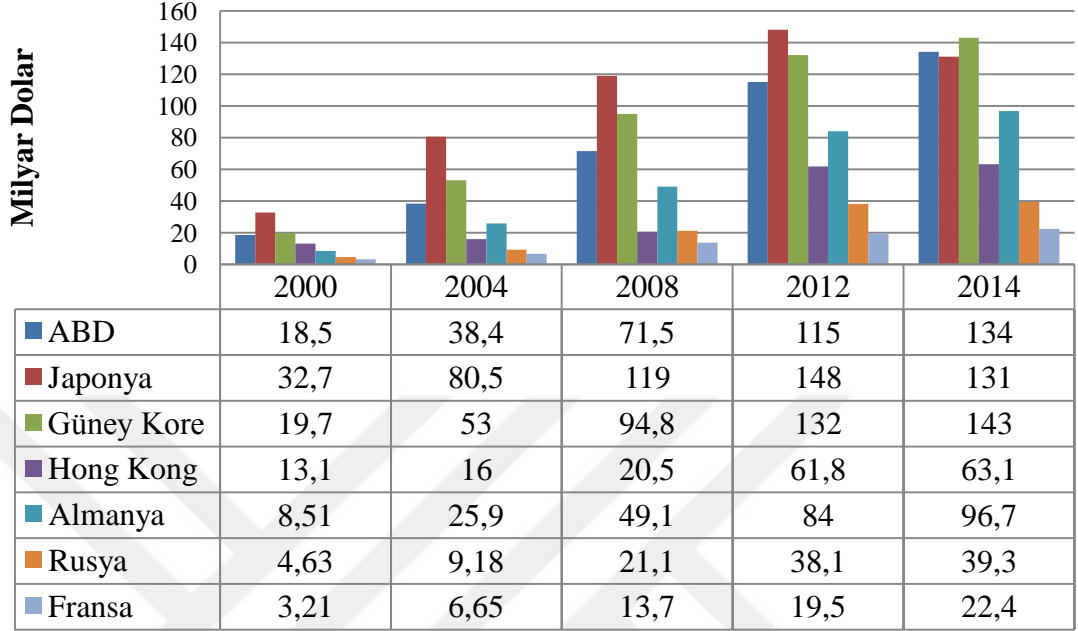
Bu çerçeveden baktığımızda aşağıdaki veriler bu duruma ışık olabilir. Avrupa ülkelerinin, Çin ile olan ticari ilişkilerinde yıllar geçtikçe değişiklik meydana gelmiştir. 2015 yılında ise AB, Çin pazarında ABD ile birlikte en önemli aktör olduğunu göstermiştir.

Tablo 1.1.1. Çin'in Ülke Bazında Yaptığı İhracat Rakamları

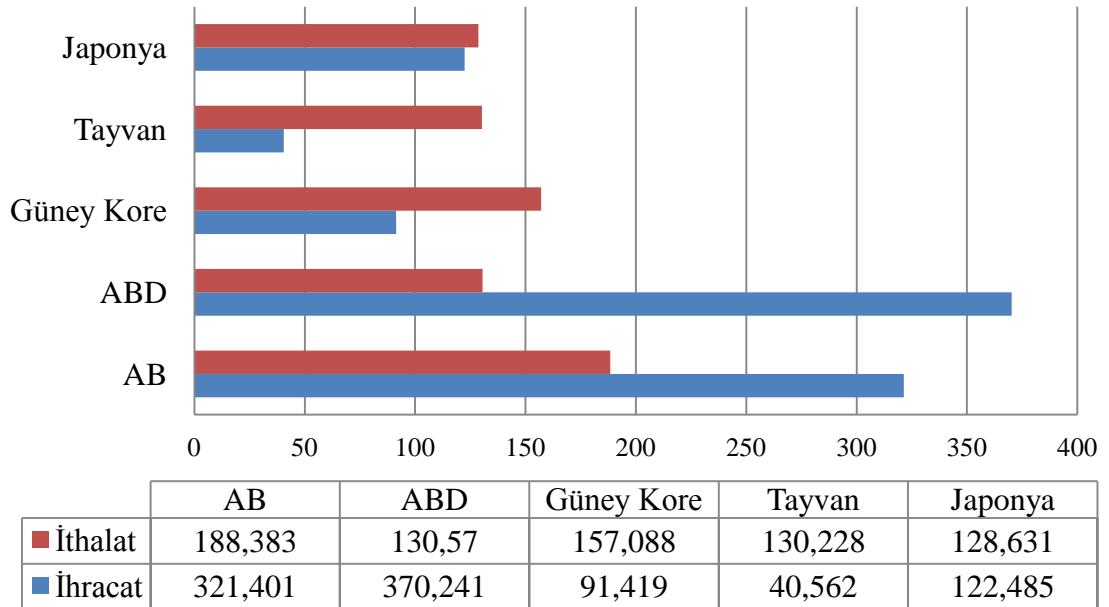
Kaynak: OEC (2014a)

Tablo 1.1.2. Çin'in Ülke Bazında Yaptığı İthalat Rakamları

Kaynak: OEC (2014b)

Tablo 1.1.3. Çin'in 2015 Yılında Ülke Bazında Yaptığı İthalat ve İhracat Rakamları (Milyon Avro)

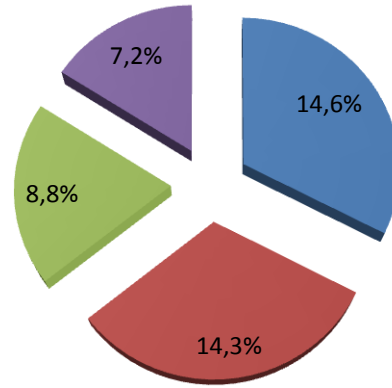
Kaynak: European Commission (2015)

Yukarıdaki veriler incelendiğinde AB'nin bu pazardan beklentisinin sadece ticari maksatlı olmadığını düşünülebilir. AB'nin Çin'e karşı ekonomik bağlamda bir karşılıklı bağımlılık ilkesi ile hareket ettiğini varsayılmaktadır. Konu ile ilgili literatürü incelendiğinde bazı değerlendirmeler güvenlik açısından ticari ilişkilerin sağlaştırılarak bir karşılıklı bağımlılık ortaya konması gerektiği üzerinde durulmuştur (Kissinger, 2002: 243). Özellikle Çin ile ilgili olan değerlendirme açıktır. Potansiyel tehdit durumun önüne geçilmesi açısından ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi tezi ortaya konulmuştur. Bu konu hakkındaki değerlendirmeyi ilgili bölümde incelenecektir.

Aşağıdaki grafikte, AB'nin Çin pazarındaki rolü "toplam ticaretteki" rakamlar ile ortaya konulmuştur. 2015 yılı rakamlarında görüleceği üzere AB, Çin pazarında bir numaralı ortak konumuna yükselmekte; Çin'in dünya ülkeleriyle yaptığı toplam ticaret 3,499,144 milyar avro olmak üzere, AB bu payın 509,784 milyar avroluk kısmını oluşturarak Çin için önemli ve vazgeçilmez bir ticaret ortağı haline gelmiştir.

Şekil 1.1.1. Çin'in Ülkelerle Yaptığı Toplam Ticaret (Total Trade)

■ AB ■ ABD ■ Hong Kong ■ Japonya

Kaynak: European Commission (2015)

Çin uyguladığı kısıtlamalara rağmen yukarıdaki şekilde görüleceği gibi AB, Çin pazarında önemli bir noktadadır. Bunun siyasi sebepleri düşünülebileceği gibi sadece ekonomik sebeple de olabilir. Siyasi olarak Çin'in AB'yi kendisine bağımlı yapması olarak değerlendirilmektedir (Alagöz, 2013). Bu sayede Çin'in Avrupa coğrafyasında etkili bir siyasi güç olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte AB ve ABD'nin Çin

pazarında etkili olması, Çin'in bu iki müttefiki kendisine bağımlı hale getirmesinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bunun sonucunda Çin bu iki müttefiki kendisine bağımlı yaparak olası kendisine yapılacak siyasi yaptırımlar, askeri müdahaleler ve ekonomik ambargoların önüne geçmeyi hedeflediğini görülmektedir.

Sonuç olarak, AB'nin Çin pazarında etkili olmak istemesi ve 2000'li yıllarla birlikte ticaret hacmini genişletmesi burada etkin güç olduğunun göstergesidir. Çin'in ABD ile olan rekabeti çerçevesinde AB'yi iktisaden bağımlı yapması kendisi açısından önem taşıdığı yorumunu yapılabilir. AB ve Çin'in birbirlerine karşı ekonomik engellerin bulunmasına karşın ortaya konulan ekonomik veriler bu ilişkinin derinleştiğini göstermektedir. Soğuk Savaştan sonra oluşan yeni sistem çerçevesinde bu ilişkilerin daha da derinleşeceğini düşünülebilir. Neticede AB, Çin için mevcut durumunu daha da önemli hale getirebilir. Çin'in bu noktada izleyeceği politika önem arz etmektedir. Ekonomik duvarların olması AB'nin daha etkin konuma erişmesine engel oluşturmuştur. Ama Çin, farklı bir politika izlerse yani bu duvarları kaldırırsa AB bu pazardaki payını artırabilir. Bunun sonucunda ekonomik etkileşim yeni bir seviyeye ulaşabilir.

1.2. Çin'in Ekonomik Gücü

Çin'in AB pazarındaki durumunu analiz etmeden önce Çin'in ekonomik gelişmişliği ve büyük pazarı sayesinde elde ettiği gücü incelemek önemli bir fayda sağlayacaktır.

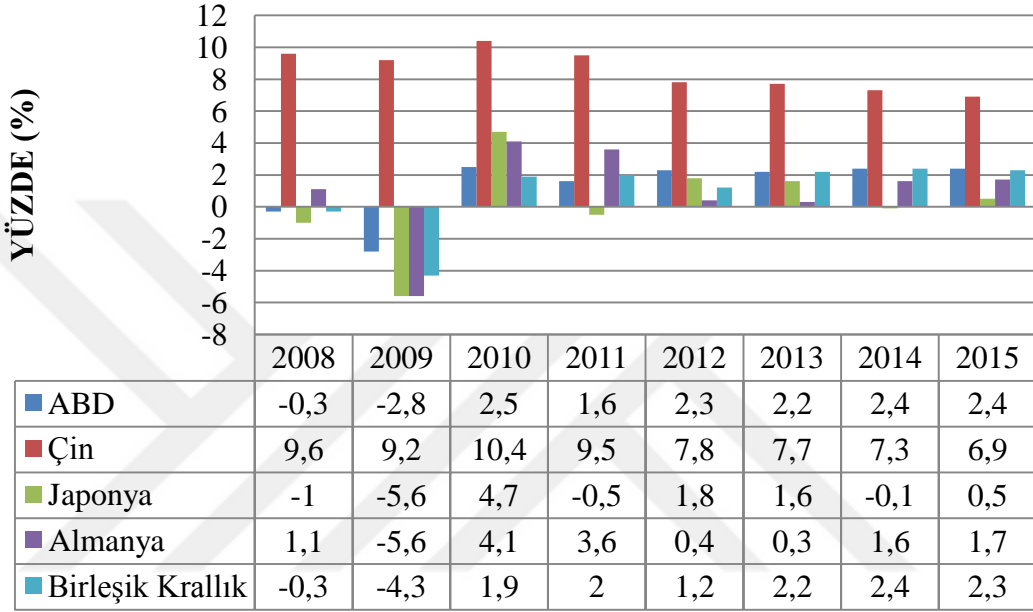
Ekonomik gelişme dış politikada öncelikli bir etken olarak görülmektedir. Çin'in 30 yıllık çabaları sonucu bu gelişmişliği sayesinde "büyük güç" olarak yeniden hayat bulduğu düşünülmekte (Medeiros, 2009: 15) ve bu gücü sayesinde dış politikada ve iç politikada kendi çıkarlarına uygun gelişmeleri oluşturacağı belirtilmektedir. Çünkü politik, ekonomik, sosyal ve sivil gelişmeler ekonomik gelişmişlik sayesinde üst seviyelere çıkacağı söylenmiştir (Medeiros, 2009: 15 - 16).⁵

Nitekim 1949 Komünist devrimden sonra Çin yüzyılım utancından sıyrılmış Deng Şiaoping'in 1978 yılında devlet başkanı olması ile birlikte ekonomik hamleler yaparak bugün, ekonomisi sayesinde ABD'den sonra en önemli güç olarak görülmektedir

⁵ Wang Yizhou adlı Çinli akademisyenin görüşleridir. Kendisi ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. <http://www.sis.pku.edu.cn/en/FACULTY/gjyjs/000000011/do>

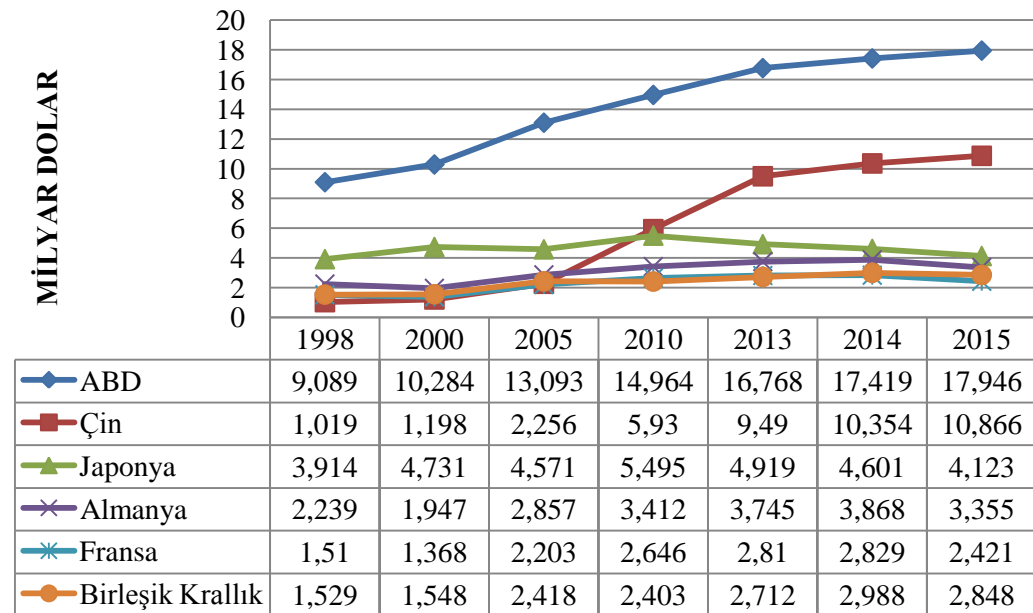
(Örmeci: 2014a). Elde edilen veriler sayesinde bu değerlendirme yapılabilir. Şöyle ki, aşağıdaki tablolar incelendiğinde Çin'in yıllara göre ekonomik gelişmişliği göze çarpmaktadır. Bu gelişmişlik günümüz uluslararası sisteminde ekonomik gelişmişlik yapısına uygun olarak Çin'in en önemli küresel güçlerden birisi olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Tablo 1.2.1: GSYİH (GDP) Yıllık Büyüme Oranı 2008 - 2015

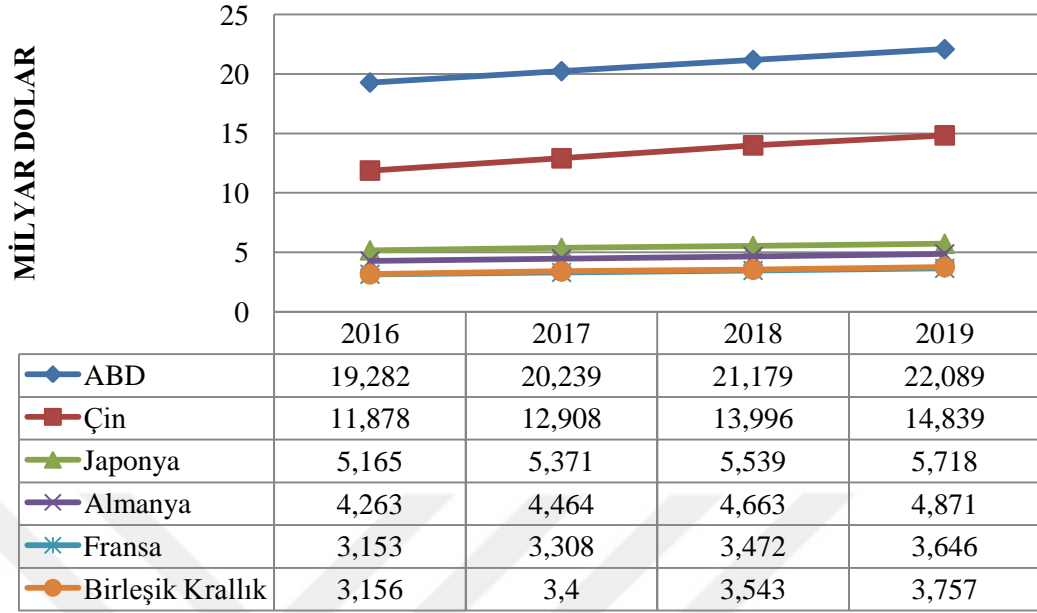
Kaynak: World Bank (2015a)

Tablo 1.2.2: GSYİH (GDP) 1998 - 2015

Kaynak: World Bank (2015b), IMF (2014a)

Tablo 1.2.3: GSYİH (GDP) Tahmini Yıllık Rakamları

Kaynak: IMF (2014b)

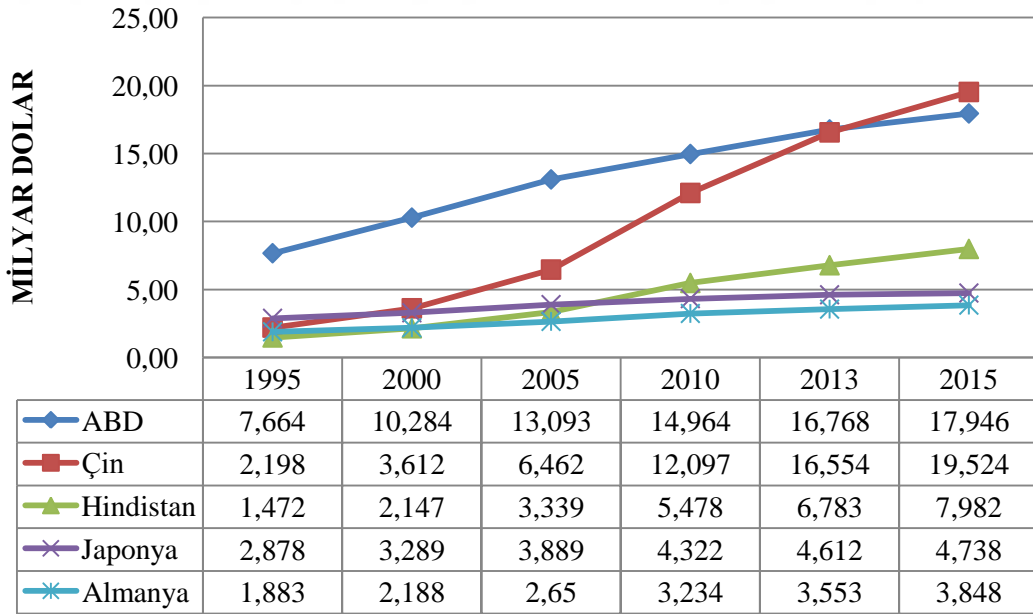
Çin, yabancı sermaye yatırımlarını çekebilmek için teşvik paketlerini yürürlüğe koymuştur. Bu sayede kısa sürede yabancı sermayeyi çekerek ve dışarıdan teknolojik transferler sağlayarak hızlı büyümesi kendisi için faydalı olmuştur. Ayrıca, 2004 yılında anayasada yapılan özel sektör yanlısı değişiklikler dünya serbest piyasa ekonomisinde ki rekabetçi konumunu güçlendirmek adına önemli bir adım olarak görülmektedir (Ağır ve Yıldırım 2015: 43 – 50). Çin'in bu şekilde hızlı büyümesi ile ilgili bahsedilen bu etkenler de olduğu düşünülebilir. Çünkü serbest piyasa ekonomisinin şartlarını bu şekilde karşılamasıyla dünyanın diğer büyük ekonomileri ile rekabet etme şansı doğmaktadır. ABD ile olan küresel rekabetinde anayasal değişiklikler yapması ve yabancı sermayeyi teşvik etmesi kendisine avantaj sağladığı ve ekonomik büyümesini sağlıklı bir şekilde gerçekleştirdiği ekonomik verilerle görülmektedir. Bu tahmini verilerin gerçekleşmesi Çin'in dünyanın en önemli ve tek büyük ekonomisi olacağını göstermektedir.

Günümüz uluslararası sistemde ekonomik yatırımların ve gücün, askeri ve güvenlik harcamalarından öncelikli olduğunu düşünülürse, gelecekte Çin'in ekonomik gücünü politik alanda da kullanacağı varsayımında bulunulmuştur (Demirtepe ve Özerten, 2013: 95 - 118). Nitekim ekonomik güç bir devletin en önemli silahı durumdadır. Küreselleşmenin bu hızla devam edeceği düşünülmele birlikte bunun Çin için

gelecekte en önemli güç olacağı tezi öne sürülmektedir (Mearsheimer, 2012). Bununla beraber, Çin ekonomik anlamda uyguladığı strateji ihracata yönelik bir anlayıştır. Yani Çin, dışarıya mal satışı ile ekonomik kazancını artırmakta ve ülke içinde bulunan sanayi ve endüstrileşmeyi bu şekilde teşvik etmektedir. Özellikle nüfusu kendisi için avantaj kazandırmaktadır. Kendi ürettiği ucuz malları dışarıya satarak iç piyasadaki üretimi güçlendirmekte ve ekonomik büyümeyi sürdürmektedir (Karakurt, 2016: 194 – 196). Üretimin sürekli artarak devam etmesi iç piyasada üretimin artmasına ve fabrikaların kurulmasına vesile olacağı düşünülebilir. Bu sayede hızlı sanayileşmesi de sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilir.

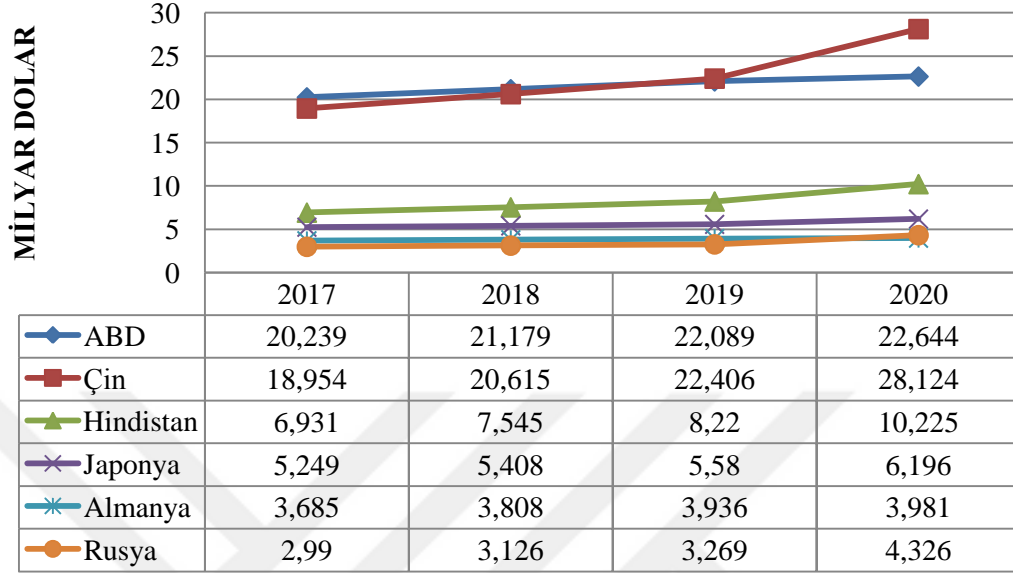
Aşağıdaki ekonomik veriler incelendiğinde Çin'in hızlı sanayileşmesine ve uyguladığı ekonomik stratejisine bağlı olarak alım gücünün yüksek olacağı öngörülmektedir. Aşağıdaki grafikler Dünya Bankası'nın 1995 – 2015 yılları arası satın alma gücü paritesini (PPP) ve IMF'nin tahmini satın alma gücü paritesini (PPP) göstermektedir. Bu grafikler Çin'in yükselişte olduğunu ve gelecekte ABD'yi geçip ilk sırada yer alacağı ekonomik verilerle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tablo 1.2.4. GSYİH (GDP) Satın Alma Gücü Paritesi (PPP) 1995-2015

Kaynak: IMF (2014c), World Bank (2016)

Tablo 1.2.5. GSYİH (GDP) Satın Alma Gücü Paritesi (PPP) Tahmini Rakamları

Kaynak: IMF (2014d), Euromonitor International from National Statistics (2013)

Eğer bu tahmini veriler ilerleyen zamanlarda gerçekleşirse Çin'in, dünyanın en önemli gücü olacağı varsayımında bulunulabilir. Nitekim çalışmanın başından beri bahsedildiği gibi ekonomik güç dış politikada en önemli enstrüman sayılmaktadır. Bir ülkenin bunu siyasi ve askeri güce çevirerek kullanabilir. Bu nedenle yukarıda görülen rakamlar Çin için önem teşkil etmektedir. Bu sayede kendisini önemli bir güç olarak görmektedir (Evedenci, 2015).

Çin'in ekonomik gücü ile ilgili başka bir örnek ise şudur; Çin'de futbolculara astronomik rakamlar ödenmektedir. Çin, futbol pazarına çok hızlı bir giriş yapmıştır. 2013 yılında 27,8 milyon dolar, 2015 yılında 168,3 milyon dolar ve 2016 yılında ise 451 milyon dolar harcayarak dünya transfer harcamasında İngiltere, Almanya, İspanya ve İtalya'nın ardından beşinciliğe yükselmiştir. Özellikle Avrupa'da oynayan futbolcuları çok büyük paralar ödeyerek ülkeye getirmektedirler (Anadolu Ajansı, 2017). Bununla birlikte Asya futbolu toplamda 2016 yılında 553 milyon dolar harcayarak dünya futbol piyasasında en fazla para harcayan liglerine sahiptir (FIFA, 2017). Bu durum bile Çin'in ve Asya'nın dünyaya aslında her pazarda etkili olabileceğini ve gücünün olduğunu göstermektedir. Yapmış olduğu bu politika bile küresel rekabette konumunu

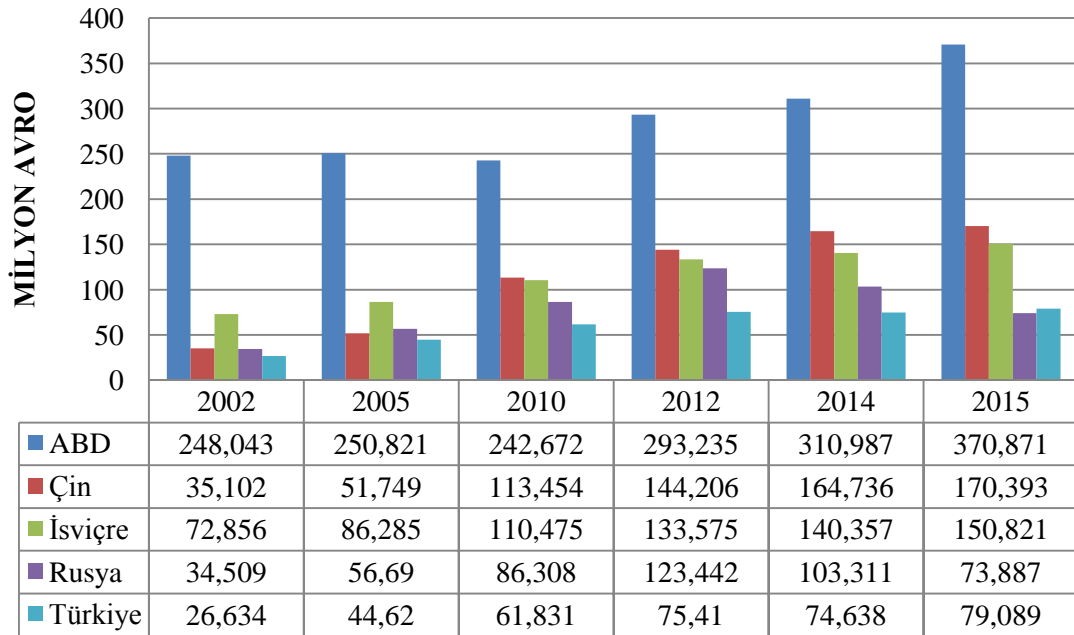
güçlendirmektir. Kendi ülkesini bir cazibe merkezi haline getirmek ve Batı karşısında yükselişe geçtiğini göstermektedir. Çin'in ve şirketlerinin alım gücünün yükselmesi onların bu şekilde bir harcamaya da gittiklerini göstermektedir.

Çin'in ekonomik gücü hangi aşamada ve ne derecede bir sonuca varacağını ya da bu ekonomik istikrarının ilerleyen zamanlarda herhangi bir ekonomik krizle bozulmayacağı bilinmemektedir. Ama elde edilen veriler sayesinde Çin'in küresel anlamda ekonomik gücünün olduğunu ve bu gücü sayesinde dış politikada önemli bir aktör olduğunu görülebilir.

1.3. Çin'in Avrupa Pazarındaki Durumu

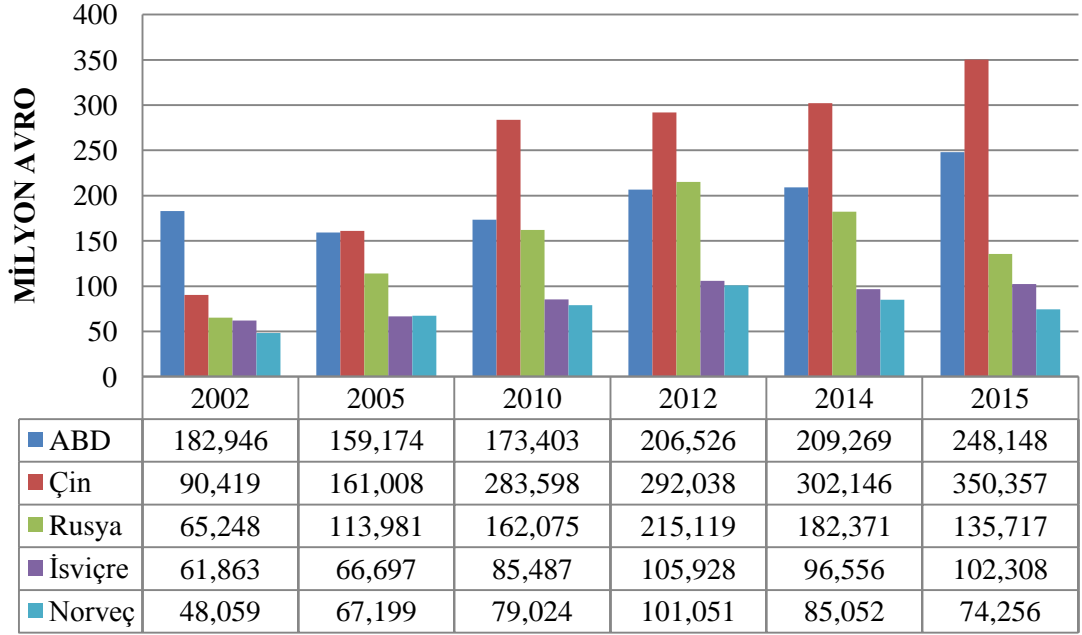
Çin 1975'ten sonra ekonomisinde yaptığı reformlar sonrası yeni pazarlara ihtiyaç duymuştur. AB ise büyük bir ekonomik entegrasyon olduğundan Çin için cazip bir pazar konumunda bulunmaktadır. AB – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler karşılıklı bağımlılık oluşturmakla birlikte pazarlardan payların ve konumların tek taraflı olmadığı iki taraf içinde avantajlar içerdiği görülmektedir. Bu durum, çalışma boyunca elde edilen istatistiki verilerden öğrenilebilir. Aşağıdaki istatistiklerden görüleceği üzere Çin'in Avrupa pazarında önemli bir aktör konumuna geldiği görülmektedir.

Tablo 1.3.1. AB'nin Ülke Bazında Yaptığı İhracat Rakamları 2005 - 2015

Kaynak: Eurostat (2015a)

Tablo 1.3.2. AB'nin Ülke Bazında Yaptığı İthalat Rakamları 2002 - 2015

Kaynak:

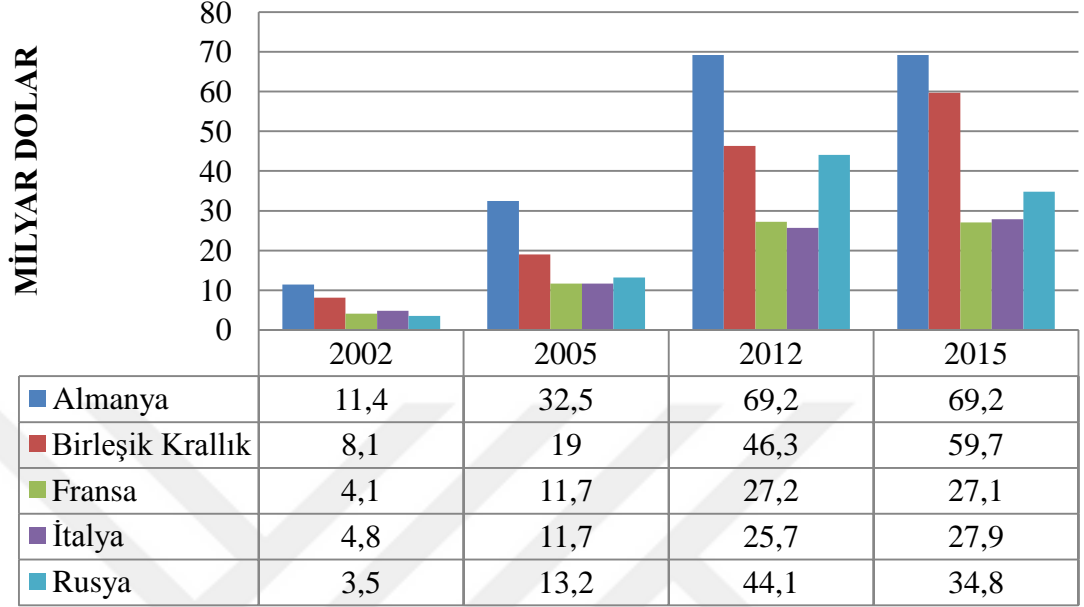
Eurostat

(2015b)

Bununla birlikte, Çin'in merkez partnerleri olarak Almanya ve Fransa görülmektedir. Çin bu ülkelerle 2014 yılında nerdeyse 220 milyar avro ticaret gerçekleştirmiştir. Bu yeni bir rekor olarak tarif edilmiştir (Clauss and Montagne, 2015). Yukarıdaki tablo incelendiğinde özellikle AB'nin ithalat yaptığı ülkenin Çin olduğu görülecektir. 2010'dan sonra Çin ABD'yi geçmiştir. Çin'in ekonomik gücünü önceki bölümde incelenmiştir. Yıllar ilerledikçe bu gücünü artırmıştır. Üretimde önemli bir noktaya gelmiştir. Bunun sonucunda AB, Çin ile olan ithalatı artırmıştır. Çin ekonomik gücünü arttırması ona teknolojik, sanayi ve üretim anlamında gelişmesine yardımcı olmaktadır. Birçok firma bu sayede kendisine yeni pazarlar bulabilmektedir. Bu sayede Avrupa pazarına daha fazla Çin malı girebilmektedir. Çin birçok AB ülkesinde yatırımlarını artırmıştır ve üçüncü bölümde de konu edileceği üzere "Bir Kuşak Bir Yol" projesi ile sonucunda Avrupa ile Çin ekonomik anlamda birbirine daha fazla yakınlaşacaktır (Altay Atlı ile mülakat, 2017).

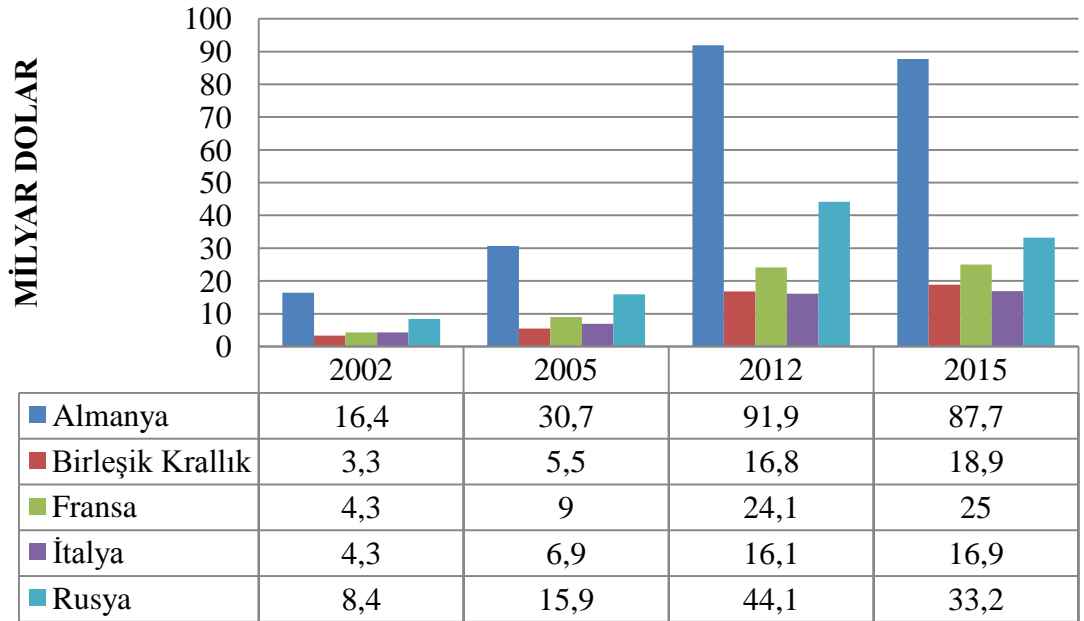
Aşağıdaki şekillerde görüleceği üzere Avrupa ülkeleriyle mal bazında yapılan ticaret genişlemiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi ürünler bazında da Avrupa ülkeleriyle ticaret hacmi genişlemiştir.

Tablo 1.3.3. Çin'in Avrupa Ülkeleriyle Yaptığı Mal Bazında İhracat Rakamları

Kaynak: Birleşmiş Milletler (2016)

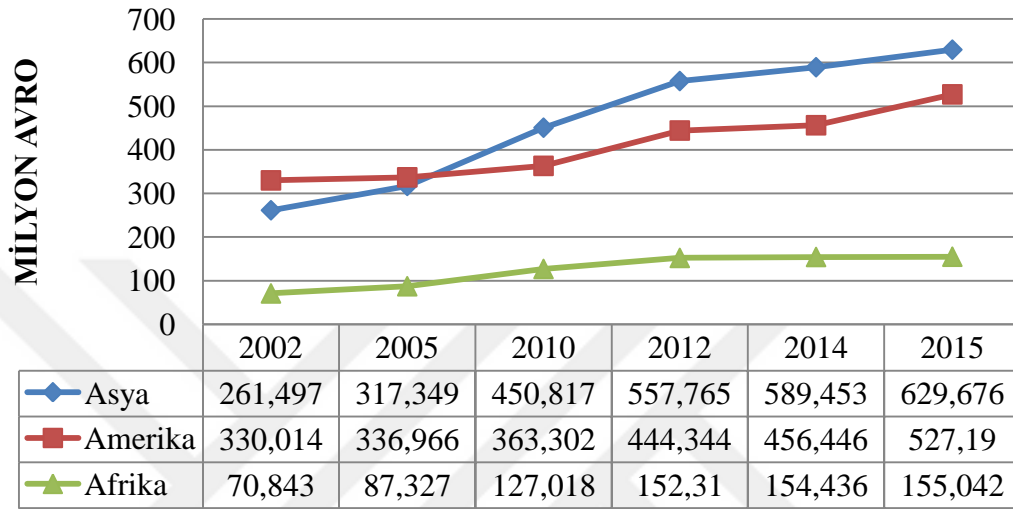
Tablo 1.3.4. Çin'in Avrupa Ülkeleriyle Yaptığı Mal Bazında İthalat Rakamları

Kaynak: Birleşmiş Milletler (2016)

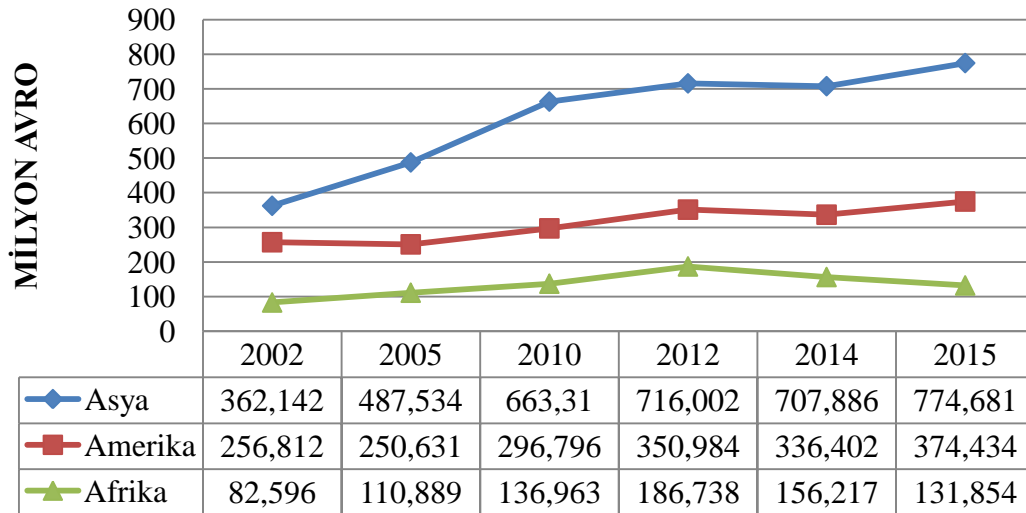
Bunun yanı sıra Asya, AB'nin ticaret hacminde önemli bir aktör konumunda yer almaktadır. Ekonomik ilişkiler, yıllar ilerledikçe rakamlara yansımış ve Asya'nın konumu değişmiştir. Çin Asya'nın merkezi olarak değerlendirildiğinde⁶ elde edilen ekonomik kazanç doğal olarak Çin'i de etkilemektedir.

Tablo 1.3.5: AB'nin Kıtalara Göre Yaptığı İhracat

Kaynak: Eurostat (2015b)

Tablo 1.3.6: AB'nin Kıtalara Göre Yaptığı İthalat

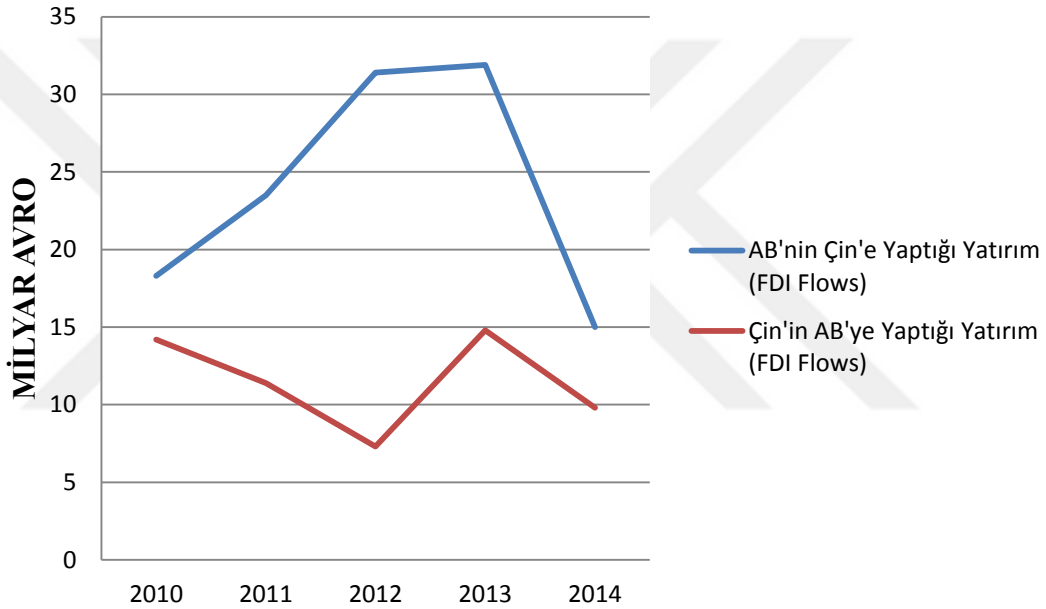

Kaynak: Eurostat (2015c)

⁶ Çin kendini "Orta Krallığın Merkezi" olarak görmektedir. Kendisini merkez yani güneş olarak nitelendirir ve dünya onun etrafında döner. Bundan dolayı Asya'nın kazancı doğal olarak Çin'in kazancıdır. Çin'in kazancı da onların kazancı anlamına gelmektedir. Bkz.: Samuel S. Kim; (2008), "The Evolving Asian System", *International Realitions of Asia*, Ed. David Shambaugh, Michael Yahuda, Rowman&Littlefield Publishers, INC, Lanham/USA, pp. 35-53

Bununla birlikte yatırım akışı ile ilgili olarak şu çıkarımda bulunabiliriz. İlk bölümde bahsedildiği gibi Çin, belli kısıtlamalar (fikri mülkiyet hakkı, bürokrasi, sübvansiyon, damping v.b.) ortaya koyduğu için Avrupalı yatırımcılar bu pazara girmekte zorlanabiliyorlar. Aynı şekilde bu Çin için de geçerlidir. Çünkü Çin'in AB'nin piyasa ekonomisi statüsü için ortaya koyduğu standartları (AB Haber, 2016) yerine getirmemiş olması AB tarafından kısıtlamalar (silah ambargosu gibi) koymasına neden olmuştur (Sneyder, 2009: 309 557). Buna rağmen Çin'in ekonomik gücü ve AB'nin ekonomik yapısı sayesinde yatırım akışı devam etmektedir.

Şekil 1.3.1. Yabancı Doğrudan Yatırım Akışı (FDI Flows) 2010 - 2014

Kaynak: Eurostat (2016)

Şekildeki rakamlar Çin'in Avrupa sermayesini kendisine başarılı bir şekilde çektiğini, göstermektedir. AB'nin Çin'e getirdiği kısıtlamalar olmasına rağmen, Çin geliştirdiği ikili ilişkilerle birlikte pazara girişi hızlanarak devam etmektedir (Özay, 2016). Üye ülkeleri iktisaden kendisine bağımlı yaparak ekonomik bir güç elde ettiği veriler ile desteklenmektedir.

Bununla birlikte AB'nin, Asya ülkeleriyle yaptığı ithalat %41,9'dur. Çin ile yaptığı ithalat ise %17,9'dur (Eurostat, 2015d). Asya'nın kazancının Çin açısından önem teşkil ettiğini düşünülürse, Çin bu pastanın büyük bir dilimini almıştır. Bu Çin'in, Avrupa pazarında önemli bir konumda olduğunun göstergesidir. Asya ülkelerinin kazancı Çin açısından önem teşkil etmektedir. Bu ülkeler kazancını ne kadar yükseğe çekerse bu

bölgenin ülkesi olan Çin için bir avantaj yaratmaktadır. Çünkü sermayenin Asya'ya kayması Çin için bir gücü temsil etmektedir. Ortaya konulan düşünce Batı'dan Doğu'ya kayan bir ekonomik güçtür. Kendisini “Orta Krallığın Merkezi” olarak gören Çin için bu önemli bir gelişme olarak görülebilir.

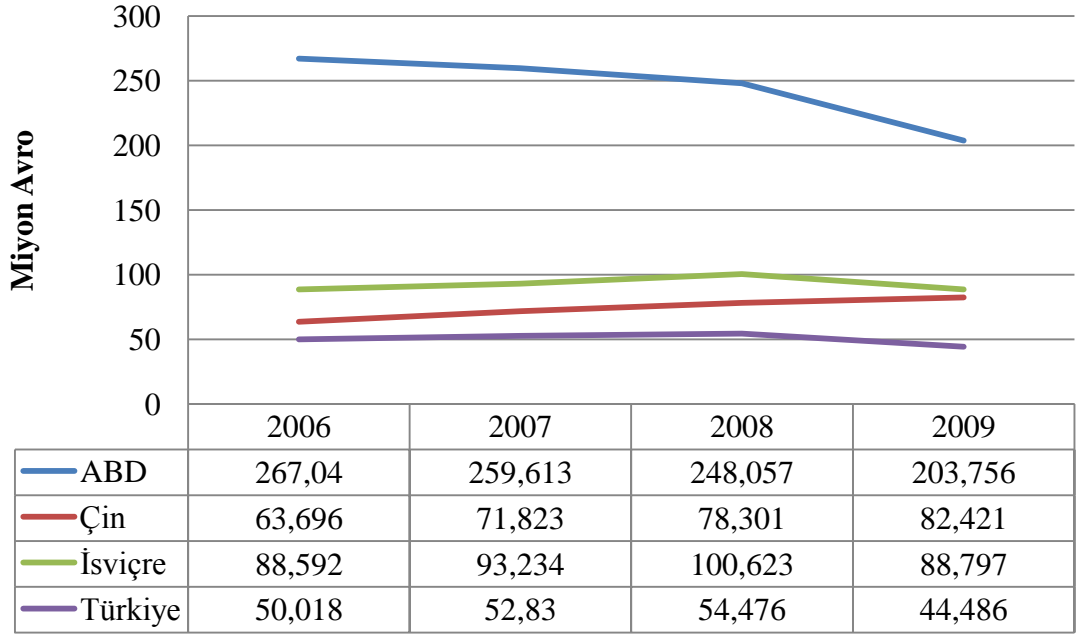
Bu ekonomik ve ticari ilişkilerin böyle üst seviyede olmasının başka nedenlerini de irdelemekte faydalı olacaktır. AB'nin Ukrayna krizi neticesinde Rusya'ya karşı uyguladığı politika Çin'in bu pazara girişini daha önemli hale getirmiştir. Bu durum Çin'in Avrupa'da ekonomik gücünü pekiştirebilir. Rusya ile AB'nin ekonomik bağlarının zayıflaması Çin'i bölgede daha önemli hale getirebilir (UPA, 2015). AB'nin ülkelerle yaptığı ithalat ve ihracat tablolarındaki rakamları bu gözle okunabilir. Çünkü son yıllarda görüleceği gibi Rusya ile ithalat ve ihracat rakamlarında bir düşüş vardır. Bu sebeple Çin Avrupa'da daha etkili olabilir ve AB'nin Çin'e olan ekonomik bağımlılığı artabilir.

1.4. AB – Çin Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Geleceği

“Bir ülkenin süper güç olarak tanımlanmasının üç temel göstergesi ekonomik, siyasi ve askeri gücün global anlamda kendisini hissettirmesidir”(Kızıltan, 2004: 46). Çin askeri gücü zayıf olmasına karşın ekonomik gücü sayesinde siyasi gücünü de artırarak zayıf noktalarını nispeten kapatabilmektedir. AB'nin ise ekonomik yapılanmasının güçlü olması kendisine artı sağlarken siyasi birlikteliğini tam anlamıyla tamamlayamamış ve askeri açıdan ise NATO'nun koruması altında olması kendisini süper güç ve dünya siyasetinde önemli bir aktör yapacak konuma erdirmemektedir. Bunun yanında her iki stratejik ortak en iyi bildikleri şeyleri yaparak, birbirlerine karşı ekonomik kazanç elde etme davranışında bulunmaktadır. Bu sebepten dolayı günümüzün şartlarına uyarak pazarlarını birbirlerine açmışlardır. Lakin, bu ilişki tarafların birbirlerine karşılıklı bağımlılık oluşturmalarına neden olmuş ve yıllar ilerledikçe bu bağımlılık derinleşmeye başlamıştır (Casarini, 2013: 1 – 4).

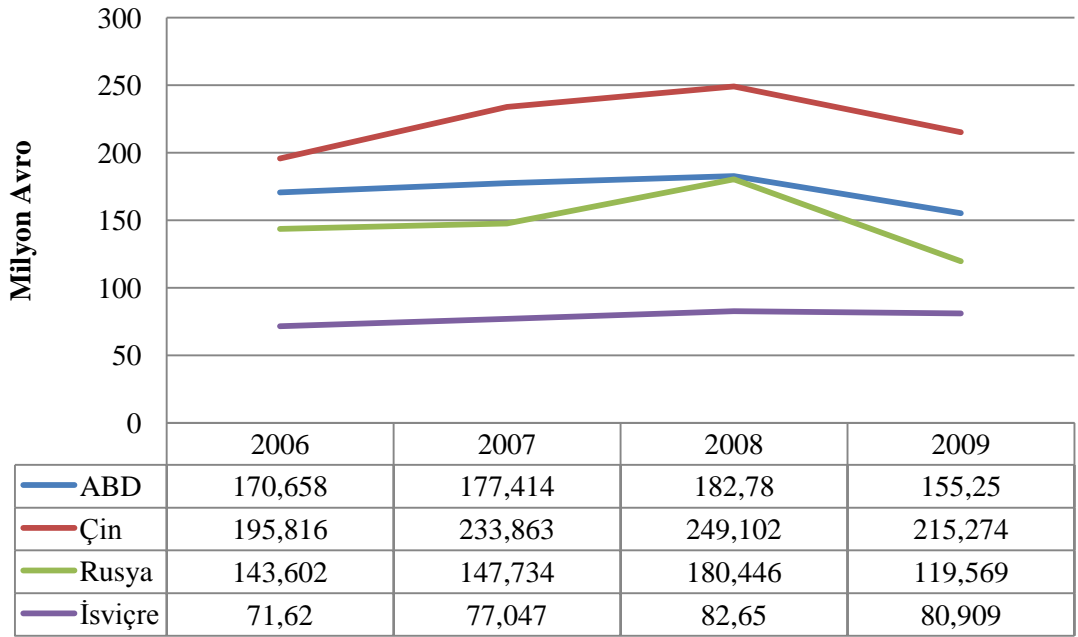
Bu ekonomik bağımlılık AB'de yaşanan 2008 yılındaki ekonomik kriz Çin ile olan ticareti diğer ülkelere oranla az etkilemiştir. Aşağıdaki tablolar inceleneceği üzere 2009 yılında AB'nin Çin ile yapmış olduğu ithalat rakamında düşüş olmasına karşın ihracat rakamı düşmemiş aksine artmıştır.

Tablo 1.4.1. AB'nin 2006 – 2009 Yılları Arası Ülke Bazında Yaptığı İhracat

Kaynak: Eurostat (2015e)

Tablo 1.4.2. AB'nin 2006 – 2009 Yılları Arası Ülke Bazında Yaptığı İthalat

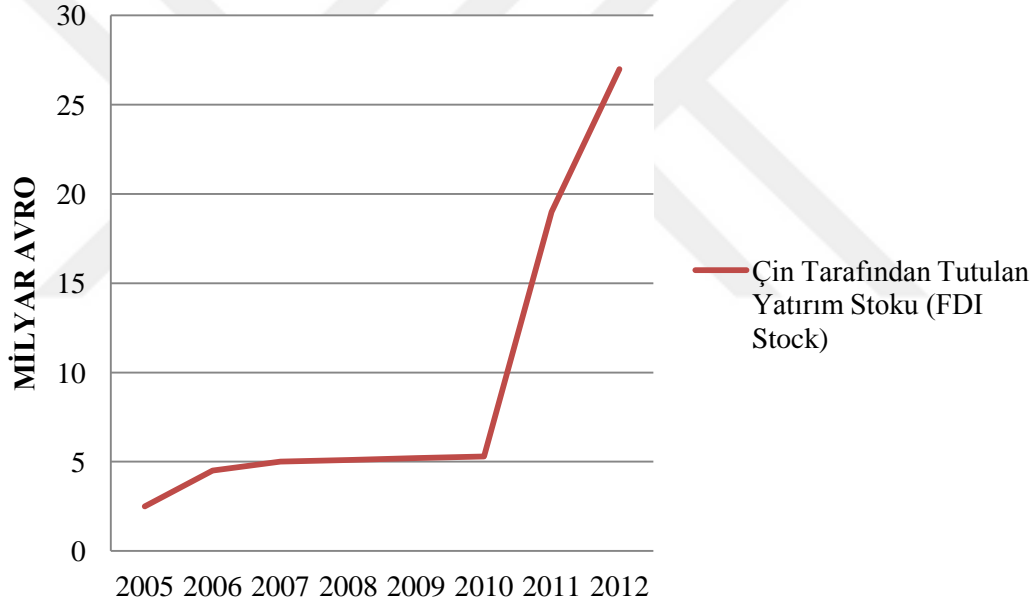

Kaynak: Eurostat (2015f)

Bu durum ekonomik bir karşılıklı bağımlılığın örneğini göstermektedir. Ekonomik kriz yaşanmasına karşın, ticari ilişkilerde aksama olmamıştır. Bu durumu Çin'in ekonomik gücünün ilişkilere yansımaları olarak değerlendirilebilir. Bunun dışında AB, Çin'in ekonomik gücü sayesinde bu krizden aşmak niyetindedir (CRI Online Türkçe, 2012).

Çin ile AB arasında ilişkinin temeli ekonomik olması ve bu ilişkinin bu minvalde devam etmesi ilerleyen zamanlarda Çin'in bu pazarda daha aktif olmasını sağlayabilir. Çünkü ekonomik kriz Çin'in bu pazardaki varlığını diğer ülkelere nazaran etkilememiştir. Bununla birlikte aşağıda inceleyeceğimiz şekilde görüleceği üzere, 2008 sonra Çin yatırım stoku artmıştır. Bu şu anlama gelmektedir; Çinli firmaların yatırımları fazlalık vermiştir. O yıllarda yaptıkları yatırımlar fazlalık vermiş ve bunun sonucunda buradaki yatırımlarında başarılı olmuşlardır. Bu fazlalık onların başka yatırımlar yapmasına sebep olabilir. Bunun özellikle ekonomik krizden sonra olması Çin'in Avrupa pazarında başarılı olduğunu göstermekle birlikte AB'nin ekonomik krizin etkisini azaltmaya yönelik fayda sağlama amacıyla olduğunun da göstergesi olabilir.

Şekil 1.4.1. Çin Tarafından Tutulan Yatırım Stoku (FDI Stock) 2005 – 2012

Kaynak: (Hansakul, 2014)

Çin'in elde ettiği bu ekonomik güç sayesinde günümüzde siyasal anlamda belli bir konumuna getirdiği düşünülürse, Avrupa pazarında bu gücü sayesinde yer bulmuş ve Avrupa sermayesini kendisine çekmeyi başarmıştır. Karşılıklı pazarlara açılma da karlı olan tarafın Çin olduğu düşünülebilir ki ekonomik veriler de bunu göstermektedir. AB – Çin ilişkilerinde ekonomik kazancın karşılıklı çıkara dayandığı her iki tarafında bunu gözettiği görülmektedir.

AB hedeflediği siyasi bütünleşme sürecini başarılı bir şekilde sağlayamazsa elde ettiği ekonomik güç kendisini küresel güç olma konumuna erdirmeyeceğini bilmelidir. Bununla beraber, AB'nin önemli partnerleri (ABD, Çin, Rusya, İsrail) AB'yi küresel bir güç olarak görmemektedir (Sangiovanni, 2011: 193 – 206). Bunun sonucunda Çin'in de AB üye ülkeleriyle neden ikili ilişkilere daha yakın olduğu ile ilgili bir değerlendirmede bulunulabilir.

Çin'in yumuşak gücünü kullanarak AB ile olan ilişkilerini geliştirmeye çalıştığını çalışmada ortaya konulmaya çalışıldı. Bunun yanında küreselleşmenin sonucu olarak ekonomik gelişmeler AB ile olan ilişkilerini etkilediğini gözlemlenmektedir. Karşılıklı bağımlılık oluşmasının her iki ekonomi için faydalı olduğunu elde edilen veriler sayesinde anlaşılmaktadır. Çin'in AB ekonomisinde ABD ile rekabet ettiğini ve bazı durumlarda geçtiğini görülmektedir. İlerleyen yıllarda Çin dünyanın en büyük ekonomisi olacağı gibi AB pazarında da ABD'yi geçecektir. Yumuşak gücünü kullanarak ve bir karşılıklı bağımlılık oluşturarak bu pazarda kendisinin en önemli güç unsuru olacağını düşünülebilir.

Çin'in elde ettiği bu ekonomik gücü siyasi bir güce dönüştürdüğünü görülmektedir. Buradaki en önemli soru Çin, küresel rekabet çerçevesinde AB ile olan ilişkilerinde ABD'nin önüne geçebilecek mi? Ekonomik gücün Asya'ya kayacağını düşünürsek Çin'in ABD'nin önüne geçebileceğini söyleyebiliriz. Halihazırda Batı sermayesini kendisine aktaran ve bir bağımlılık oluşturan Çin, bu gücü kullanacaktır. Ayrıca Avrupa ülkelerinin Çin pazarında kendilerine yer bulmak istemeleri sermayenin Asya'ya kaydığının bir göstergesi olabilir. Asya ekonomik olarak Batı'yı geçmek üzeredir. Serbest piyasa ekonomisini benimseyen ya da bunun kuralına uyan Asya devletleri Batı sermayesini kendilerine çekmektedir. Doğal olarak Çin gibi büyük ve güçlü bir ekonomiye sahip olan bir devlet Avrupa sermayesini kendisine çekmektedir. Ayrıca Avrupa ülkeleri de bu pazara girmek istiyorlar. Çünkü günümüzde ekonominin merkezi Asya'ya doğru kaymaktadır (Ozan Örmeci ile mülakat, 2017).

Bununla beraber, günümüzde savunma harcamalarının tek başına güçlü devlet görüntüsü vermesinde yeterli olmadığını çalışmanın başında ortaya konulan değerlendirmeler vasıtasıyla anlaşılmaktadır. Uluslararası sistemin kabuk değiştirmesi ile birlikte devletler güç ve güvenlik anlayışlarında farklılıklar olduğunu ve ekonomik

yapının güçlenmesi ve istikrarlı bir şekilde büyümesi mevcut sistemde önem teşkil etmektedir. AB ile Çin arasında bulunan ekonomik ilişkiler bu nedenle her ikisi için de sürdürülmesi gereken bir ilişkidir. Çin'in bu pazardaki konumu ve geleceği ile ilgili şu yorumda bulunabiliriz; mevcut ekonomik büyüme belirtilen rakamlar ışığında büyümeye devam ederse ve hatta tahminlerden daha fazla bir şekilde gerçekleşirse, Avrupa pazarında etkili ekonomik güç olmasının yanı sıra siyasi bir konum elde edebilir. Halihazırda bulunan ekonomik kriz Çin'in buradaki ekonomik istikrarını kırmamış devam ettirmiştir. Çin AB'ye saldırgan bir politika ile yaklaşmamış aksine ilişkilerini geliştirmeye yönelik atılımlarda bulunmaktadır. AB açısından bakılacak olursa şunlar söylenebilir; Çin pazarında gördüğümüz rakamlar açısından değerlendirildiğinde en önemli ticari ortaktır. Bu büyük pazarda kendisine önemli bir yer edinmiştir. Ekonomik krizin etkilerini bu güçlü ekonomi ile atlarmaya çalışmaktadır. AB'nin ileriki bölümde detaylı inceleyeceğimiz üzere üye ülkelerin ortak Çin politikasının olmamasından dolayı ikili ilişkilerin yoğun yaşandığı bir durum mevcuttur. Gelecekte AB'nin kurumsal yapısı nasıl bir dönüşüm yaşarsa yaşasın Avrupa ülkeleri ile Çin'in ekonomik ilişkilerinde herhangi bir zararın olmayacağı düşünülebilir. Çünkü Çin açısından bakarsak zaten üye ülkelerle bu zamana kadar ikili ilişkilerin yoğun yaşanmış olması gelecekte bu kurumsal yapının bozulmasıyla herhangi bir sektöre uğramayacağını göstergesi olabilir.

Sonuç olarak, AB – Çin arasında olan ekonomik ilişkiler ikisinin menfaatleri açısından önemlidir. Çin'in ABD ile olan küresel rekabeti çerçevesinden bakılacak olursa buradaki ekonomik üstünlüğü ABD'nin elinden alması kendisi açısından daha da önemlidir. Çin'in burada rekabet etme şekli aslında mevcut düzenin göstergesidir. Soğuk Savaş yıllarında ABD ile Sovyetler Birliği Avrupa üzerinde rekabet ederlerken silahlı savunma ya da askeri üs kurma şeklinde bir mücadeleleri söz konusuydu. Doğal olarak bu realist bir dış politika izleyen bu iki güç için yapılması gereken bir durumdu. Ama günümüz koşulları güç anlayışında bir değişikliğe gittiğinden dolayı askeri yapılanmanın aksine ekonomik bir gücün buradaki nüfuzu önemlidir. ABD şu an Avrupa ekonomisinde öncelikli bir konumda olabilir. Ama Çin arkasından gelmektedir. Gelecekte Çin'in istikrarlı büyümesi devam eder ABD'yi geçerse bu Avrupa ekonomisinde de Çin'in gücü ele geçireceği anlamına gelmektedir. Bunun gerçekleşme

olasılığını rakamlardan okunabileceği gibi gelişen siyasi koşullar ve ekonomik durumlardan da anlaşılabilir.

Çin'in AB ile ekonomik ilişkilerini derinleştirmesi ile ilgili şunlar da söylenebilir; ABD'nin Çin'i Asya – Pasifik bölgesinde kısıtlamaya çalışması doğal olarak Çin'in Batı'ya doğru açılmasına neden olmaktadır. Üçüncü bölümde de inceleneceği üzere “Tek Kuşak Tek Yol Projesi” yani “Yeni İpek Yolu Projesi” ile Çin, hem kendi sermayesini hem de Avrupa sermayesini yönlendirmek istemektedir. Bunun nedeni ABD'nin Asya – Pasifik bölgesinde Çin'e karşı geliştirdiği politikalarıdır. Bunun sonucunda Çin, Avrupa üzerinde ABD'nin ekonomik ve siyasi üstünlüğünü kendi lehine çevirmek istemektedir. Küresel rekabet çerçevesinde bu durum değerlendirildiğinde Çin, bu tür politikalar izleyerek ABD'nin önüne geçeceğini düşünmektedir. Öncelikle yaptığı şey ekonomik gücünü kullanarak Avrupa üzerinde ticari ilişkilerini geliştirmektedir. Bununla birlikte bir sonraki bölümde inceleneceği üzere siyasi amaçlarını ve düşüncelerini bu yolla elde etmek istemektedir. Çin, yumuşak gücünü kullanarak Avrupa üzerinde siyasi bir ortak olmak amacı gütmektedir.

BÖLÜM 2: AB – ÇİN ARASINDAKİ SİYASİ İLİŞKİLER VE POLİTİK AMAÇLAR

AB – Çin ilişkileri 1975 yılında kurulmuştur. Bu ilişkiler önceleri diplomatik seviyede ve sınırlı gerçekleşmiştir. Avrupa Topluluğu (AT) ticari ve ekonomik ilişkilerini 1985 yılında gerçekleştirmiş ve ilişkilere yeni boyut kazandırmışlardır. Bu işbirliği 2009 yılında ise *Yüksek Seviyede Ekonomik ve Ticaret Diyalog* adında konsolide edilmiştir (Alagöz, 2013).

AB – Çin Kapsamlı Ortaklık, 2001 yılında başlamıştır ve 2003 yılında ise *Kapsamlı Stratejik Ortaklık* şeklinde yeni bir seviyeye ulaşmıştır. Bu ilişkiler ilk olarak ekonomik odaklı olarak başlamıştır. Son yıllarda ise göç, inovasyon, ileri teknoloji, çevre, güvenlik ve dış politika gibi konuları da kapsama dahil edilmiştir (European Commission External Relations, 2007).

Bugün AB – Çin ilişkilerinde 60'dan fazla konu üzerinde kapsamlı bir ortaklık söz konusudur. Bu konular dahilinde her iki tarafta komiteler ve araştırma grupları oluşturmakta (European Commission, 2017) ve her iki tarafta ilişkilerdeki bu ilerlemeden memnuniyet duymaktadırlar (Alagöz, 2013). Ekonomik diyalogla başlayan bu süreç stratejik ortaklığa dönüşmüştür. Yıllar ilerledikçe ilişkilerdeki seviye yükselmiş ve her iki taraf içinde olumlu olmuştur. “2020 İşbirliği Ajandasına”⁷ yeni başlıklar ekleyerek kapsamlı ortaklıklarını genişletmek ve sağlamlaştırmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Bu durum ilişkilerde 40. yılı getirmiş olmasının yanında her iki taraf içinde kendi politik anlayışları çerçevesinde hedeflerinin olduğu gözlenmiştir. Ama her iki tarafı değerlendirdiğimizde yapılarında ve anlayışlarında farklılıklarının olduğunu görebilmekteyiz. AB daha esnek ve özgürlükçü bir yapıya sahiptir. Çin ise merkezi ve ulusal çıkarları ön planda tutan bir anlayışa sahiptir. AB ulusal egemenlik haklarının uluslar üstü bir yapıya aktarılmasından yana olmuş ve bu temel yapı üzerine kurulmuştur. Lakin Çin kendi içerisinde bulunan özerk yapılara karşın merkezi otorite

⁷ AB 2020 Stratejisi hakkında detaylı bilgi için bkz. Gökşen Akbaş ve Altan Apar; (2010), “Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi”, *T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekterliği Özel Bilgi Notu*, http://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20C4%B0stihdam/avrupa_2020_stratejisi.pdf, s. 1 - 7, 24.03.2017

kurmuş ve egemenlik hakları bu merkezi hükümet tarafından yürütülmektedir (Kirchner, 2015: 100). Her iki yapıyı değerlendirdiğimizde bu temel anlayışı göz ardı etmememiz gerekmektedir.

Hem AB'nin hem de Çin'in bu ilişkilerde ekonomik çıkarlarını göz etmenin yanı sıra siyasi olarak birbirleriyle etkileşim içerisinde. Bu bölümde bu ilişkilerde bekledikleri siyasi istekleri incelenecektir. Çalışmanın başında bahsedildiği gibi uluslararası sistemin Soğuk Savaştan sonraki dönüşümü Avrupa'da yeni bir bütünleşme hareketine sahne olmuş ve AB bugünkü yapısına kavuşmuştur. Çin ise hızlı bir ekonomik gelişme göstermiş ve günümüzde önemli bir güç olarak karşımıza çıkmıştır. Mevcut siyasi yapı neticesinde bu iki yapının küresel siyasette kendi anlayışlarına göre var olmak istediğini görülmektedir. AB – Çin arasındaki ilişkileri incelerken siyasi isteklerini yukarıda bahsedildiği üzere dünya görüşleri çerçevesinden değerlendirilmesi gerekmektedir. Çin'in Batıya karşı bakış açısı farklıdır. Batı'nın değerleri karşısında kendi değerlerini önem vermekte ve Batıya karşı bir alternatif olduğunu düşünmektedir. Çin, kendisinden farklı olanları medeni toplum olarak nitelendirmemektedir. Kendisini “*Merkezi Krallık*” olarak görmektedir. Bu yüzden Batı'nın liberal demokrasi anlayışını benimsememekle birlikte Batı'nın şu anki konumuna karşı bir dengeleyici güç olma arzusu içersindedir (Cemre Pekcan ile mülakat, 2017).

Diğer taraftan AB'nin liberal değerler üzerine kurulmuş olması ve diğer devletlerle olan ilişkisine kendi değerleri çerçevesinden yaklaşması Çin gibi Asya değerlerine sahip ve bu değerler etrafında kendisini ifade eden devletler tarafından ciddiye alınmayabilir. Bu bölümde de bahsedilecek bu konu çerçevesinden AB'nin ve Çin'in siyasi hedeflerinin gerçekleşme olasılığı üzerinde durulacak olup ortaya konulacak değerlendirmeler ve verilerle analiz edilmeye çalışılacaktır. Özellikle Çin'in güçlü bir devlet yapısı ile hareket etmesi dış politika anlayışını bu temelde yürütmesinin ABD olan rekabeti açısından önemine değinilecektir. AB ile olan ekonomik ilişkilerinin yanı sıra siyasi ilişkilerde de önemli güç olmak ve ekonomik gücün vermiş olduğu rahatlıkla ABD'yi bu alanda geçerek Avrupa'da siyasi etkinliğini arttırmak niyetindedir. AB ve Çin'in bu isteklerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ile ilgili analizler ortaya konulan tarihsel gelişim, kültürel anlayış, devlet yapısı ve her ikisinin şu anda bulunduğu siyasi sorunlar ile açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. AB'nin Çin'i Liberalleştirme Hedefi

AB kurulduğundan bu yana siyasal anlamda dönüşümler yaşamıştır. Bu dönüşüm doğal olarak dış politikaya da yansımıştır. Küresel anlamda AB, Avrupa dışındaki diğer bölgelerle işbirliği gerçekleştirmeye çalışmıştır (Kirchner, 2015:101). Bu anlamda değerlendirebileceğimiz gibi Çin ile olan ilişkileri bu çerçeveye girmektedir.

AB – Çin arasındaki politik ilişkiler 1994 yılında kurulmuştur. 1998 yılında, *AB – Çin Zirvesi* düzenlenmiş ve anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma siyasi ilişkilere yeni bir boyut katmıştır. 2002 yılında ise AB, Çin için politik bir ajanda yayımlamıştır.

“Country Strategy Paper on China (2002-2006)”⁸ ile AB'nin Çin politikasını 4 madde ile özetlemek gerekirse (Bersick, 2008: 109 – 110);

- 1) Geliştirilmiş politik diyalog yoluyla Çin'i daha fazla dünya devleti olarak ilişkilendirmek
- 2) İnsan haklarına saygılı ve kanunlara dayanan açık topluma geçişini desteklemek
- 3) Dünya ekonomisine entegrasyonunu teşvik etmek ve sosyal-ekonomik reformları desteklemek
- 4) Çin devletinde AB algısının olumlu yönde geliştirilmesi

AB, bu ve buna benzer liberal değerlerin ekonomik ve siyasi diyalog (Kissinger, 2002: 241 – 243) yoluyla yayılacağını düşünmektedir. Bununla birlikte ekonomik olarak yarattığı karşılıklı bağımlılık çerçevesinde Çin'in Batı değerleri etrafında dönüştürülmesi ve yönlendirilmesiyle Çin'in potansiyel tehdit olma durumunun önüne geçilmek istenmektedir (Kissinger, 2002: 241 – 243). Nitekim Çin, dünya ile ticaret yapmak adına Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üye olmuş ve dünya ekonomisine entegre olmaya çalışmaktadır. Bu entegrasyon çabası Çin'in bazı liberal değerleri kabul ettiğinin göstergesi olabilir. Ama AB, Çin'in DTÖ'nün tüm kriterlerini karşılamadığı gerekçesiyle engellemeler koymakta ve Çin serbest piyasa ekonomisini tanımamaktadır (Örmeci, 2014: 1 – 4).

⁸ Dokümanla ilgili bkz. European Commission; (2001), “Country Strategy Paper on China, 2002-2006”, http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/csp/02_06_en.pdf , 05.03.2014

AB, Çin'i dünyanın mevcut koşullarına uygun hale getirmek adına ekonomik ve siyasi zirvelerle gerçekleştirme hedefi doğrultusunda yol almaktadır. Ama AB'nin bunu gerçekleştirmek isterken bazı durumları göz önünde bulundurması gerekmektedir. Örneğin, Çin'in devasa nüfusa sahip olduğu ve başlıca bir medeniyeti temsil ettiğini unutmamalıdır.

AB, Çin'i önemli bir müttefik olarak görmektedir. Bu nedenle Çin ile olan ilişkilerine ayrıca önem vermektedir.⁹ Politik diyaloglarında Asya'da güvenlik, göç ve insan hakları geniş yer almaktadır (European Union External Action, t.y.). Bu çerçevede AB, Çin ile siyasi diyalogunu üst seviyelere taşıma arzusu içerisindedir.

AB'nin liberal hedeflerini sadece ekonomik ve siyasi amaçlarla elde etme düşüncesi olduğu sanılmaktadır. Demokrasi ve insan hakları konusunda AB ülkeleri Çin'e karşı eleştirel açıklamaları olmasına karşın bu pazardaki ticari çıkarları bunun önüne geçmektedir (Ozan Örmeci ile mülakat, 2017). Bu tür eleştirilerin olmasına karşın Çinliler ise farklı düşünmektedir. Ekonomik refahın getirmiş olduğu ayrıcalıklar sayesinde Çinliler şu an ülkelerinin en demokratik ülke olduğunu düşünmektedirler. Bu yüzden Çin demokrasi ve insan hakları konusunda bu tür eleştirileri dikkate almamaktadır (Altay Atlı ile mülakat, 2017). AB'nin hedefleri açısından başka bir örnek vermek gerekirse şunları söyleyebiliriz; Ocak 2007 yılında Avrupa Konseyi ile Çin Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (*Partnership and Cooperation Agreement "PCA"*) imzalamıştır. Anlaşma sayesinde Avrupalı ihracatçılar ve yatırımcılar DTÖ taahhütleri altında Çin pazarında daha iyi bir şekilde ilerleme sağlayabileceklerdir (Bersick, 2008:110). Ama anlaşmanın önemli bir noktası mevcuttur. Anlaşma metninde insan hakları konusu geçmektedir (European Commission External Relations, 2007). Bu konu demokratik ilkeler ve temel insan hakları konusuyla ilişkilendirilmiştir (Bersick, 2008: 110). Bu konu 1996 yılından beri taraflar arasındaki ilişkilerde yer bulmuştur. Avrupa Parlamentosu AB – Çin arasında gerçekleşen ekonomik ve ticari ilişkilerde insan hakları, demokratik reformlar ve hukuk kuralları konusunun ihmal edilmemesini istemiş ve bu konun ihmal edildiği için eleştiride bulunmuştur (European Parliament, 2006).

⁹ AB'nin lider ülkesi Almanya her sene Çin'i ziyaret etmektedir. Konu ile ilgili bkz. Göktürk Tüysüzoğlu; (2014), "Angela Merkel'in Çin Ziyareti", UPA, <http://politikaakademisi.org/2014/07/12/angela-merkelin-cin-ziyareti/>, 17.11.2016

Buradan şu sonuç çıkarabilir; ekonomik ilişkiler ve anlaşmalar altında AB'nin Çin'i bu şekilde liberal ilkeler etrafında dönüştürme isteğinde olduğunu düşünebilir.

Çin kültürüne sahip ve Batı demokrasisi ile yönetilmiş olan ve yıllarca Birleşik Krallık himayesinde kalıp, sonradan Çin'e bağlanan bir Hong Kong örneği mevcuttur. Hong Kong yaklaşık 155 yıl Batı medeniyeti yönetiminde olmasıyla belli alışkanlıklar elde etmiştir. Bunun en can alıcı özelliği demokrasidir. Hong Kong'un Çin ile belli sorunları vardır. Bu sebeple Çin yönetimine karşı bazı eylemler vuku bulmaktadır (Ko, 2012). Ama ekonomik gelişmişlik ve kültürel bağlar bu gibi olayları geçiştirmede yardımcı olabilir. Nitekim, Çin Hong Kong'a göre daha büyük ve ekonomisi daha gelişmiştir. Ayrıca Batı değerlerini benimsemiş olan ve şu anki Çin yönetimine karşı olup Çin yönetiminde olmayan bir Tayvan örneği de mevcuttur. Tayvan'da yıllarca demokrasi rejimi ile yönetilmektedir ve aynı Hong Kong gibi Çin kültürüne sahiptir.

Sonuç olarak AB kurulan ekonomik ilişkiler çerçevesinde Çin'in belli liberal ilkeleri kabul ettirmede istekli olduğunu görülmektedir. Her ne kadar bu ilişkiler ekonomik temelli bir ilişki olsa bile AB'nin bu arzusu var olmuştur. Elbette AB'nin Çin'e demokrasi dayatmaları olmadığı gibi Çin'in de böyle bir isteği yoktur. Böyle bir durum olmamasına karşın, AB'nin ilerleyen yıllarda bu isteğini tekrarlayacağını ve daha sonra yapılacak anlaşmalarda bunu sıkça dile getirebileceği yorumu yapabilir. En azından insan haklarına saygı konusu ve bazı demokratik ilkelerin benimsenmesi konusunu dillendirilebilir.

2.2. Brexit Sonrası İlişkiler

Brexit İngilizce bir terimdir. Birleşik Krallığın¹⁰ (*Br*) AB üyeliğinden ayrılma (*exit*) yönünde gerçekleştirdiği referanduma verilen isimdir. 2016 yılında gerçekleştirilen referandum sonucunda %51,9'la ayrılma yönünde oy kullanılmıştır (BBC, 2014a). Referandum sonucunda AB'de kalma adına referandum çalışmaları yapan Başbakan Cameron istifa etmiştir (BBC, 2016b).

Dünyadaki herkes gibi Çin'de de Birleşik Krallığın AB'den ayrılması şok etkisi yaratmıştır. Ama bu bölümdeki değerlendirmeler bunun Çin'in Avrupa üzerindeki

¹⁰ Birleşik Krallık 4 ülkeden meydana gelmektedir. Bu ülkeler şunlardır; İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda

siyasi ve ekonomik nüfuz alanı oluşturmaları ile ilgili fırsat yaratıp yaratmadığı ihtimalidir. Literatür incelendiğinde genellikle şu kanı hakimdir; İlişkiler genellikle ekonomik seviyede gerçekleşmiştir. Birleşik Krallığın ayrılmasından sonra ekonomik ve siyasi ilişkiler AB-Çin-Birleşik Krallık olmak üzere üç ortak üzerinden olacaktır. Bu bir değişikliğe neden olacaktır ama olumsuz bir değişiklik olarak algılanmaması yönündedir.¹¹ Ekonomik ilişkilerde olumsuz bir durumun olmayacağı düşünülebilir. Hem AB hem Çin için ekonomik ve siyasi politikalarında değişiklik meydana gelecektir. AB ve Çin arasında siyasi, kültürel, ekonomik ve savunma politikalarının daha güçlü olacağı üzerinde durulmaktadır.¹² Çin'in Birleşik Krallığın ayrılması ile birlikte bu pazarda daha çok kendini gösterme amacında olacağı varsayılmaktadır. Bu elbette Birleşik Krallık içinde geçerlidir (Crookes, 2016).

Çin ve Birleşik Krallık bu süreçten sonra ilişkilerini daha güçlendirebilir. Birleşik Krallığın ayrılması ile birlikte ve Çin'in Avrupa pazarındaki konumunu güçlendirme adına var olan ilişkiler daha önemli seviyeye gelebilir. Ekonomik anlamda zaten AB ile uyumlu olmayan Birleşik Krallık ayrılma yönünde karar alması ile birlikte Avrupa'da daha da yalnızlaşabilir. Bunun sonucunda, Çin gibi gelişmiş bir ekonomiye sahip olan bir ülkenin buradaki faaliyetlerini hızlandırarak Avrupa ekonomisindeki çıkarlarını artırabilir. Çünkü Çin, İngiltere'yi Avrupa'ya girişte bir koridor olarak görmektedir. Cameron hükümeti de Çin'in Avrupa ekonomisindeki varlığını destekleyen en önemli lobicisiydi. Bu yüzden Birleşik Krallığın ayrılması Çin için bir fırsat yaratacaktır (Xiaoli Guo ile yapılan mülakat, 2017). Bu sayede hem Avrupa ekonomisi hem de İngiltere ekonomisi Çin'e daha fazla bağımlı hale gelebilir.

Diğer taraftan, Birleşik Krallıkla Çin arasında bu olay özellikle diplomatik bir fırsata dönüşebilir. AB'nin DTÖ kriterleri çerçevesinde Çin'e uyguladığı kısıtlamalar Birleşik Krallıkla Çin arasında kaldırılabilir. Bunun dışında, AB'nin Çin'e uyguladığı silah ambargosu da kalkabilir. Halihazırda üye ülkelerle Çin bu ticari kısıtlamalar olsa bile belli çerçevede gerçekleştirmektedir. Bu ticaret ekonomik olarak yeni bir fırsat

¹¹ Konu ile ilgili bkz. Eu – Asia Centre; (2016), “Event Report: EU – China Relations After Brexit”, http://www.eu-asiacentre.eu/events_details.php?event_id=167, 17.11.2016

¹² China Institutes of Contemporary International Relations (CICIR) Başkan Yardımcısı Feng Zhongping'in görüşleridir. Kendisi için bkz. <http://www.globalgovernance10.net/about-gg10/feng-zhongping/>. Konu ile ilgili bkz. European Council on Foreign Relations; (2016), “Special Issue: China and Brexit: What's in It For Us?”, *China Analysis*, pp.4

oluşturabilir.¹³ Çünkü Birleşik Krallığın ayrılması ile oluşacak olan boşluğu ekonomik anlamda Çin doldurmak isteyecektir (Ragıp Kutay Karaca ile mülakat, 2017).

Birleşik Krallığın ayrılması ile AB haritası yeniden çizilecek ve bu ayrılış süreci belki diğer ülkeleri de etkileyecektir. Büyük güçler dediğimiz ülkeler bu süreçte yerlerini alacaktır. Geo-stratejik olarak buna Çin'de dahil olacak ve Avrupa siyasetinde güçlü bir müttefik olarak kendisine yer isteyecektir. Bu durum Çin için bir fırsata dönüşebilir. İngiltere ile ilişkileri güçlü olan Çin'in böyle durumla karşı karşıya olması onun için olumsuz olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü Çin, İngiltere ekonomisini ve yaşanan ekonomik kriz göz önünde alındığında, buradaki faaliyetlerini arttırabilir ve kendisine daha da bağımlı hale getirebilir. Çinli firmaların buradaki etkinlikleri artması ile birlikte hükümetin siyasi etkisi de artabilir. Zaten Çin'in Avrupa için bir koridor olarak gördüğü İngiltere sayesinde, AB'nin Çin'e uyguladığı ekonomik kısıtlamaları aşarak Avrupa pazarındaki varlığını güçlendirebilir. Böyle bir durum yaşanıp yaşanmayacağı ilerleyen zamanlarda Çin ve Birleşik Krallık arasında gerçekleşecek olaylar gösterecektir.

2.3. Çin'in Avrupa Siyasetinde Etkili Olma Hedefi

Önceki bölümlerde bahsedildiği üzere, Çin ekonomik gücünü kullanarak Avrupa siyasetinde önemli bir aktör olmak istemektedir. Bunun sonucunda Çin, elde ettiği küresel gücü AB'nin üye ülkeleri ile ikili ilişkilere yönelttiği görülmektedir (Dinç, 2011: 101). Çin'in bu ikili ilişkilere beklentisi ekonomik kazanç sağlamanın yanında üye ülkeleri kendisine bağımlı hale getirmek olduğu belirtilmiştir (Jacques, 2012: 151 – 194). Bu sayede Avrupa pazarında söz sahibi olabilmeyi ve AB'nin kısıtlamalarına rağmen siyasi bir aktör olarak Avrupa'da kendine yer edinmeyi düşünmektedir (Jacques, 2012: 290 – 295). Aşağıdaki ekonomik veriler Çin'in geliştirdiği ikili ilişkilerin bir yansıması olarak düşünülebilir. Keza Çin'in ekonomik kazancı önemli bir artış göstermektedir. Aşağıdaki tablolarda 2002 yılı ile 2012 yılı arasındaki yatırım akışı ile ilgili veriler bulunmaktadır.

¹³ Hosei Üniversitesi (Japonya) Prof. Dr. Zhao Hongwei'nin görüşleridir. Kendisi için bkz. <http://china-waseda.jp/en-hosei/blog/zhao-hongwei/>, Konu ile ilgili bkz. European Council on Foreign Relations; (2016), "Special Issue: China and Brexit: What's in It For Us?", *China Analysis*, pp.4

Tablo 2.3.1: Çin'in Üye Ülkelere Yaptığı Yatırım (FDI Flows)

ÜLKE	2002	2012
Lüksemburg	1,1 Milyon USD	6,413,2 Milyar USD
Belçika	49 Milyon USD	1,619,5 Milyar USD
Danimarka	-14,1 Milyon USD	176,5 Milyon USD
Birleşik Krallık	-	305,9 Milyon USD
Almanya	-147 Milyon USD	895,9 Milyon USD

Kaynak: OECD (2014a)

Tablo 2.3.2: Üye Ülkelerin Çin'e Yaptığı Yatırım (FDI Flows)

ÜLKE	2002	2012
Almanya	623,9 Milyon USD	7,151,7 Milyar USD
İtalya	13,2 Milyon USD	4,371,7 Milyar USD
Lüksemburg	7,9 Milyon USD	3,274,4 Milyar USD
Fransa	562,6 Milyon USD	2,195,4 Milyar USD
Birleşik Krallık	1,135,6 Milyar USD	1,439,0 Milyar USD

Kaynak: OECD (2014b), KPMG (2014)

Bu veriler incelendiği zaman, üye ülkelerle Çin arasında ekonomik anlamda belli iyileşmeler olmuştur. Çin ikili ilişkiler geliştirerek Avrupa'da yatırımlar yapmış ve yıllar geçtikçe bunu arttırmıştır. Çin'in neden ikili ilişkilere daha yatkın olduğu ile ilgili belli görüşler ortaya konulmuştur. AB'nin kısıtlamaları ve prensiplerinin olması Çin'in üye ülkelerle ikili ilişkilere yönelmesine neden olmakla birlikte, Çin'in Avrupa siyasetinde etkili olması amacıyla da bu ilişkileri kurmaktadır. Bunun yanı sıra AB ülkeleri de ekonomik çıkarlarını ön planda tuttuğu için Çin ile ikili ilişkilere yönelmişlerdir (Altay Atlı ile yapılan mülakat, 2017).

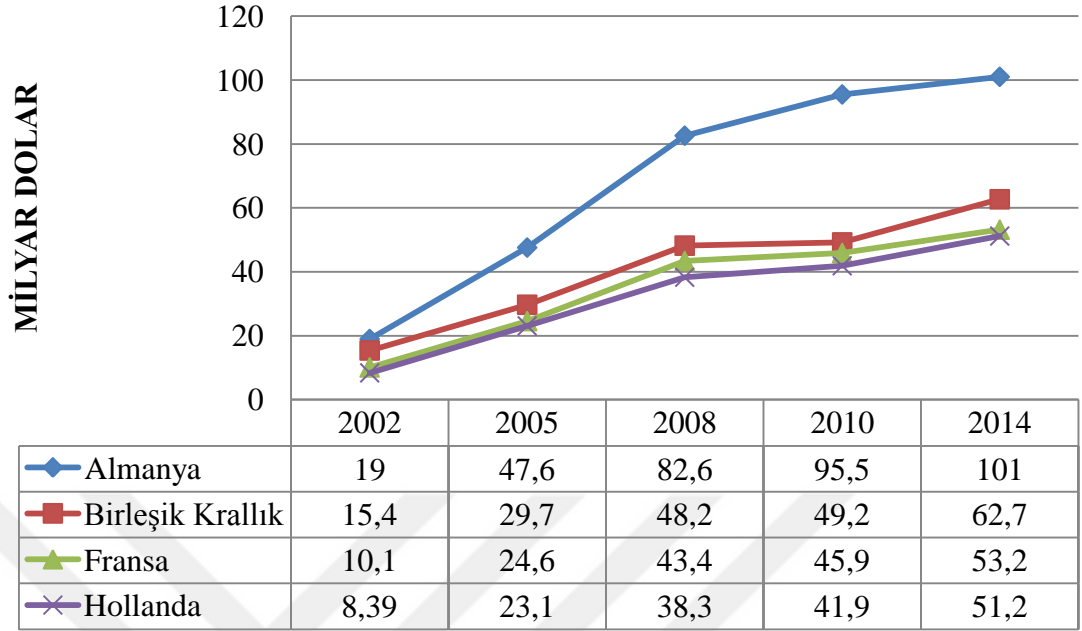
Bu durumu Çin için olduğu kadar AB üye ülkelerinin de kendi çıkarlarını ön planda tuttuğu yorumunu yapılabilir. Çin'in güçlü ekonomisi bu ülkeler için cazibe noktasıdır. AB üye ülkeleri halen ortak bir amaç için hareket etmemektedirler (Dinç, 2011: 101). Bu ülkelerin Birliğin ortaya koymaya çalıştığı ilkeleri ülke menfaatlerinin gerisinde tutmaları elbette Çin için bir fırsat yaratmaktadır. Çin bu ortamdan yararlanarak Avrupa ülkeleriyle daha sıkı bir ilişki kurmaktadır (Çiçek, 2014: 15 – 17). Önceki bölümde bahsedildiği üzere Avrupa Parlamentosunun Çin ile imzalanan ya da imzalanacak ekonomi temelli anlaşmalarda insan hakları ve demokratik prensipler gibi liberal ilkeleri

de kapsayacak anlaşmalar olması gerektiği ile ilgili beyanından söz edilmiştir. Çin'in AB'nin bu tür çıkışlarını aşmak için ve aynı zamanda üye ülkelerin bu şekilde bir kuralın uygulanmasının zor olduğunu bildiklerinden ikili ilişkiler daha da derinleşebilir. Ayrıca, üye ülkeler Çin'e karşı ortak hareket etmemekle birlikte ortak bir politikaları da yoktur. Yani hem üye ülkeler hem de Çin çıkarları uyuşturduğu için ilişkilerini Brüksel üzerinden değil bireysel olarak yürütmektedirler (Altay Atlı ile mülakat, 2017).

İkili ilişkilerin derinleşmesi ile ilgili ekonomik kriz Çin için önemli bir fırsat yaratmıştır. Bununla ilgili örnek vermek gerekirse; Çin, 2010 yılında Yunanistan'ın Piraeus limanının bir kısmını devralmıştı (Hürriyet, 2014). 2012 yılında Macaristan Çin'den bir milyon avro karşılığında özel kredi almıştı. Çin'in bu krizden yararlanarak üye ülkelere sinsice yaklaştığı belirtilmiş ve böyle yaparak AB'yi böleceği bile dile getirilmektedir (AB Haber, 2012). Hem Çin hem de Avrupa ülkeleri kendi çıkarları doğrultusunda birbirlerinden yararlanmıştır. Elbette burada önemli olan kazancın kimin elde ettiğidir? Çin'in etki alanını Asya – Pasifik bölgesinden Batı'ya doğru kaydırmak istediği çalışmanın başından itibaren belirtilmiştir. ABD ile olan rekabeti sonucunda Çin için Avrupa coğrafyasının önemli bir noktada yer aldığı şeklinde bir değerlendirmede bulunulabilir. Çin'in, ekonomik gücünü kullanarak AB üye ülkeleri ile ikili ilişkiler geliştirmeye özen göstermiştir. Bu sayede siyasi bir güç elde etmeye çalıştığını düşünülebilir. Ama Çin'in bu şekilde yaklaşması AB'yi bölebileceği gibi düşüncelerin oluşmasına neden olmuş ve ondan korkulması gerektiği belirtilmiştir (AB Haber, 2012).

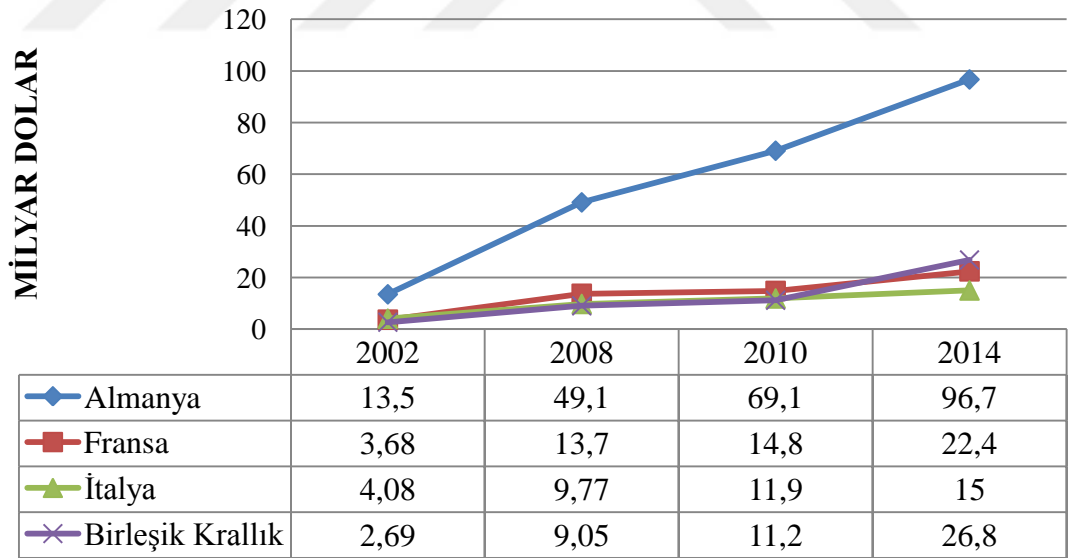
Çin'in üye ülkelerle geliştirdiği ikili ilişkilerle ilgili başka bir veri ortaya koymak gerekirse, aşağıdaki tablolar iyi birer örnek teşkil edebilir. Hem üye ülkelerin hem de Çin'in ciddi bir ekonomik kazanç elde ettiği görülmektedir. Özellikle 2008 yılı yaşanan ekonomik kriz bu kurulan ilişkiler sayesinde etkilenmediği ve Çin'in kazanç sağladığını görmekteyiz.

Tablo 2.3.3: Çin'in Üye Ülkeleriyle Yaptığı İhracat Rakamları

Kaynak: OEC (2014c)

Tablo 2.3.4: Çin'in Üye Ülkeleriyle Yaptığı İthalat Rakamları

Kaynak: OEC (2014d)

Yukarıdaki rakamlar incelendiğinde, AB'nin lider ülkesi diyebileceğimiz Almanya, Çin ile olan ticari ilişkilerde ilk sırada yer almaktadır. Bununla birlikte 2008 yılında yaşanan ekonomik krize rağmen rakamlarda düşme meydana gelmemiştir. Ayrıca yıllar ilerledikçe rakamlarda artış olmuştur. Ekonomik ilişkilerin belli seviyede olması şu

yoruma neden olabilir; bu durum bir karşılıklı bağımlılık oluşturması her iki ülkenin birbirine karşı sorumluluklar yüklemesine vesile olmuştur. Bundan kasıt siyasi yaptırımlar veya siyasi ayrıcalıklardır. Politik anlamda her iki ülke birbirlerine karşı olan çıkarları gözetmek durumunda kalabilir. Bu ekonomik bağımlılığın yıllar ilerledikçe artacağını düşünülebilir. Nitekim önceki bölümde de konu edinildiği gibi ekonomik kriz ekonomik ilişkilere sekteye uğratmamıştır. Bu da ekonomik ilişkilerin temelini sağlam olduğunun göstergesidir. Temelin sağlam olduğu bu ekonomik ilişkiler siyasi ayrıcalıklara veya ekonomik önceliklere neden olabilir.

Konu ile ilgili şu örneği verebiliriz. AB, Çin'e karşı silah ambargosu uygulasa da AB üye ülkeleri Çin'e savunma teknolojisi satışı yapmaktadır.¹⁴ Çin'e savunma teknolojisi ve ürün satışında İsrail'den sonra Fransa, Almanya ve İtalya gibi AB üyesi ülkeler gelmektedir (Yılmaz, 2008: 93). Bu da Çin'in AB'nin bütünleşmemiş yapısını kullanarak üye ülkelerle geliştirdiği ikili ilişkilerin ürünü olduğu yorumlarına neden olmaktadır (McMillian, 2014). Çin'in sağlam ekonomik ilişki kurması üye ülkeleri ile olan durumunu farklı bir noktaya taşımıştır. Ayrıca, bu ilişkiler dediğimiz gibi siyasi ayrıcalıklar oluşturmuştur. Bu durum neticesinde Çin'in arzu etmiş olduğu gibi etki alanını genişletmeye başladığı yorumu da yapılabilir. Ekonomik güç arkasında siyasi gücü getirmektedir. Onun arkasında da askeri gücün gelebileceğini düşüncesi oluşabilir. Böyle bir durumun yaşanması Çin'in küresel rekabette daha da güçlenmesine neden olabilir.

Çin, Avrupa ile olan ilişkilerinde farklı bir çerçeveden yaklaşmaktadır. AB'yi büyük bir ekonomik ortak olarak görmekte ama siyasi bir aktör olarak değerlendirmemektedir (Salmon, 2004: 447 – 468). Yani Çin'in AB'nin ortaya koymuş olduğu politikaları dikkate almadığı yorumu yapılabilir. Burada ekonomik çıkarların daha ön planda tutulup bu ilişkiyi sağlamlaştırmak istediği ve siyasi bir aktör olarak değerlendirmede AB'ye karşı kendi etki alanını üye ülkelere doğru yayarak politika yürüttüğü şeklinde bir değerlendirmede bulunulabilir. AB'nin zaten Çin'e karşı ortak bir politikası olmadığı gibi üye ülkelerde ortak hareket etmemektedir. Örneğin, insan hakları ve ekonomik politikalar bakımından üye ülkelerin, Çin'e yönelik siyasetlerinde bir

¹⁴ Konu ile ilgili ayrıca bkz. Voice of America (VOA); (2013), "Chinese Military's Secret to Success: European Engineering" <http://www.voanews.com/content/chinese-military-secret-to-success-european-engineering/1814104.html>, 15.11.2014

birliktelik yoktur. Bu AB'nin bütünleşememiş yapısından kaynaklanmaktadır. Ekonomik bir sermayesi ve gücü olsa bile siyasi anlamda gücü olmaması Çin için bir anlam ifade etmemektedir (Dinç, 2011: 101). Bu durum Çin için bir avantaj olarak görülmekle birlikte ileride nasıl bir politika izleyeceğinin de işareti olabilir.

2.4. AB ve Çin'in Siyasi Hedefleri Önündeki Engeller

2.4.1. AB'nin Aşırı Sağ Sorunu

AB'nin son yıllarda ekonomik krizle birlikte ortaya çıkan Aşırı Sağ sorunu bulunmaktadır (Duran, 2017). Bu sorun aynı zamanda AB'nin siyasi bütünleşmesine de engel olmaktadır. Bir bütünleşmenin olmamasının yanı sıra aynı Birleşik Krallık gibi başka ülkeler de Birlikten ayrılma konusunu gündeme getirmiştir (Amerika'nın Sesi Türkçe, 2016). Avrupa'da Aşırı Sağın yükselmesi Çin'in Avrupa üzerindeki varlığını etkilemesi ile ilgili elbette incelenmesi gereken bir konudur.

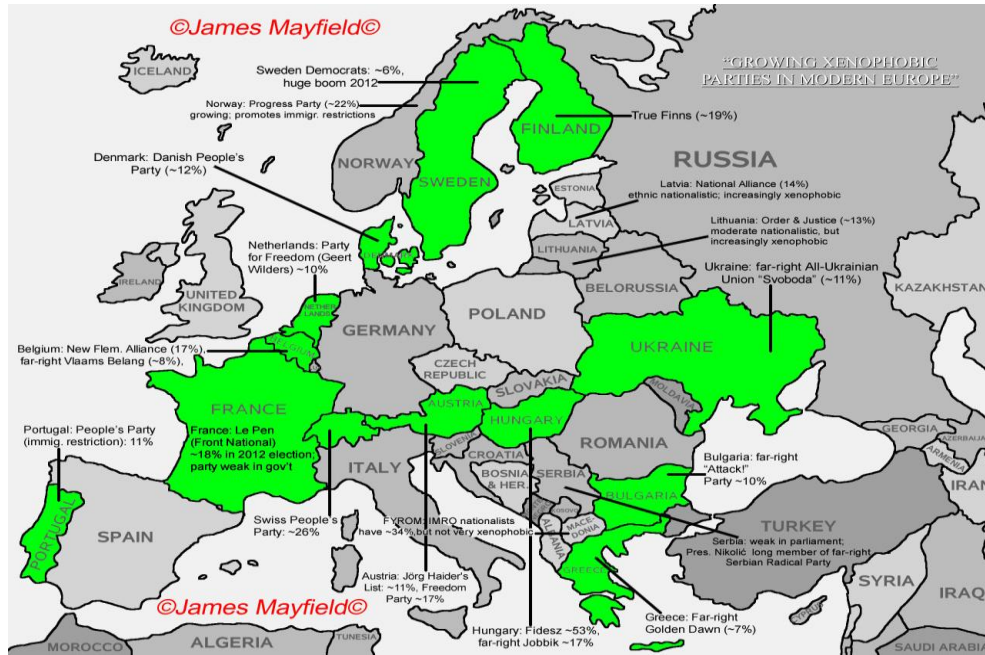
Aşırı uçların güçlenmesi doğal olarak yabancı düşmanlığını beraberinde getirmektedir. Bu aşırı uçların güçlenmesinin nedenlerinden biri de işsizliğin artmasıdır (Mercan, 2012). İşsizlik artışı doğal olarak Avrupa'daki aşırı uçların bir propaganda aracı olarak kullanılmaktadır (Mercan, 2012). Göçmenlerin çalıştırılması ve ucuz iş gücünün ortaya çıkması doğal olarak yabancı düşmanlığını tetiklemektedir (Duran, 2017). Çin'in de Avrupa üzerindeki ekonomik gücü ve ucuz mal üretmesi doğal olarak buradaki ekonomiyi etkiliyor ve bu durum işsizliğe katkı yapıyor (Ragıp Kutay Karaca ile mülakat, 2017).

Çin'in Avrupa siyasetinde etkili olma ve etki alanını buraya taşıma düşüncesine karşın ekonomik krizin kendisine fayda sağlamasının yanı sıra aynı zamanda Avrupa'daki muhafazakar ve aşırı uçlar güç kazanmaktadır. Avrupa'daki bu grupların yükselişi ve eylemleri ile ilgili birkaç örnek vermek gerekmektedir. Öncelikle 2000 – 2007 yılları arasında “Dönerci Cinayetleri” olarak adlandırılan, Almanya'da neo-Naziler tarafından bir katliam gerçekleştirilmiştir. 9 göçmenin, 8'i Türk ve 1'i Yunanlı olmak üzere bu katliama maruz kalmıştı (Erge, 2012: 8). 2011 yılında Norveç'te 77 kişiyi öldüren Aşırı Sağcı Anders Breivik çıkarıldığı mahkemede Nazi selamı vermişti (Independent, 2016). Nisan 2013 yılında Yunanistan'da ırkçı bir grup tarafından Bangladeşli mevsimlik işçilerin üzerine ateş açılmıştı (Deutsche Welle Türkçe, 2013).

Bu durum üye ülkelerdeki muhafazakar ve aşırı uçların yükselişte olduğunu göstermektedir. Bu gruplara yakın ve ilişkili olan partiler seçim vaatleri olarak AB üyeliğini referanduma götürme söyleminde bulunmaktadır. Örneğin; David Cameron'ın bağlı olduğu Muhafazakar Parti 2015 seçimlerini kazanması halinde Birleşik Krallığı AB üyeliğini referanduma götüreceğini söylemiş (Habertürk, 2015), seçimi kazanmış ve sonradan bilindiği üzere Brexit süreci yaşanmıştır. Bunun dışında AB'nin lider ülkesi diyeceğimiz Fransa'da da bunun örneğini görebiliyoruz. Ulusal Cephe'nin (FN) lideri Le Pen AB karşıtı olduğunu hatta AB'nin artık işlevini yerine getiremediğini söylemektedir (Aljazeera Türk, 2017). Kendisinin AB ile ilgili görüşünü şöyle açıklamıştır; *"AB aynı SSCB gibi. Yani reforme edilemez. Zira AB de SSCB gibi bir ideoloji ve dogma üzerine kurulu. Bu ideolojinin temelinde ulusal egemenlik devri ve Avrupa hukukunun ulusal hukuka üstünlüğü bulunuyor"*(Milliyet, 2013). Ayrıca, Le Pen Cumhurbaşkanlığı seçimini kazanması halinde Fransa'nın NATO üyeliğini de referanduma götüreceğini söylemiştir (Deutsche Welle Türkçe, 2017).

Avrupa'da Aşırı Sağ'ın yükselişini aşağıda verilen harita ile daha iyi anlamaktayız. Bu harita Aşırı Sağ partilerin oy oranlarının artışının yanı sıra hangi ülkede bu partilerin yükselişte olduğunu göstermektedir.

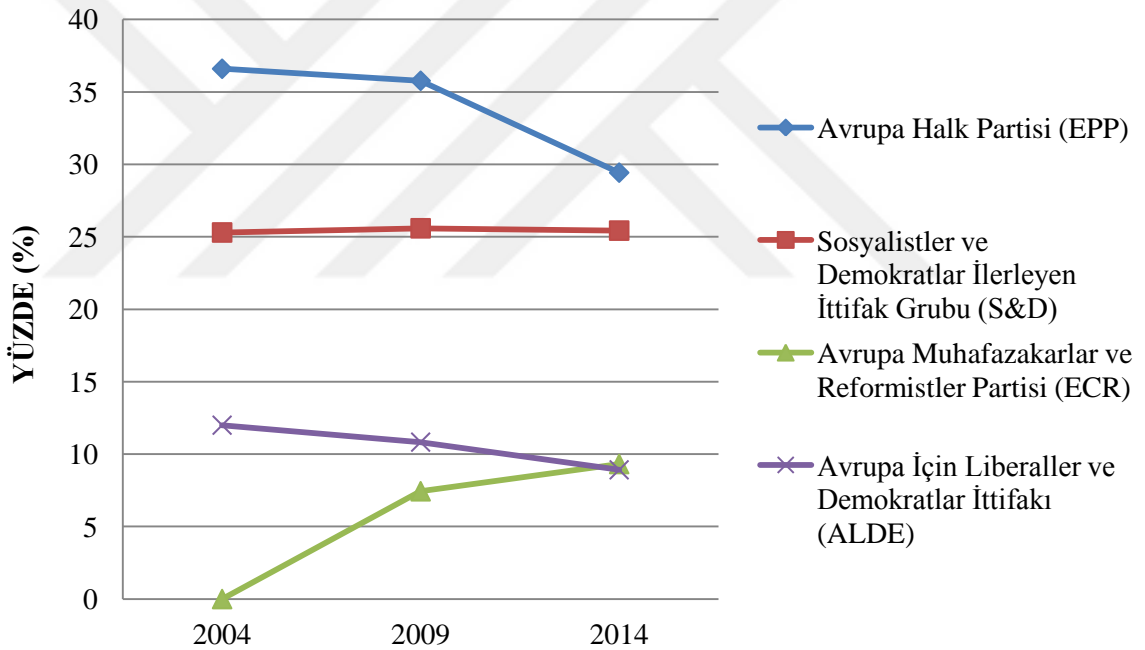
Harita 2.4.1.1. Avrupa'da Aşırı Sağ Partilerin Yükselişi

Kaynak: GeoCurrents (2013)

Avrupa Parlamentosunda (AP) da durum pek farklı gözükmemektedir. Şöyle ki; muhafazakar ve merkez sağ olarak tanınan partiler AP’de çoğunluğu elinde bulundurmaktadırlar. Aşağıdaki şekilde görüleceği üzere Avrupa Halk Partisi (EPP) oy oranı düşse bile birinci parti olarak görülmektedir. Bu parti kendisini muhafazakar olarak tanımlamaktadır. Avrupa Muhafazakarlar ve Reformistler Partisi (ECR) 2009 yılında kurulmuştur. Bu yüzden 2004 seçimlerinde yoktur. Ama bu partinin geçen seçimde oy oranının yükseldiği görülmektedir. Bunun sebebini EPP’den oy aldığı şeklinde söylenilebilir. Çünkü bu partinin görüşü Avrupa Şüpheciliği (*Euroscepticism*) yani AB üye ülkelerinin entegrasyonuna karşı olan bir partidir ve muhafazakar bir anlayışı benimsemiştir.

Şekil 2.4.1.1. Avrupa Parlamentosu Seçim Sonuçları¹⁵

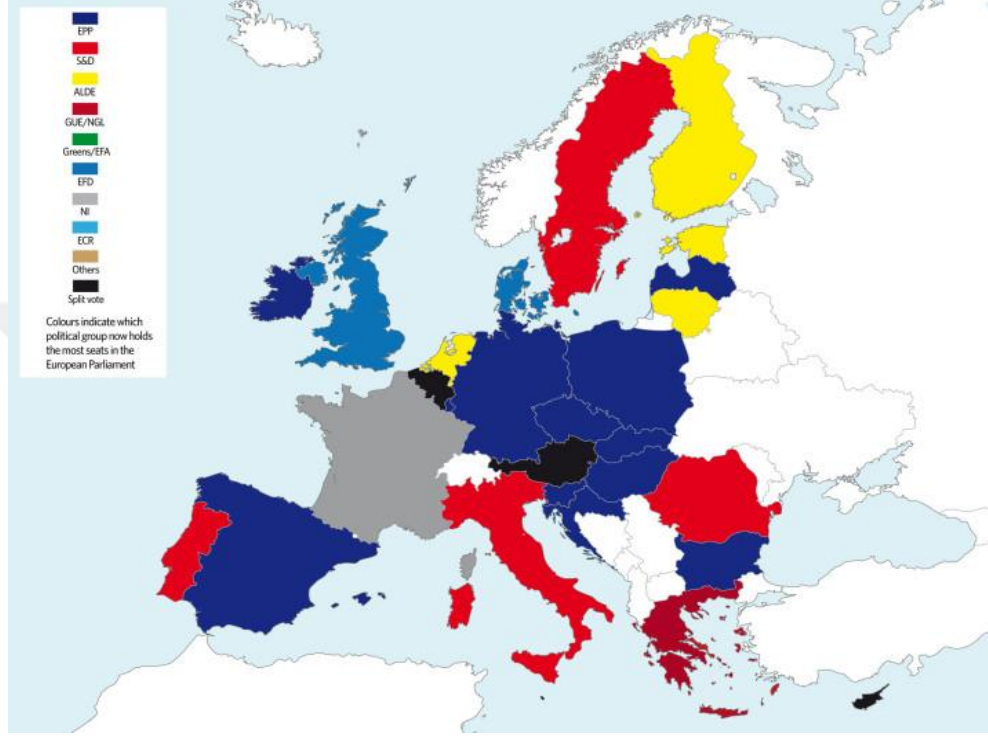
Kaynak: European Parliament (2014), Europe Politique (2014)

2014 yılı seçimlerine göre S&D’nin oy oranında bir değişikliğin olmamasına karşın, ALDE’nin oy oranında düşme vardır. Bu durum Aşırı Sağın yükselişi ile açıklanabilir. Özellikle ECR’nin yükselişi Avrupa’daki durumu özetleyebilir. Ayrıca 2014 Avrupa

¹⁵ 2004 seçimlerinde S&D Avrupa Sosyalistler Partisi (PES) olarak vardır. 2009 yılında Sosyalist ve Sosyal Demokrasi anlayışını benimseyen partiler S&D adı altında ittifak grubu oluşturmuştur.

Parlamentosunun ülkelere göre seçim sonuçları aşağıdaki haritada verilmiştir. Orta Avrupa Muhafazakar Partinin ve Birleşik Krallık ile Danimarka'da AB entegrasyonuna karşı olan partinin kazandığını görülmektedir.

Harita 2.4.1.2. Avrupa Parlamentosu Ülkelere Göre Seçim Sonuçları¹⁶

Kaynak: Politico (2014)

Elde edilen veriler ışığında Çin'in Avrupa siyasetinde etkili olmak istemesine karşın karşısında bir Aşırı Sağ sorunu bulunmaktadır. AB'nin mevcut varlığına tehdit olan bu anlayış aynı zamanda Çin'e de karşı olabilir. Ama Çin ile Avrupa ülkeleri arasında derin bir ekonomik bağıllık söz konusudur. İleride bu partilerin ilgili ülkelerde iktidara gelmesi sonucunda ancak Çin için bunun ne gibi sonuçları olacağı görülebilir. Çünkü ekonomik rakamlar ancak doğru sonucu verecektir. Üye ülkelerde muhafazakar partilerin iktidara geldikten sonra ekonomik verilerin incelenmesi gerekmektedir. Lakin şimdiki emareler veya yorumlar yol gösterebilir. Eğer ekonomik temeller sarsılırsa bu da Çin ile olan ilişkilerde farklı boyutlar kazandıracaktır. Bununla beraber Aşırı Sağ

¹⁶ Greens/EFA; Yeşiller Partisi, GUE/NGL; Avrupa Birleşik Sol/Kuzeyli Yeşil Sol, EFD; Avrupa Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Grubu, NI; Kayıtlı Olmayanlar

partiler iktidara gelirse AB karşılığının yanı sıra, AB ile olan üyelikleri sorgulanacağı gibi bu Avrupa ülkelerinin dış ilişkilerinde farklılıklar olabilir. Bu ülkeler ekonomik ve siyasal ilişkileri daha içe dönük ve yabancı sermaye ile olan durumlar da değişebilir.

Bu durum aynı zamanda Çin için bir fırsatta yaratabilir. Eğer bu partiler ülkelerde iktidara gelirlerse ve AB ile olan üyeliklerini sonlandırırlarsa nasıl İngiltere ile AB arasında ekonomik boşluğu Çin dolduracak deniliyorsa; bu durum bu ülkeler içinde geçerli olabilir. Güçlü bir ekonomiye sahip olan Çin üyeliklerini sonlandıran Avrupa ülkeleri için bir çıkış kapısı olabilir. Aşırı Sağ partilerin yükselişi Çin için bir duvar oluşturacağı gibi bir fırsat da yaratabilir. Bunu ancak ilerleyen yıllarda meydana gelecek ekonomik ve siyasi olaylar gösterecektir. Ama bu ülkelerin Çin ile olan karşılıklı bağımlılıkları ve Çin'in yumuşak gücü Çin lehine bir gelişmenin göstergesi olabileceği gibi bu ülkelerin, ABD'nin şu anki dış politikasındaki anlayışının etkisinde kalıp, Çin'in potansiyel gücüne karşı güvenlik temelli söylemleri olursa eğer Çin'in aleyhine bir durumda yaratabilir.

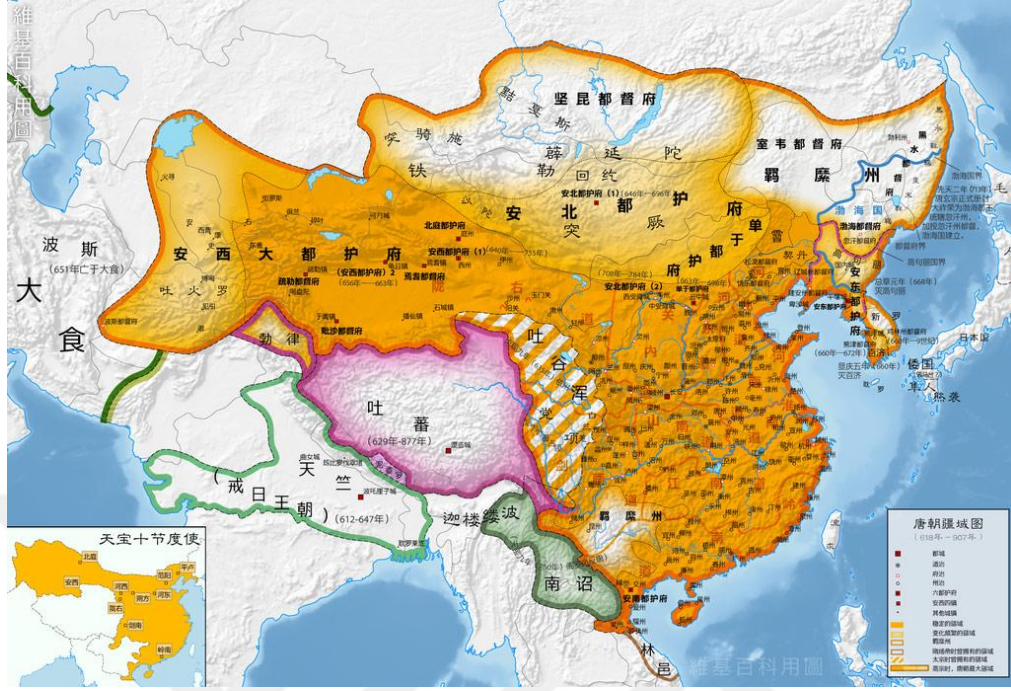
2.4.2 Bir Uygarlık Devleti: Çin

Çin, dünyanın en eski ülkelerinden biridir. Çinliler genellikle kendilerini bir uygarlık veya medeniyet olarak görürler. Çin terimi ise onlar için sadece bir ülkeyi adlandırmak için kullandıkları deyim değil aynı zamanda Çin'in tarihini, düşünce tarzını, ilişkilerini, geleneklerini, uygarlığını, değerlerini ve felsefelerini ifade etmek içinde kullandıkları bir kelimedir. Bu yüzden Çin'in geçmişten gelen bir siyaset, tarih ve düşünce yapısı mevcuttur. Bu düşünce yapısı Konfüçyüs'ün öğretileri¹⁷ temelinde gelişmiştir.

Bu bölümde ise, AB'nin Çin için düşündüğü siyasi hedefleri gerçekleştirebilme olasılığı üzerinde değerlendirmelerde bulunulacaktır. Çin'in Avrupa gibi köklü bir geçmişi bulunmaktadır. Dünyanın en eski uygarlıklarından biridir. Avrupa ile Çin arasında doğal olarak kültürel yapısında farklılar bulunmakla birlikte dünya görüşleri de farklıdır. Aşağıdaki haritada Çin uygarlığının etki alanı görülmektedir. Görüleceği üzere Çin'in Asya üzerinde önemli ölçüde hakimiyeti vardır.

¹⁷ Konfüçyüs ve öğretileri için ayrıca bkz. Selahattin Fettahoğlu; (2003), "Konfüçyüs ve Öğretisi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16, s.305-324

Harita 2.4.2.1. Çin Uygarlığı (Tang Hanedanlığı Dönemi – Çin'in Altın Çağı)

Kaynak: Totally History

Çin'de 1949 yılında gerçekleşen Komünist Devrimde bile köklü değişimlerin olmasına karşın hala Konfüçyüs yapısının izleri görülmektedir (Lu, 2002: 97 - 116). Bununla birlikte Çin, hala kendisini “Orta Krallığın Merkezi” olarak görmekte ve dünyanın kendisi etrafında şekillendiğini düşünmektedir. Bu yüzden Çin'i bir ulus-devlet yapısı ile değerlendirmek doğru değildir. Zaten özerk bir yapısı mevcuttur. Her özerk idare bir ülke büyüklüğündedir ve bunlar Çin uygarlığı altında birleşmiştir.

Bu nedenle ki Çin'in tarihten bu yana ve hala koruduğu düşünce sistemi Batı uygarlığında farklı olduğu için bazı değerlerin (insan hakları, telif yasası, demokrasi v.s) Çin tarafından benimsenmesi zor gözükmemektedir (Örmeci, 2015).

Çin, AB'nin aksine dış politikasında geleneksel niteliklere sahip daha devletçi bir yapıdadır. Bununla birlikte Avrupa tarafından uzun süre boyunca istila, sömürü, işgal ve ekonomik çöküş yaşamıştır. Bu önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere travmatik bir dönem geçirmelerine neden olmuştur (Kirchner, 2015: 101). Çinliler, Japonya'nın aksine gelenek ve göreneklerinden taviz vermemişler ve uzun yıllar boyunca direnç

göstermişlerdir (Perkins, 1999: 411 – 413). Bu elbette büyük nüfus ve toprak yapısı ile ilgili de olabilir. Lakin kültürel yapılarını muhafaza edip bunun üzerine devlet yapılarını oluşturmayı başarmışlardır (Hammond, 2014: 129).

Bu çerçeveden bakıldığında, Çinli liderlerin demokrasiye bakış açılarında olumsuzluk olduğu görülebilir. Batı’da kurulmuş ve bir süreç çerçevesinde oluşmuş olan demokrasi ve onun enstrümanlarının Çin gibi kendi sistemi yüzyıllardır var olan ve bir medeniyeti temsil eden, kalabalık bir nüfusa sahip olan devasa bir ülke için oluşması oldukça zordur. Bunun yanında, Arap Baharı süreci Çinliler arasında demokrasiye karşı olan olumsuz tutumlarını güçlendirmiş ve kendi ülkeleri içinde bir iç savaşın oluşabileceği Tibet, Doğu Türkistan gibi ülkelerin Çin’den ayrılacağını ve Çin’in bölüneceği endişesi yaratmıştır (He, 2013: 37 – 45).

Bununla birlikte, Batı’nın anlayışıyla Çin’in anlayışında kesin ayrışmalar vardır. Değerleri, siyasi anlayışı ve düşünce yapıları farklıdır. Çin kendi medeniyetini korumuş ve Japonya gibi kendi değerlerinden vazgeçmemiştir. Batı’nın dünyaya sunduğu düşünce yapısını kendi özünde kabul etmemiştir. Bugün dünyanın en önemli gücü olmuştur. Bu sebeple ki, AB’nin gerçekleştirmek istediği hedefleri iyi okuması gerekmektedir. Tüm durumları göz önünde bulundurmasında yarar sağlayacaktır.

Çin’in ise, kendi hedeflerini gerçekleştirmek için kendi düşünce yapısını Batı’ya yaydığını ya da benimsetmeye çalıştığını söylemek doğru değildir. Neredeyse her Batı uygarlığını benimsemiş ülkede Çin lokantaları mevcuttur.¹⁸ Bunu bile sadece mevcut sistemin bir parçası olarak düşünmekte yarar vardır. Küreselleşme sonucunda Çin yemek kültürünü tanıtmakla birlikte bu lokantaları sadece ekonomik kazanç olarak değerlendirmektedir. Çin sadece ekonomik kazançlarını Avrupa’da daha arttırmak ve siyasi bir nüfuz alanı oluşturmaya çalıştığı düşünülebilir.

Tarihsel ve kültürel açıdan bakıldığında Avrupa ile Çin arasında farklılıkların olduğunu bu bölümde belirtilmişti. Siyasi anlamda ise şunları söylenebilir; Çin, AB’yi siyasi bir aktör olarak değerlendirmemektedir. Zaten Çin, AB üye ülkeleriyle ikili ilişkiler kurmaktadır. AB üye ülkelerinin Çin’e karşı ortak politikalarının olmayışı yine Çin

¹⁸ Çin lokantalarının yaygınlaşması ile ilgili ayrıca bkz. Yong Chen; (2011), “Food Town: Chinatown and the American Journey of Chinese Food”, *Chinatowns in a Transnational World Myths and Realities of an Urban Phenomenon*, Ed. Vanessa Künnemann, Ruth Mayer, Routledge, New York/USA, pp. 182 – 197

tarafından AB'yi ciddiye alınmamasına neden olabilir. Bundan dolayı, AB'nin hedeflemiş olduğu siyasi hedef sadece tarihsel ve kültürel farklılıklar yüzünden değil, aynı zamanda üye ülkelerin ortak bir zeminde buluşmadığından gerçekleşmeyebilir. Çin'in dış politika argümanları ile AB'nin dış politika argümanlarının da farklı olması bu ikisinin yakın bir siyasi dostluk kurmasına engel oluşturabilir. AB'nin salt liberal bakış açısı ve Batı değerleri üzerine kurulu anlayışı Çin tarafından kabul görmeyebilir. Çünkü, bahsedildiği üzere Batı ülkelerinin Asya'da kendi lehine zamanında ticari ayrıcalıklar elde etmesi Çin tarafından kabul görmediği gibi Batı'nın siyasal değerlerine de olumsuz bakış açısının olduğunu bilinmektedir. Çin'in Batı'ya karşı olan anlayışı ile ilgili önümüzdeki bölümde daha detaylı incelenecektir.

Sonuç olarak Çin, politik duruşu ve uluslararası ilişkilerdeki yaklaşımı AB'nin politik anlayışı ile farklılık göstermekte ve bu politik anlayışa karşı bir düşünce takınmaktadır. Zaten kültürel derinliği yoğun olan bir ülkenin Batı değerleri etrafından dönüştürmesi zor olmakla birlikte bu değerleri belli koşullar (ekonomik anlaşmalar gibi) altında kabul etmesi de zordur. Çünkü, sömürge altındayken Çin Japonya gibi siyasal anlayışından ve kültürel yapısından taviz vermemiştir. Günümüzde ise dünyanın süper gücü olmaya yakın bir ülke için bunu yapmak daha zordur. Ekonomik gücün olması askeri ve siyasal gücü birlikte getirir. Ülkeler arası ilişkilerde bu güç önemli bir etken olabilir. Ülke menfaatleri neyi gerektiriyorsa bu güç kullanılabilir. Çin de günümüzde bu gücü süper güç olmak için kullanmaktadır. Bu yüzden, AB'nin bu koşullar altında Çin için düşündüğü siyasal hedeflerin gerçekleşme olasılığı zayıf kalmaktadır.

Genel olarak Çin'in yumuşak gücünün kendisine sağladığı siyasi güç onun AB ile olan ilişkilerinde farklı bir noktada olduğunu göstermektedir. Ekonomik gücü bu ülkelerle yapmış olduğu ticari ilişkiler, Çin'i politik anlamda da ön planda tutmuştur. Mevcut uluslararası sistemin koşulları altında gerçekleşen bu ilişkilerde Çin, karşılıklı bağımlılığın sonucunda ekonomik ve siyasi bir güç elde ederek Avrupa bölgesindeki yumuşak gücünü artırma eğiliminde olduğu görülmektedir. AB'nin salt liberal/neo-liberal argümanlarla hareket ederek Çin'e yaklaşması, karşısında etkili olmadığını elde edilen bulgular sayesinde görülebilir. Buna karşın ABD'nin yeni seçilen başkanı Donald Trump'ın etkisiyle birlikte Avrupa'da güçlenen Aşırı Sağ'ın Çin'e karşı olası sert güç

diyeceğimiz yaklaşımının ortaya çıkması, bu ülkelerle oluşan derin ekonomik ilişkiler bu durumu sadece söylemde bırakabilir.

Günümüz uluslararası ilişkiler yapısı ekonomi temelli politikalar oluşturduğundan devletlerin salt askeri temelli güvenlik politikaları geliştirmelerini kısıtlamaktadır. Bu politikalar günümüzde ekonomik temelli güç ve güvenlik anlayışı üzerine kurulmuştur. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde, Çin'in ekonomik gücü ile birlikte mevcut uluslararası yapı kendisine ekonomik olarak avantaj sağladığı yorumu yapılabilir. Bu nedenle AB'nin hem kültürel yapısının güçlü olması hem de yumuşak gücünün sağlam olması Çin için düşündüğü liberal hedeflerini gerçekleştirme olasılığını azaltmaktadır. Çin'in ekonomik gücünün olması kendisine politik anlamda avantaj kazandırdığı şeklinde bir değerlendirmede bulunulabilir.

Çin'in ve AB'nin siyasi hedefleri üzerindeki değerlendirme sonucunda bu bölümde bunu gerçekleştirebilme olasılığı üzerinde durulmuştur. Her ikisinin de ekonomik ve siyasi beklentilerinin ne olduğu ile ilgili analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda Çin'in AB'de yükselen Aşırı Sağın olası Çin sermayesine karşı olabileceği gibi Çin için bir fırsatta yaratabileceği görülmüştür. AB'nin siyasi hedefini gerçekleştirmesi ile ilgili analiz ise şudur; Çin'in belli başlı bir medeniyeti temsil etmesi ve yüzyıllardır kendi kültürel yapısını koruması ile birlikte siyasal, dilsel ve felsefesi ile yönetilmektedir. Bu yüzden AB, Batı değerlerini Çin'e kabul ettirmesinin zor olacağının yanı sıra bunu Çin'e yayma ihtimali de düşüktür.

Çin'in önceki bölümde bahsedildiği üzere ekonomik üstünlük kurma çabası ile birlikte bu bölümde bahsedildiği üzere Avrupa'da siyasi aktör olma çabası ABD ile olan küresel rekabetinin bir sonucu olarak görülebilir. Bir sonraki bölümde ise bunun Çin için ne gibi etkilerinin olacağı ve bu çabalarının neden olduğu ile ilgili değerlendirmeler olacaktır.

BÖLÜM 3: AB – ÇİN İLİŞKİLERİNİN KÜRESEL REKABETTEKİ YERİ

Günümüzde Çin ve ABD arasında bir rekabetin olacağı öngörülmektedir. Çin'in hızlı yükselişi ve elde ettiği güç ile birlikte ABD'nin en önemli rakibi konumuna geldiği şeklinde değerlendirilmektedir. ABD – Çin rekabetinin; askeri, siyasi, ekonomik, teknolojik ve kültürel alanlarda gerçekleşeceği varsayılmaktadır (Örmeci, 2013: 1). Bu bağlamda, AB – Çin arasındaki ilişki değerlendirildiğinde ABD ile Çin arasındaki rekabetin ulaşacağı boyut hakkında değerlendirmelerde bulunabilir. Keza bu çalışmanın ana konusunu oluşturan bu rekabet, AB – Çin arasında olan ilişkilere nasıl yansıdığı ile ilgili analizler yapılacaktır.

ABD ile Çin arasında olan bu rekabeti değerlendirildiğinde bazı farkları ortaya koymakta fayda vardır. Öncelikle Çin, günümüz politik yapısına uygun olarak hareket etmektedir. Çin, ABD ve Asya'daki müttefikleriyle silahlı çatışma yerine ekonomik büyümeyi tercih etmiştir. Yani saldırgan bir tutum izlememiş aksine müttefikleriyle ve komşularıyla uyumlu bir politika benimsemiştir. Ayrıca Çin, ABD gibi askeri müdahaleler izlemekten kaçınmaktadır. Gücünü askeri donanımdan çok ekonomik büyümeye ağırlık vererek sağlamıştır. Zaten Çin'in askeri anlamda diğer ülkelere karşı bir politika yürütme anlayışına sahip değildir (Çağdaş Üngör Sunar ile mülakat, 2017). Bununla birlikte Çin dış politikada barışçıl bir politika yürütmek istemesi sonucunda herhangi bir askeri yapılanma içerisinde olmak istememektedir (Emine Akçadağ Alagöz ile mülakat, 2017). Çin'in bu şekilde bir anlayışı olmasına karşın John Mearsheimer (2012) gibi birçok Amerikalı uzman bu ülkeyi tehdit olarak algılamaktadır. ABD'nin bu gibi kuşkuları Çin'i çevrelemesine neden olmuştur. İleriki bölümde de değerlendirileceği üzere, ABD Çin'i denizlerden çevrelemiştir. Çin'den gelebilecek herhangi bir saldırı olmasına ya da bunu engellemeye yönelik bir planı vardır. ABD ile Çin arasında olan bu rekabet ileriki zamanlarda silahlı bir çatışmaya dönüşme ihtimalini ise bu bölümde elde edilen verilerle ve bulgularla değerlendirmeye çalışılacaktır.

Çin'in bu bölgedeki gücü önemlidir. Bölgede kurmuş olduğu hakimiyet ve komşularla olan ilişkisi bu rekabette önemli bir konumdur. Çin'in bölgedeki etkinliği ve gücünü önemli ölçüde artıracak bir çalışması vardır. Çalışmanın başından beri söylendiği gibi çeşitli görüşler ve elde edilen veriler Çin'in süper güç olduğu yönündedir. Ekonomik

büyümenin istikrarlı bir şekilde sürmesi bu savı doğrular niteliktedir. Bu konudaki en önemli jeopolitik gelişme, Çin'in Batı ile ticaretini arttıracak olan Yeni İpek Yolu hattının kurulmasıdır. Devlet Başkanı Şi Cinping'in önem verdiği konu olan Yeni İpek Yolu¹⁹, Çin'in Batı ile olan rekabetini güçlendirecek ve küresel gücünü arttıracaktır. Çin'in bu proje ile Batı pazarlarına da hakim olması durumunda, ABD'nin Transatlantik Ticaret Ortaklığı girişimine rağmen, ucuz işgücüne sahip ve üretim patlaması yaratan Çin'le ekonomik anlamda rekabet etmesini imkansız hale gelecektir (Örmeci, 2014a).

Bu durum Çin'in hem bölgedeki gücü açısından hem de Batı ile olan rekabeti açısından önemlidir. Çin'in ve Asya'nın ekonomik büyümesi ve gücün Batı'dan Doğu'ya kayması kendileri açısından fayda sağlamaktadır. Yüzyıllardır bölgelerindeki Batı hakimiyetine karşı kendi güçlerinin ortaya çıkması ve bu gücü dünyaya yaymaları önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bu ekonomik gelişme siyasi gelişmelere ardından teknolojik ve bunun sonucunda askeri gelişmelere neden olabilir.

Bu gibi gelişmelerin ışığında bu bölümde değerlendirilecek konu ABD – Çin rekabetinin hem bölgeye etkisi hem de etki alanlarında olan bölgeler (Asya –Pasifik ve Avrupa) hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu rekabetin hangi aşamada gelişeceği ve şu anda yaşanan siyasi gelişmelerin etkisi hakkında analizler yapılacaktır. İki ülkenin mevcut siyasi, ekonomik yapısı ve bu ikisinin dış politikadaki varlığı ile birlikte birbirlerine karşı olan üstünlüklerinin temelinde yatan yaklaşım ve hangi aşamada olduğu ile ilgili analizler yapılacaktır.

3.1. Çin'in Batı Algısı

Çin'in Batı ile mücadelesini anlamak için Batı'ya bakışını irdelemekte fayda vardır. Öncelikle Çin Afyon Savaşının yıkıntılarını hala hissetmektedir. Bunu bir utanç olarak algılamaktadır (Medeiros, 2009: 10 – 11). Bu utancın kalıntılarını ancak süper bir güç olduğunda yıkabileceğini düşünmektedir. Nitekim bu düşüncesi yüzünden ABD ve Japonya ile ilişkilerinde genellikle bazı krizlere (bölgesel anlamda izlediği siyasetten dolayı) sebebiyet vermektedir (Xide, 2002: 4).

¹⁹ Bu konu hakkında bkz. Min Ye; (2014), "China's Silk Road Strategy", *Foreign Policy*, <http://foreignpolicy.com/2014/11/10/chinas-silk-road-strategy/>, 16.01.2016

Bu sebeple Çin savunma politikalarında tarihi geçmişini unutmayarak yürütmekte ve hareket etmektedir. Özellikle Tayvan konusunda ise Batıya karşı duyulan kuşkuyu daha da arttırdığı düşünülmektedir (Medeiros, 2009: 11 – 12). 1912 yılında Milliyetçiler tarafından Çin Cumhuriyeti kurulmuştur. 1949 yılında ise Komünist devrim gerçekleşmiştir. Bu tarihte Komünistler ve Milliyetçiler arasında iç savaş yaşanmıştır. Bu iç savaş sonucunda Komünist rejim kurulmuş ve Milliyetçiler yenilgiye uğramıştır. Bunun sonucunda Milliyetçiler Tayvan adasına kaçmıştır. Chiang Kai-shek liderliğindeki Milliyetçiler burada Çin Halk Cumhuriyetinden ayrı bir yönetim kurmuşlardır ve bu adayı Çin Cumhuriyeti olarak ilan etmişlerdir. ÇHC Tayvan adasındaki yönetimi tanımamakla birlikte burada hak iddia etmektedir.

Bu sorun günümüzde hala etkisini sürdürmektedir. Bu sorunun varlığı hakkında ÇHC'nin kuşkusu şu şekildedir; ABD, Çin'deki Komünist güçlere karşı bu Milliyetçi güçleri desteklemiş ve Tayvan adasına kaçan bu güçlerin kurduğu rejimi ve ülkeyi tanımıştır. Lakin, ÇHC'nin Mao sonrası dönemde dış politikasında değişiklik göstermesi ile birlikte 1979 yılında ABD ile diplomatik ilişkiler kurmuş ve ABD, Tayvan konusunda geri adım atmıştır. Bununla birlikte ÇHC'nin yükselen bir güç olması da ABD'nin geri adım atmasında etkisi vardır (Pekcan, 2015: 52 – 61). Ama bu gibi durumların olmasına karşın Tayvan konusunda duyulan bu şüphe Çin'in Batıya bakış açısında olumsuz bir algı yaratmıştır. Dış politikada yürütülen kuşkucu yaklaşım her ne kadar Çinli politika yapıcıları tarafından inkar edilse de her zaman mevcuttur. Çünkü ileriki bölümde de inceleneceği üzere Çin, Batı tarafından askeri anlamında çevrelenmiştir. Afyon Savaşları neticesinde Batı tarafından zorla ticaret yapılmaya zorlanması ve bunun sonucunda Çin ekonomisi çökmüştür. Bu yüzden Çinliler bu dönemde Batı tarafından aşağılandıklarını düşünmektedirler. Günümüzde de bu dönemi unutmamışlardır (Altay Atlı ile mülakat, 2017). Bu gibi tarihsel olaylar doğal olarak Çin'in dış politikaya yaklaşımını etkilemektedir. Batı'ya duyulan inkar edilse bile var olduğunun göstergesi olabilir (Cemre Pekcan ile mülakat, 2017).

Tarihte Batı medeniyeti Doğu medeniyetini ele geçirmeye çalışmış, siyasi ve ekonomik üstünlük kurarak buradaki halkı ezmiştir (Office of the History, t.y.). Bu yüzden, Çin Batı'nın sistemini ve anlayışını kabul etmemektedir. Kültürel farkların olmasının yanı sıra siyasal anlayış ve Avrupa devletlerinin zamanında Asya üzerinde yaptıkları

politikalar Çinliler tarafından anlayışla karşılanmamaktadır. Çin bunu Batı'nın bir sistemi ve anlayışı olarak görmektedir (Valentini, 2013). Bunun yanı sıra bahsettiğimiz gibi Afyon Savaşlarının hafızalarda bulunması da önemli bir etmendir.

Samuel Huntington (2002) *Medeniyetler Çatışması* adlı eserinde Batı'nın değerinin azaldığını Doğu Kültürünün (Asya ve İslam) değerinin ve öneminin arttığını söylemektedir. Hatta Çin ve İslam geleneğine sahip ülkelerin Batı'ya karşı ekonomik, siyasal ve askeri anlamda birleşeceğini düşünmektedir (s. 267 – 271). Günümüzde ise Çin Şanghay İşbirliği Örgütü içerisinde Rusya ile birlikte Batı'ya karşı bir ittifak oluşturmuştur. Alternatif yaratarak Batı'nın sisteminden başka bir cazibe merkezi yaratmaya çalışmaktadır (Alagöz, 2010b).

Batı'nın içerisinde bulunduğu her ekonomik veya siyasi kriz Çin için bir fırsat yaratabilir. Doğu medeniyetine sahip eski Batı sömürge ülkeleri yeni bir güçlü ekonomik merkeze sahip olan Çin'in müttefikleri olabilmektedir (Nogayeva, 2013). Çin'in bölgesinde bulunan bu ülkeler bugün Batı'nın onlara demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri dayattıklarını ve zorla benimsetmeye çalıştıklarını düşünmektedir (Huntington, 2002: 270 – 271).

3.1.1. Şanghay İşbirliği Örgütü

Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Çin'in girişimiyle kurulan Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'ın oluşturduğu uluslararası bir örgüt konumundadır. ŞİÖ 1996 yılında kurulmuş ilk olarak “Şanghay Beşlisi” olarak anılmıştır. Sonradan Özbekistan'ın örgüte katılmasıyla “Şanghay Altılısı” olmuştur (Albert, 2015).

1996 ve 1997 yıllarında Şanghay Beşlisi sırasıyla Şanghay ve Moskova'da toplanarak sınır bölgeleri hakkında “askeri gücün azaltılması ve askeri güveninin artırılması” ile ilgili anlaşmalar imzalamışlardır (Kessikbayev, 2015). 14-15 Haziran 2001 tarihlerinde Şanghay'da düzenlenen Devlet Başkanları Zirve toplantısında, örgütün uluslararası düzeydeki yaklaşımı tartışılmış ve bu oluşum “Şanghay İşbirliği Örgütü” olmuştur. Bu zirvede Özbekistan'ın üyeliği kabul edilmiş ve 6 ülke tarafından imzalanan “Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Kurulmasına Dair Deklarasyon” ile örgüt resmiyet kazanmıştır (Akman, 2015: 311 – 326).

14 Eylül 2001 tarihinde düzenlenen ilk ŞİÖ Başbakanları toplantısında, “Bölgesel Ekonomik İşbirliğinin Temel Hedef ve Yönelimleri ile Ticaret ve Yatırım Alanlarında Daha Uygun Koşulların Oluşturulması Sürecinin Başlatılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası” imzalanmış ve ardından 7 Haziran 2002 tarihinde Rusya/St. Petersburg’da düzenlenen ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesi’nde imzalanan örgütün amaç ve hedefleri konusu tartışılmıştır (Ministry of Foreign Affairs of the PRC, 2004). 2010 yılında örgütün üyelik kabulü ve örgütün genişlemesi hakkında “Genişleme Prosedürü Belgesi” kabul edilmiştir (Korzun, 2016). 8 – 10 Temmuz 2015 yılında Rusya/Ufa’da yapılan Devlet Başkanları Zirvesi’nde, 19 belge kabul edilmiş ve 2025 Kalkınma Stratejisi ilgili belgeler onaylanmıştır. Ayrıca, bu zirvede Hindistan’ın ve Pakistan’ın üyeliğe kabul edilmesine yönelik çalışmaların başlamasının yanı sıra Belarus’a gözlemci üyelik statüsü ile Azerbaycan, Ermenistan, Kamboçya ve Nepal’e diyalog ortağı statüsü verilmesine dair kararlar kabul edilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında bu örgüt, üye olan ülkelerin ve bölgedeki diğer ülkelerle arasında olan sınır anlaşmazlıkları, güvenlik, siyasi, askeri ve ekonomi gibi konularda ortak politika geliştirmek niyetindedir. En önemlisi ise Batı’nın karşısında durabilecek ve alternatif kurabilecek bir örgüt olmak istemektedirler (Bailes, v.d., 2007: 1 – 10). Rusya Devlet Başkanı Putin’in bu örgütün varlığı ile ilgili şöyle bir cümle kurmuştur; “*Tek kutuplu dünya kabul edilemez*” (Aljazeera Türk, 2013). Bu şu anlama gelmektedir; Batı menşeli olan uluslararası kurumların yanı sıra Batı dışında kalan ülkelerin uluslararası ilişkilerde yeni oluşumlara yer vereceği görülmektedir. Batı’nın üstünlüğüne karşı ve mevcut sistem içerisinde yeni alternatifler oluşturmak niyetindedirler. Soğuk Savaş sonrasında alternatifsiz görülen ve tek kutuplu yapıya evrilen sisteme izin verilmeyeceğini ve bu dönemden sonra yükselişe geçen ülkelerin sistem içerisinde Batı’ya karşı bir uluslararası yapı içerisinde olacakları anlaşılmaktadır.

Örgüte üye olacak olan Hindistan ve Pakistan hakkında bazı endişeler mevcuttur. Kazakistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdür Yardımcısı Sanat Kushkumbayev bu iki ülkenin üyeliği ile ilgili şöyle demiştir; “*Nükleer iki güç olan Hindistan ve Pakistan ile örgüt içerisindeki diğer iki nükleer güç olan Çin ve Rusya’nın örgüt içerisindeki güç dengelerini değiştirecektir*”(Ibragimova, 2016). Hindistan ve Pakistan’ın üyeliği örgüt içerisinde güç dengelerini değiştirirse, bu örgüt içerisinde bir rekabet ortamı oluşabilir.

Çin'in ŞİÖ içerisindeki konumu ve rolü çok önemlidir. Kendi girişimiyle kurulmuş olan ŞİÖ içerisindeki gücü Hindistan ve Pakistan ile paylaşmak istemeyebilir. Hindistan eski İngiliz sömürgesi olmasının yanı sıra hala Batı medeniyetinin etkilerini taşımaktadır ve İngiliz Milletler Topluluğunun (Commonwealth of Nations) bir üyesidir²⁰. ŞİÖ, Batı karşısında bir alternatif yapıdadır. Hindistan'ın Batı medeniyetinin izlerini taşımasıyla birlikte bu minvalde ilerlemesi örgüt içerisinde Çin ve Rusya ile bir çıkar çatışmasının yaşanmasına neden olabilir. Bunun yanı sıra, Çin geleneksel olarak belirgin ve biçimlendirici rol oynamadığı uluslararası kurumlarda etkin rol almamaktadırlar (Kirchner, 2015: 103 – 104). Şanghay İşbirliği Örgütü bu nedenle Çin için çok önemlidir. Çin'in uluslararası arenada etkin bir rol oynayabildiği ve bölgesel çıkarlarını Batı karşısında muhafaza edebileceği bir örgüt konumundadır. Asya'nın ekonomik gücünü ve bölgedeki istikrarı koruyabilmesi açısından önemlidir. Son yıllarda bölge ekonomik anlamda yükseliş göstermektedir. 2015 yılında gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) olarak 21 trilyon dolar seviyesinde bir rakama ulaşmıştır. Bu da dünyanın %21,7 oranındadır (Russia & India Report, 2016).

ŞİÖ, AB gibi uluslar-üstü bir yapıya sahip değildir. Yani siyasi bir bütünleşme ve derinlikten bahsetmezler. Bu örgüt daha çok Batı'ya alternatif oluşturmak ve NATO gibi Batı'ya ait kurumların Asya'daki varlığına karşılık oluşturulmuştur (Alagöz, 2010b). Son yıllarda, Asya'daki ekonomik gelişmeler ve AB'nin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi sorunlar bu örgütün Avrupa'da gerçekleşen politik olaylarda önemli rol oynayabilir. Çünkü, Çin'in ekonomik, Rusya'nın ise enerji gücü Batı ülkelerine karşı önemli kozlarından. Batı medeniyeti sınırlarını Doğu'ya doğru genişletmesine engel oluşturan bu yapı (ŞİÖ) bahsettiğimiz bu iki gücün (Çin ve Rusya) gelecekteki önemli siyasi ve ekonomik yatırımları sayesinde olabilir.

Bunun karşısında Batı'nın, Asya'nın potansiyel yükselişine karşın askeri ve ekonomik temelli politikalar yürüttüğü bilinmektedir. Bu ya dengelemek ya da yayılmasını engellemek olarak düşünülebilir. Özellikle ABD'nin "*Asya'ya Doğru*" politikası burada bir denge kurulacağına cevabı olarak düşünülmektedir (Xialo Guo ile mülakat, 2017).

²⁰ İngiliz Milletler Topluluğu hakkında daha fazla bilgi için bkz. <http://www.commonwealthofnations.org/country/> , 03.03.2017

ABD, Çin'in bölgedeki büyümesinin bir tehdit oluşturduğunu ve bu durumu kendi lehlerine çevirebilmek için Çin'in bölgede elde ettiği gücü sınırlamak niyetinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada ŞİÖ hem bölge açısından hem de Çin açısından uluslararası sistemde önem teşkil etmektedir. İlerleyen yıllarda örgütün genişlemesi üye ülkelerin Batı karşısında elde etmiş oldukları ekonomik gücü sayesinde olabilir. Böylece örgüt ekonomik ve siyasi anlamda yeni bir cazibe noktası haline gelebilir. Bunun sonucunda Çin ise örgüt içerisindeki liderliği sayesinde bölgedeki ve dünyadaki konumunu daha güçlü konuma eriştirebilir. Lakin örgütün genişlemesi yani yeni üyelerin katılması ile birlikte örgüt içerisindeki dengelerin değişmesi Çin açısından önemli bir konudur. Yukarıda bahsettiğimiz üzere Hindistan gibi yükselen bir gücün (aynı Çin gibi ekonomik gücü ve nüfusu olan) ŞİÖ'ye katılması ve Batı etkilerini hala taşıması örgüt içerisinde ne gibi farklılıklar yaratacağını ilerleyen yıllarda görülebilir. Ama Rusya ve Çin'in Batı karşısında ilerleyişini devam ettirmesi bu örgütün istikrarlı tutumu sayesinde gerçekleşebileceği yorumu yapılabilir.

ŞİÖ'yü neo-realist açıdan değerlendirecek olursak; bu yapı askeri bir yapılanmanın dışında bölgede ekonomik temeller üzerine kurulmuş ve Batı'nın uluslararası örgütlerine karşı oluşturulmuş bir örgüt olarak değerlendirilebilir. Çin bu yapı sayesinde bölgede siyasi ve ekonomik bir güç alanı yaratmak istediği anlaşılmaktadır. Bu sayede bölgesinde Batı'ya karşı bir alternatif yaratmaktadır. Çok kutuplu bir uluslararası bir yapıda Çin, böyle bir örgüt ile Batı normlarına karşı hem kendisi için hem de bölge ülkeleri için bir güç mekanizmasının liderliğini üstlenmiştir.

3.1.2. Uluslararası İlişkiler Kuramı Olarak Tianxia

Önceki bölümde Çin'in Batı'ya karşı alternatif yapılar kurması ile ilgili anlayışından bahsedilmişti. Bu bölümde de Çin'in Batı merkezli olan uluslararası ilişkiler kuramlarına alternatif oluşturma girişiminden bahsedilecektir. Çin, Batı menşeli kuramlara alternatif girişimler içerisinde yer almaktadır. Dünyayı kendi kültürel geçmişi ve anlayışı ile yorumlamak istemektedir (Pekcan, 2015: 52 – 61). Batı'nın dünyaya sunmuş olduğu bu kuramlar yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Çinli uluslararası ilişkiler profesörü olan Zhang Youngjin bu düşüncüyü şöyle açıklamaktadır;

“Güvenilir hiçbir uluslararası ilişkiler kuramı, yalnızca Avrupa’nın dar ve sınırlı tarihsel tecrübesine dayanarak inşa edilemez. Çin’in zengin ve derin tarihi, diğer dünya düzenlerini keşfetmek için önemli bir araçtır” (Noesselt, 2012:9).

Bu düşünce ışığında Çinli profesör Zhao Tingyang²¹ tarafından ortaya konmuş olan Çin’in kültürel değerleri çerçevesinde geliştirmiş olduğu “Tianxia”²² adlı uluslararası ilişkiler kuramını incelemekte yarar vardır. Tianxia kavramının anlamını Zhao Tingyang şöyle açıklamaktadır; Tianxia (All-under-Heaven) terimi cennetin altında olan her yerdir. Bu imparatorluk fikrine yakındır. Ama Çin’in imparatorluk anlayışı Batı’dan farklıdır. Bu kültürel bir anlam taşımaktadır. Yani Konfüçyüs öğretisine göre kültürel anlamda aynı anlayışı benimseyen topluluklar tek bir çatı etrafında toplanmalıdır. Bu kavramın Çince metindeki anlamı öncelikle şudur; “dünya” ya da “cennetin altındaki bütün dünya” bu da batı dilindeki evren ya da dünya anlamındadır.²³ İkinci anlamı, “tüm insanların kalbi” ya da “halkın genel iradesi”dir (Tingyang, 2006: 30 - 31). Üçüncü anlamı ise, “dünya kurumu” ya da “dünya için bir sistem, bir ailenin ütopyası”dır (Tingyang, 2006: 30 - 31). Bu siyasi bir anlam taşımaktadır. Bununla beraber bu anlayışın bir ülke anlamı taşımadığı bir dünya sistemi olduğu görülmektedir. Tianxia, ulus-devlet sistemi yerine dünya-topluluk sistemini ifade etmektedir (Tingyang, 2006: 30 - 31).

Cennetin altındaki yeri (*Tianxia*) yönetme adına yetkili olan bir Cennetin Oğlu (*Son of Heaven*) olmalıdır. Bu kişi doğal olarak dünyada doğmuş, kendi doğal haklarına göre bir vatani vardır (Tingyang, 2006: 31). Bu kişi kendi kaderini tayin etme yetkisine sahiptir. Eğer yeterliliğini haklı çıkaracak kanıtlar varsa, yani Konfüçyüsçü bir usta olan

²¹ Kendisi hakkında daha fazla bilgi için bkz. <https://www.harvard-yenching.org/scholars/zhao-tingyang> 03.03.2017

²² Bu kuram hakkında daha detaylı bilgi için Cemre Pekcan; (2015), *Çin’in Uluslararası Sisteme Bakışı ve ABD’ye Yönelik Dış Politikası (2003 – 2013)*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/COMU/1555/Cemre_Pekcan_Tez.pdf?sequence=1, s. 61 – 83, 02.03.2017

²³ Çin’in “All-under-Heaven” görüşünün coğrafi bölge ayrımları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Zhao Tingyang; (2006), “Rethinking Empire From A Chinese Concept ‘All-under-Heaven’ (Tian-xia)”, *Social Identities*, Vol.12, No:1 pp. 30

Mencius'un savunduğu gibi, halkı tarafından Cennetin Oğlu olarak teyit edilerek desteklenmesi gerekmektedir.²⁴

Zhao'ya göre, Küreselleşme ulus-devlet sistemini yıkmaktadır. Evrenselciliğin ve Fundamentalizmin bileşimi içerisinde dünya dini ve ideolojisi biçiminde kendini evrenselleştirmeye çalışmaktadır. Küreselleşme ile birlikte bu ulus-devletler ulus-devlet imparatorluğundan farklı bir emperyalist sisteme dönüşeceklerdir. Zhao bunun yeni bir düzene geçişin olacağını mı? Ya da eski sistemlere dönüşün bir işareti olup olmayacağı ile ilgili karşılaştırma yapmıştır. Dünya'ya hakim olan uluslararası sistemleri dört kategoride sıralamıştır (Tingyang, 2006: 38 - 39);

1. Roma İmparatorluğu Modeli: Bölgesel genişlemeyi esas alan askeri bir süper güçtür. İddiası ve gizli idealini gerçekleştirmesi mümkün olsaydı tüm dünyaya yayılabilirdi. Bölgesel genişlemeyi arzuladığı için geçici sınırları olmuştur. Zhao bu modelin ulus-devlet sisteminden beri işe yaramadığını söylemektedir.
2. Britanya İmparatorluğu Modeli: Zhao bu sistemi Milliyetçilik, Emperyalizm ve Sömürgecilik gibi karmaşık ideallere dayanan ulus-devlet anlayışı altındaki tipik modern imparatorluk olarak tanımlamaktadır. Bu sistemin anlayışı toprak genişlemesi yerine dünyayı kontrol etme ve bu kontrolü sürdürmek için koloniler yaratmaktır. Bu şekilde, dünya gelişmiş ve gelişmemiş olarak ayrılacaktır. Ulus-devlet sisteminin evrenselleşmesi sonucunda var olan milliyetçilik ve bağımsızlık fikri ile birlikte İkinci Dünya Savaşından bu yana bu sistemi devam ettirmek imkansız hale gelmiştir.
3. Yeni Amerikan İmparatorluğu Modeli: Zhao bunu, modern emperyalizmin birçok özelliğini miras alan yeni bir emperyalizm olarak görmektedir. Direkt kontrol, hegemonya ya da Amerikalılar'ın dediği gibi "Amerikan liderliği" yoluyla gizli, ama tamamen hakim olan dünya denetimi sağlayan bir modeldir. Bu hegemonik emperyalizm özellikle küreselleşme ile birlikte sadece siyasi ve ekonomik alanlarda değil, aynı zamanda bilimde kendi alanındaki hakimiyetini

²⁴ Mencius, insanların hükümetten daha büyük ağırlıkta olduğunu ve insanların desteğinin hükümetin son kararı olduğunu savundu. Halkının desteğini kaybederse kralın egemenliğini kaybedeceği konusunda ısrar etti ve halkının kalbine karşı olduğu için halkının desteğini kaybetti. Ritüel yorumlama ise şöyledir; "Halktan desteği alırken saltanatın tadını çıkarmak ve halkın desteğini kaybettiğinde saltanatını kaybetmektir" Zhao Tingyang; (2006), "Rethinking Empire From A Chinese Concept 'All-under-Heaven' (Tian-xia)", *Social Identities*, Vol.12, No:1 pp. 40

evrenselleştirerek en büyük güce sahip olduğu bir ortam ortaya çıkarmak istemektedir.²⁵ Bu emperyalizm geleneksel imparatorluk anlayışlarından farklıdır. Çünkü kuralların tanımladığı gibi oyunun birden çok kazananı vardır. Eğer sadece bir oyuncu kuralları yaparsa dünyanın düzensizliğe varacağını söylemektedir.

4. Cennetin Altındaki Yer Modeli: Bu model küreselleşme gibi görüldüğü söylenmektedir ama temelde “-izm” anlamını içeren sistemlerden farklıdır. Şöyle ki; bu model kurumsal olarak düzenlenmiş bir dünyanın ve dünya yönetiminin yanı sıra yerel yönetimlerin siyasi meşruiyetlerini onaylar ve sistemlerini gerekçelendirmelerine izin verilir. Bu sistemin siyasi hedefi dünyayı coğrafi dünya (yeryüzü), psikolojik dünya (tüm insanların kalbi) ve siyasi dünya (dünya kurumu) olarak yaratmaktır. Zhao bu sistemi politik felsefelerdeki en büyük anlatı olarak görmektedir. Bu model, dünya (*world-ness*)²⁶ anlayışımızı doğru algılamak ve dünya sorunlarına çözümler bulmak için dünya görüşü olan bir sistemdir. Dünyanın (*world-ness*), uluslararası anlayıştan daha yüksek değerlere sahip bir ilke olduğundan bahsedilmektedir.

Zhao şu anki sistemin en büyük siyasi probleminin başarısız devletlerin değil başarısız bir dünyanın, kaos dünyasının bir düzensizlik getirdiğini söylemektedir. Dünyanın bir dünya olmadığını ve dünyanın bu kaos ortamının bir ulusla, bir bölgeyle ya da uluslararası bir sözleşme ile çözülemeyeceğini belirtmektedir. Dünyanın (*world-ness*) uluslararası bir anlayışa indirgenemeyeceğini bir bütünlüğü ifade ettiğini söylemektedir. Dünyanın bir uluslararası teori yerine bir dünya teorisine ihtiyacı olduğu vurgulamaktadır. Geliştirmiş olduğu kuramın siyasi felsefe ve siyaset bilimi görüşlerinden daha iyi bir dünya sistemi olduğunu açıklamaktadır.

²⁵ Joseph Nye ABD’yi Roma’dan güçlü olmasına karşın tek başına hareket edecek kadar güçlü olmadığını düşünmektedir. Amerikan İmparatorluğunun liderliğinden tatmin olmadığını düşünüyor. Joseph S. Jr Nye; (2002), *The Paradox of American Power: Why the World’s Only Superpower Can’t Go it Alone*, Oxford University Press, Oxford

²⁶ Bu kelime şunu anlatmaktadır; dünyanın evrensel bir ev olduğu ve dünyanın ulus-devlet gözüyle değil dünya gözüyle algılandığı bir sistemdir. Cemre Pekcan; (2015), *Çin’in Uluslararası Sisteme Bakışı ve ABD’ye Yönelik Dış Politikası (2003 – 2013)*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi
http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/COMU/1555/Cemre_Pekcan_Tez.pdf?sequence=1, s. 60, 02.03.2017

Sonuç olarak bu sistem, var olan küreselleşme anlayışı ile birlikte modern ulus-devlet sistemini reddetmektedir. Batı merkezli uluslararası ilişkiler sistemini reddeden bir uluslararası ilişkiler kuramı Zhao tarafından ortaya konulmuştur. Çin'in bu yaklaşımı kültürel ve tarihi yapısı ile ilişkili ve bunu temel alarak geliştirdiğini görülebilir. Dünyanın tek bir çatı altında toplanması gerektiğini ama bunu kurumsallaşmış örgütlerin veya ulus-devletlerin oluşturmuş olduğu bir sistem ile değil dünya anlayışını benimseyen bir sistemin kurulması ile gerçekleştirebileceğini söylemektedir. Bu çerçeveden bakıldığında bu yaklaşımda uluslararası ilişkilerde devletin yerine toplumsal yapının önemli olduğunu anlaşılabilir.

Çin'in, Batı'nın sistemlerine karşı ve onun ortaya koymuş olduğu uluslararası yapıya alternatif bir oluşum içerisinde olduğu görülmektedir. Bu gibi çalışmaların Çin'in uluslararası ilişkilerde güçlenmesinin ve süper güç konumuna erişmesi ile birlikte ortaya çıktığı düşünülebilir. Batı merkezli anlayışın hakim olduğu sistemin kaos ortamı yarattığını ve bir düzensizliğin olduğunu düşünen Çin, alternatif yaratma içerisinde ve bu alanda çalışmalar yapmaktadır. Çin'in mevcut gücünü daha üste çıkardığı zaman bu gibi çalışmalar artık daha ciddi anlamda tartışma konusu haline gelebilir.

Çin'in bu gibi çalışmalarının olması Batı temelli uluslararası ilişkileri yorumlayan kuramlara karşı farklı bir yaklaşım öne sürmektedir. Batı anlayışına karşı geliştirilen bu kuram, Çin'in uluslar arası ilişkilere bakış açısını, devlet anlayışını, güç yapılanmasını ile birlikte ulus anlayışını ortaya koymaktadır. Bu kuramı ayrıca incelememizin nedeni olarak şunlar söylenebilir; Çin, güç anlayışını farklı yorumlamaktadır (Altay Atlı ile mülakat, 2017). Gücün tarihin başlarında kendisinde olduğunu düşündüğü, Batı'nın bu gücü kendisinden alıp ele geçirdiğini ve günümüzde bu gücün tekrar geçtiğini düşünmektedir (Pekcan, 2015: 61 - 83). Bu kuram bu siyasi gücün ve uluslararası yapının Çin açısından nasıl olduğu ile ilgili açıklamada bulunmaktadır.

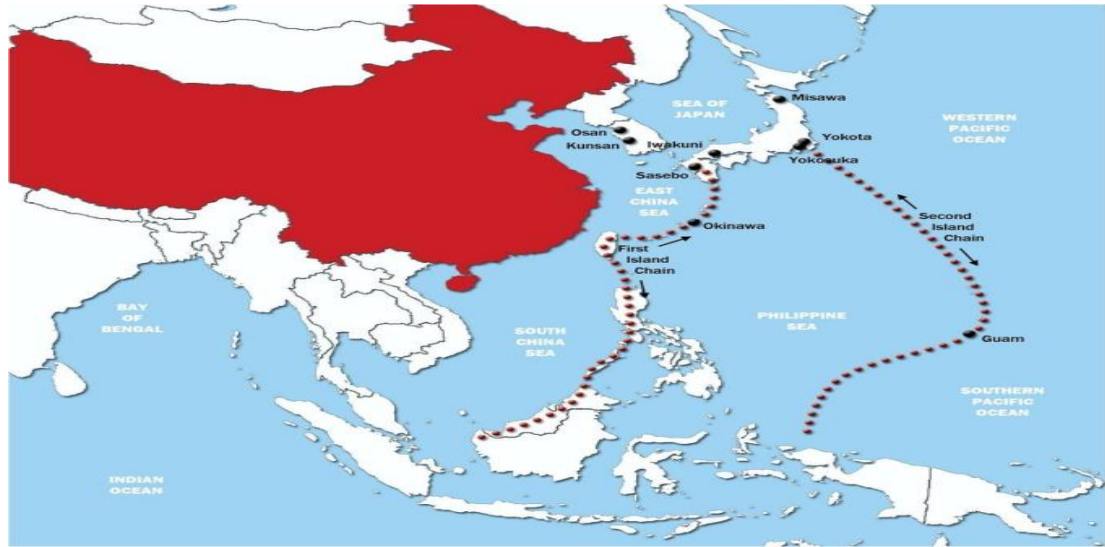
3.2. ABD'nin Çin'i Çevreleme Politikası

Anglo-Sakson geleneğine sahip ABD ve Avrupa halkları ortak geçmişleri olan topluluklardır (Huntington, 2002: 265 – 304). Bu nedenle, her ikisi arasında bulunan bağ kuvvetlidir. Bu bağ doğal olarak her ikisini çok yakın müttefik yapmaktadır. Bununla birlikte önemli ticari ortaklardır. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin, Avrupa

kıtası üzerinde mevcut bulunan bağdan dolayı insiyatif aldığı görülmüştür. Bilindiği üzere Sovyetler Birliği'nin yayılmasını engellemek adına NATO, Avrupa'nın savunmasını üstlenmiştir ve bu günümüzde de devam etmektedir. Günümüzde eski Sovyet ülkeleri olan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri NATO'ya üye olmaya çalışmaktadırlar. ABD savunma anlamında Avrupa üzerindeki askeri varlığını sürdürmektedir. Ortak kültürün getirmiş olduğu paydaşlar sayesinde ve mevcut siyasal yapının korunması adına ABD ve AB birlikte çalışmaktadır (NATO, 2017).

Bu bağlamda değerlendirilecek konu ABD – Çin arasındaki rekabet olacaktır. NATO Avrupa savunmasını üstlenmiştir. Ama bu savunma sadece burayla sınırlı değildir. NATO Asya-Pasifik bölgesine doğru da yayılmaktadır. Özellikle Çin'in olası tehditkar tutumunu önlemek ve ABD'nin bölgedeki askeri varlığını sürdürmek için aşağıda göreceğimiz haritadaki gibi askeri politikaları vardır. Bu durum doğal olarak bölgenin lider ülkesi konumunda görülebilecek Çin'i rahatsız etmektedir (Yılmaz, 2008: 81). Çin bu askeri politikanın kendisinin bölgedeki hareket kabiliyetini kısıtlanmak amacını taşıdığı bilmektedir (Panda, 2016). Aşağıdaki haritada ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki askeri üsleri görülmektedir. Bu askeri üsler mevcut askeri politika üzerine geliştirilmiştir. Buna İlk Ada (*First Island Chain*) ve İkinci Ada Zinciri (*Second Island Chain*) denmektedir (Want Chinese Times, 2013)

Harita 3.2.1: İlk Ada ve İkinci Ada Zinciri (Lowther, 2014)

Kaynak: Consortium of Defense Analysts (2014)

Bush döneminde ABD, Asya – Pasifik bölgesinden uzaklaşarak Ortadoğu'ya yönelik politikalar geliştirmişti. Obama döneminde ise tekrar Asya – Pasifik bölgesine yönelmeye başlamış hatta Irak'tan çekilme sürecini başlamıştı (Fidan, 2011). Bununla birlikte dönemin Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton Foreign Policy dergisine yazdığı yazıda şunları söylemiştir; *“Politikanın geleceğine Afganistan veya Irak'ta değil Asya'da karar verilecektir ve ABD bunun merkezinde olacaktır”*(Clinton, 2011). ABD'nin tekrar bu bölgeye yönelmesinin nedeni Çin'in artan gücü ve ekonomisi ile açıklanabilir. Zira Çin'in yükselişi ABD için bir tehdit durumu oluşturmuş olabilir. Askeri anlamda yukarıdaki harita incelendiğinde Çin'in kuşatıldığı görülecektir. Bunun bir önlem olduğu görülebilir. 2014 yılında dönemin ABD Savunma Bakanı Yardımcısı Frank Kendall, ABD Kongresinde Çin'in askeri modernizasyonuna çok büyük kaynak ayırdığını belirterek, askeri anlamda 5 ya da 10 yıl içerisinde ABD'yi geçeceğini savunmuştu (Alexander, 2014). Çin, ABD'nin bu gibi askeri politikalarına karşı Güney Çin Denizi'nde yapay adalar yapmaktadır ve bunları askeri bir üs gibi kullanarak ABD'nin buradaki askeri varlığına karşı bir üstünlük kurmaya çalışmaktadır (Altay Atlı ile mülakat, 2017).

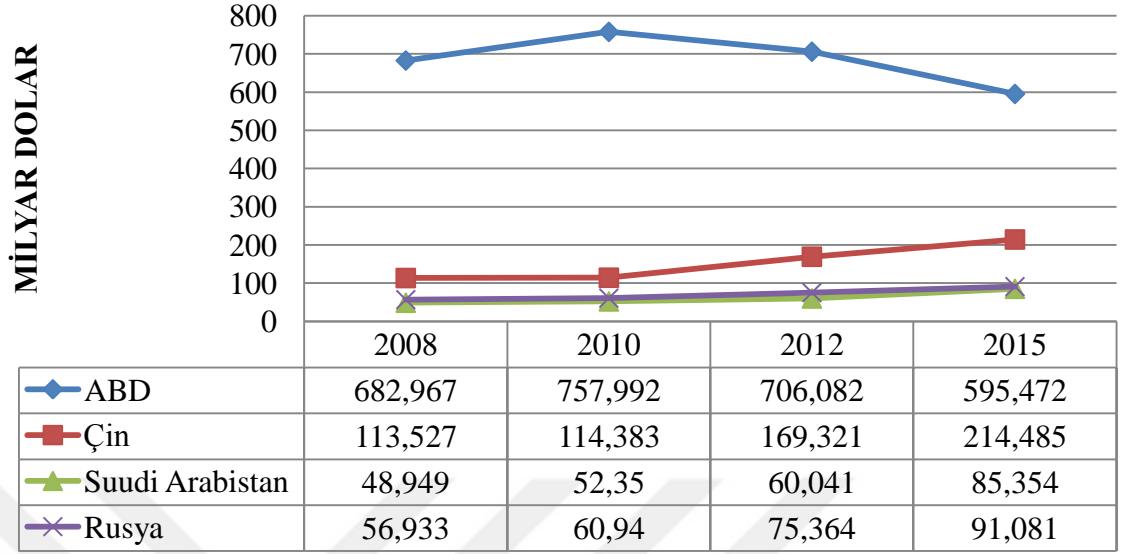
ABD'nin Asya – Pasifik'te Çin'e karşı olan tutumu Trump döneminde ise daha farklı bir şekle girmiştir. Obama döneminden sonra, ABD'nin bu bölgeye yönelik politikası yıllar geçtikçe daha sert bir hal alacak gibi görünmektedir. Trump döneminde Dışişleri Bakanı olan Rex Tillerson, Çin'in Güney Çin Denizi'ne olan erişiminin engellemesi gerektiğini söylemiş ve bir Çin gazetesi olan Global Times bu sözlere tepki göstermiştir (Global Times, 2017). Ayrıca Trump'ın başdanışmanı olan Steve Bannon yaklaşık bir yıl önce bir radyo programında Doğu Asya ve Ortadoğu'da savaşa girilebileceğini söylemiştir (The Gurdian, 2017). Trump'ın Çin'e karşı olan tutumu ile ilgili olarak diğer bir örnek ise şudur; Trump 1970'lerden bu yana ABD'nin yürüttüğü tek Çin politikasından vazgeçmiştir. Tek Çin politikası Tayvan'ın herhangi bir şekilde ABD yönetiminin tanımadığı ve bu adanın Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak görüldüğü şeklindeydi. Ama Trump Tayvanlı lider Tsai Ing-wen'i telefonla arayarak bir nevi ABD'nin bu politikasından vazgeçtiğini göstermektedir (Cole, 2016). ABD'nin bu gibi davranışları Çin tarafından rahatsızlık duyulmasına neden olmuştur. Asya – Pasifik'te bu gibi durumların yaşanması ve ABD'nin Çin'e karşı yönelik bu politikası bölgedeki ülkeler arasında farklı tutumların gelişmesine neden olabilir. Halihazırda,

Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler ABD ile yakın ilişkiler içerisinde. Bu ülkeler Çin'i tehdit olarak algılamaktadırlar. Bu yüzden bu bölgede ABD ile ittifak oluşturmuşlardır (Altay Atlı ile mülakat, 2017).

Bununla beraber, ABD Güney Kore'ye Kuzey Kore tehdidine karşı füzeler yerleştirmiştir. Ama Çin yönetimi bunun kendilerine karşı olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, Rusya da bu füzelerin Asya – Pasifik bölgesindeki dengeleri değiştireceğini söylemiştir (Xinhuanet, 2017). The Independent'in yayınladığı yazıya göre, Çin Ordusu'nun üst düzey bir yetkilisinin Trump döneminde ABD – Çin arasındaki savaşın slogan olmaktan çıktığını uygulanabilir bir gerçek olduğunu söylediğini yazmıştır (The Independent, 2017).

Bölgede askeri yönde politikalar izlendiği görülmektedir. İki ülke arasında olası bir savaş hazırlığı olduğu şeklinde bir algının oluştuğunu yukarıdaki örneklerde görülmektedir.. Ama bundan önce bu ülkelerin savunma harcamalarının ne yönde olduğu ile ilgili veriler ortaya konulması gerekmektedir. Çalışmanın giriş bölümünde de bahsedildiği gibi, günümüzün siyasi koşullarında değişikliğin olduğu yönündeydi. Soğuk Savaş sonrası küresel politikada askeri planlamanın ikinci planda kaldığıydı (Jacques, 2012: 1 – 7). Ekonomik gelişmişliğin güçlü bir politika üretmede etkili bir unsur olduğu yönünde görüşler ortaya konulmuştu. Önceki bölümlerde incelediği üzere Çin güçlü bir ekonomik yapıya sahiptir. Bu yapı sayesinde dış politikada istediği gücü elde etmiş olacaktır (Jacques, 2012: 415 – 435). Her iki ülkede dış politikada güç elde etme şekilde hareket etmektedir. Yani savunma harcamalarına önem vermektedir. Aşağıdaki tablo incelendiğinde savunma harcamalarında ülkelerin yeri görülebilecektir.

Tablo 3.2.1: Ükelere Göre Savuma Harcamaları (2008 – 2015)

Kaynak: Stockholm International Peace Research Institute (2014)

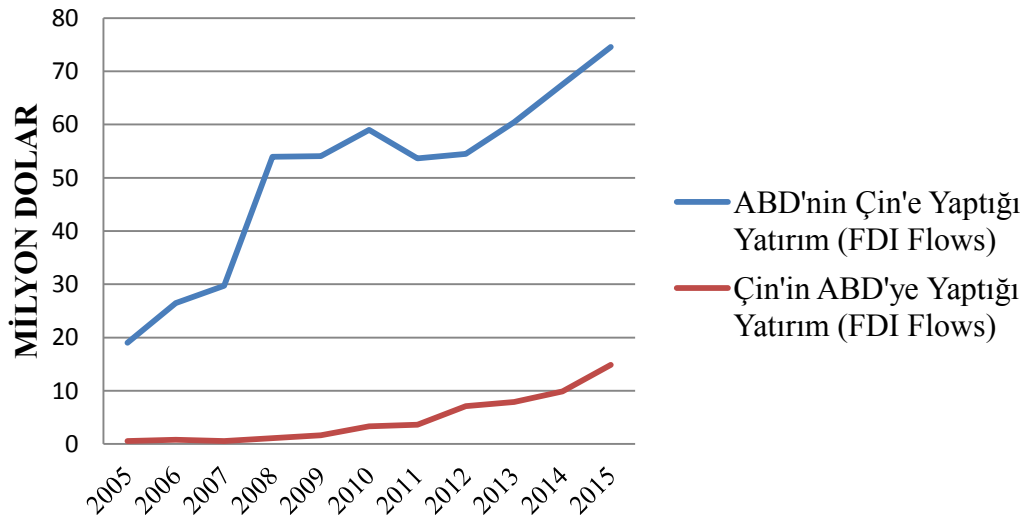
Savunma harcamalarında ABD yarışı en önde ve açık arayla götürüyor. Ama son yıllarda düşüş yaşadığı ve Çin'in ise son yıllarda harcamalarda yükseldiği gözüküyor. Çin'in gerçekleştirdiği askeri modernizasyon ve son yıllardaki artan savunma harcamaları elbette ekonomik gücüyle ilişkilendirilebilir (Ozan Örmeci ile mülakat, 2017). Yani sert gücün oluşması için yumuşak güce ihtiyacı vardır. Her iki ülkenin askeri politikalar geliştirmesi bölgede herhangi bir sıcak çatışma riski doğurmasına karşın bunun gerçekleşme olasılığını değerlendirmekte yarar vardır. Siyasi söylemler ve askeri yapılanmalar olmasına rağmen, her iki ülkenin ekonomik anlamda birbirlerine bağlı olması bu çatışmanın gerçekleşme olasılığını ne kadar etkileyecektir? Ekonomik veriler ve günümüzün küresel yapısı ile bu konu hakkındaki değerlendirmelerde yardımcı olacaktır. Bununla beraber ABD'nin bu bölgede varlığını artırmaya çalışması Çin'in ABD'ye karşı politikalar geliştirmesine neden olabilir. Askeri politikalar dışında Çin, ABD'nin Asya – Pasifik bölgesinde kendisinin etki alanını daraltmaya yönelik politikalar geliştirmesinin sonucunda etki alanını başka alana kaydırması olasılık dahilindedir. Çin, bölgede ABD'ye karşı bölge ülkeleri ile bir ittifak oluşturup denge kurmak adına politikalar yürütme eğilimindedir (Cemre Pekcan ile mülakat, 2017).

Çin, ABD'nin etki alanını kısıtlamaya çalışabileceği gibi Avrupa gibi bir bölgede siyasi ve ekonomik varlığını genişletebilir. ABD'nin yıllar geçtikçe Asya – Pasifik bölgesindeki varlığı artırmasına yönelik tutumunu Çin, Avrupa'daki varlığını genişletmesi ve hatta ABD'nin bu bölgedeki konumunu değiştirmeye yönelik çalışmalar yapmasına neden olabilir. Tezin araştırma konusu dahilinde olan bu durum başlangıçtan beri incelenmektedir. Ama durumun hangi boyutlarda ve nasıl gerçekleşebileceği ile ilgili bir değerlendirme olacaktır. Sonraki bölümde ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin seviyesi incelenmekle birlikte bu ülkelerin sıcak çatışma ihtimalini değerlendireceğiz.

3.3. ABD ve Çin Arasındaki Ekonomik İlişkiler

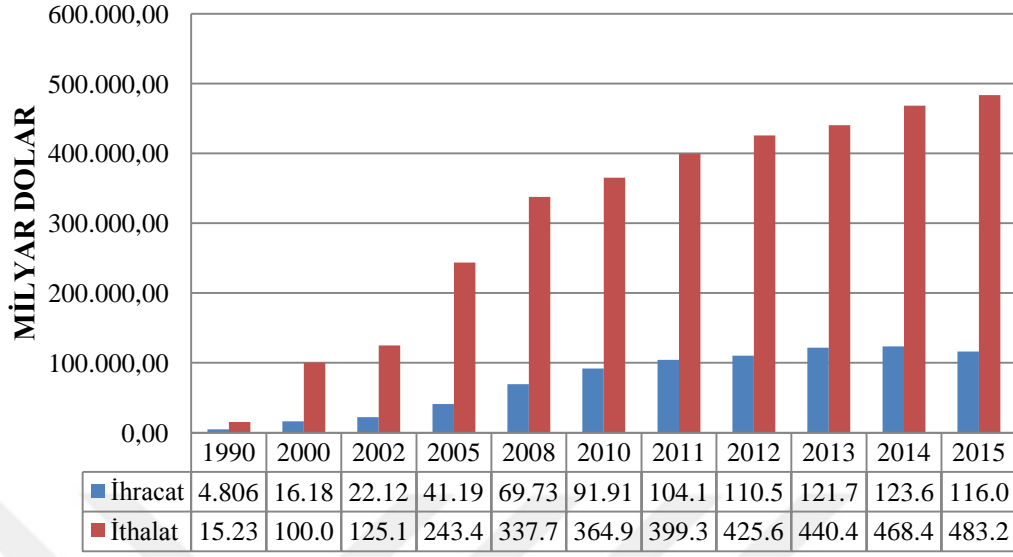
Önceki bölümde ABD ve Çin arasındaki olası çatışma hali ile ilgili devlet yetkilerinin söylemleri ve birbirlerine karşı geliştirdikleri askeri politikalar hakkında veriler sunulmuştu. Bu bölümde sıcak çatışmanın gerçekleşebilme olasılığı hakkında değerlendirme yapılacaktır. ABD ve Çin küresel bir rekabet içerisinde olsa dahi ekonomik olarak birbirlerine karşı bağıdırlar. Bu iki güç ticarete önemli müttefik konumundadır. Ekonomik veriler incelendiğinde, aralarındaki ilişkinin derinleştiği görülecektir. Bunun yanı sıra ABD'nin Mart 2016 tarihi itibarıyla 1 trilyon 137 milyar dolarla en fazla Çin'e borcu bulunmaktadır (NTV, 2016). Bu bile başlı başına bir ekonomik bağımlılığa işarettir.

Şekil 3.3.1 Yabancı Doğrudan Yatırım Akışı (FDI Flows) 2005-2015

Kaynak: The Statistics Portal (2017)

Tablo 3.3.1 ABD'nin Çin ile Yaptığı Mal Ticareti

Kaynak: United States Census Bureau (2017)

ABD'nin Obama döneminden²⁷ bu yana Asya bölgesine yönelmesi ve bu bölge üzerinden politika geliştirdiğine önceki bölümde değinilmişti. Bu bölgenin en büyük pazarı diyebileceğimiz Çin ile de görüleceği gibi ciddi bir ekonomik ilişki içerisinde. Her ne kadar ABD'nin yeni yönetimi Çin'e karşı sert bir politika izlese bile birbirlerine karşı savaş açmaları her ikisi için de bir ekonomik kriz sonucunu getirebilir. 2015 yılında Çin 370,241 milyon avro ile en fazla ABD ile ihracat yapmıştır (European Commission, 2015).

Bu iki gücün birbirlerine ihtiyacı vardır. Amerikalı ve Çinli ihracatçılar bu pazarlara muhtaçtırlar. Çünkü her iki ülkenin firmalarının birbirleri ile derin bir ticari ortaklığı vardır. Trump her ne kadar Çin'den gelecek ürünlere yüksek vergi koyacağını söylese de derinleşen bu ticari ilişkiler yüzünden ABD ekonomik bir kriz yaşayabilir (Altay Atlı ile mülakat, 2017).

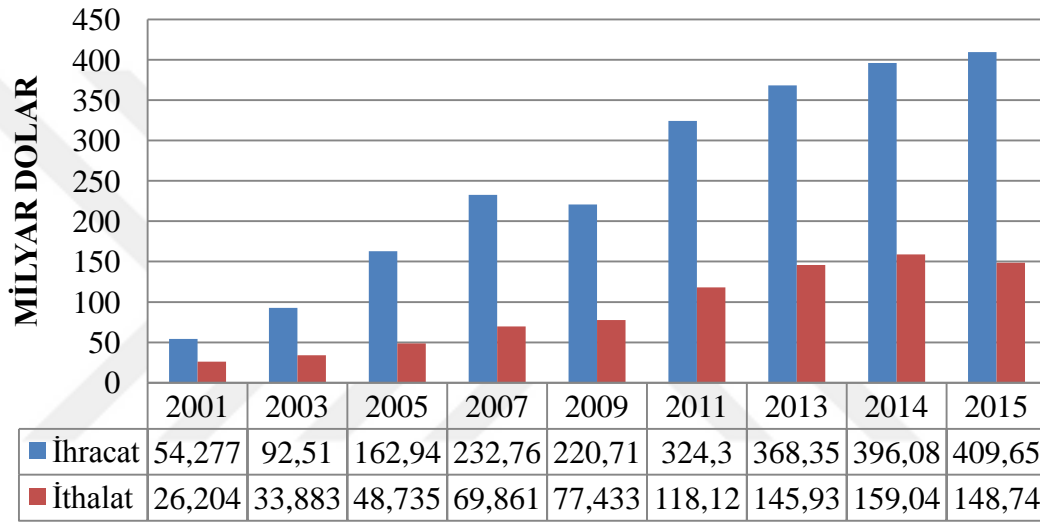
Siyasi söylemler ve bu yönde geliştirilen veya hayata geçirilen askeri politikalar olmasına karşın derinleşen ve birbirlerine ihtiyacı olan iki güç vardır. Küresel rekabet'in Trump'a kadar olan dönemde ekonomik ve siyasi alanda daha öncelikliken bu durum Trump dönemi ile birlikte askeri politikaların daha öncelikli hale getirecektir. Bu

²⁷ Obama dönemi ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkında detaylı bilgi için bkz. The White House President Barack Obama; (2015), "Fact Sheet: U.S. – China Economic Relations", <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/25/fact-sheet-us-china-economic-relations> , 05.03.2017

Trump'ın seçim döneminde ABD'nin tekrar güçlü ve tek süper güç olarak görüneceğini söylediği için bu tarz politikalar geliştirdiği düşünülebilir. Zaten Donald Trump'ın Çin'e karşı sert söylemlerde bulunması popülist bir yaklaşım olarak görülmektedir (Çağdaş Üngör Sunar ile mülakat, 2017).

ABD'nin Çin ile geliştirdiği ekonomik ilişkiler açısından Çin'in de ABD ile derinleştirdiği ekonomik ilişkiler olduğu belirtilmişti. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere Çin'in ABD ile yaptığı ticarete ciddi bir yükselişin olduğu ortadadır.

Tablo 3.3.2 Çin'in ABD ile Yaptığı Mal Ticareti

Kaynak: Martin (2016)

Bu iki gücün ekonomik ilişkiler bakımından birbirlerine ihtiyaç duydukları gibi yıllar geçtikçe ekonomik ilişkilerinin derinleştiğini elde edilen veriler sayesinde görülebilir. Bu bakımdan Çin ve ABD birbirlerine karşı askeri politikalar geliştirseler dahi sıcak çatışmaya girme olasılıkları düşük gözükmemektedir. Eğer bunu göze alırlarsa ekonomik bir krizin gerçekleşmesi kaçınılmaz olabilir. Çünkü bu iki güç derin bir karşılıklı bağımlılık içerisindedir (Ragıp Kutay Karaca ile mülakat, 2017).

Trump'ın Çin'e yönelik sert tutumunu popülist bir hareket olarak değerlendirilebilir. Çünkü ekonomik bağımlılığı yüksek bir ülke ile savaş durumuna geçmesi ülkesini ve bölgedeki durumu çok kötü etkileyebileceğini şeklinde bir düşüncesinin olduğu varsayımında bulunulabilir. Bu iki güç Asya – Pasifik bölgesinde savunma harcamalarının artırmasının yanı sıra yeni pazarlar elde ederek siyasi gücünün etkisini yayarak bundan faydalanmaya çalışacaktır (Heywood, 2013: 605). Bunun dışındaki

olasılık yani savaş durumu her ikisinin şu anki konumlarını ile mevcut güçlerini kaybetmelerine neden olabilir.

Ortaya konulan siyasi söylemler ile birlikte elde edilen ekonomik veriler ışığında konu değerlendirecek olursa; ABD'nin yönetimi ve siyasi söylemi değişse bile Çin ile olan ekonomik bağı derindir. Eğer ki yeni Başkan söylediği gibi davranırsa ve Çin'e karşı sert politikalar uygularsa bu her iki güç için de ekonomik olarak pek iyiye gidecek bir durum olmayabilir. Bu nedenle, mevcut sistemde her ikisi rekabet içerisinde olsa bile ekonomik olarak şu an için birbirlerine ihtiyaçları olduğu ortadadır.

Günümüzün politik anlayışının ekonomi üzerine kurulu olduğunu düşünülürse ve gücün buradan geldiği değerlendirilmesinde bulunursa birbirleri ile en büyük ticaret ortağı olan bu iki ülkenin savaşa girmesi durumunda bu sadece kendileri için değil dünyadaki dengelerin değişmesi ile birlikte ekonomik krizlerin oluşmasına neden olabilecek gelişme olur. Soğuk Savaş döneminde SSBC ile ABD'nin her an sıcak çatışmaya girme ihtimali gibi bir durum, Asya – Pasifik bölgesinde ABD ile Çin arasında yaşanması bu dönemde orada Soğuk Savaş yaşanma olasılığını göstermektedir. Ama bunun sadece söylemler ve askeri önlemler ile kısıtlı kalacağı kanaati, önceki bölüm ile bu bölümde elde edilen verilerle oluşmaktadır. Bunun sadece güç göstereci olarak kalacağını düşünülebilir.

ABD Asya-Pasifikteki askeri varlığını azaltmamayı ve aksine son aylarda Güney Kore'ye THAAD (Terminal Yüksek İrtifa Alan Savunması) füzeleri yerleştirmeyi düşünmektedir (BBC Türkçe, 2017). Çin'in bu bölgedeki askeri yapılanması güçlenecektir. Bunu da elde etmiş olduğu ekonomik güç sayesinde başarabilir. Tabii ki Çin bölge ülkeleri ile de sıcak çatışmadan kaçınmaktadır. Bölge ülkeleri ile olası çatışmaya girmesi ABD'nin lehine olan bir durum yaratacaktır. Bu durum neticesiyle Çin bölge ülkeleriyle sorunsuz ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. ABD'nin kontrol sahasını genişletmek ve Çin'i güçsüzleştirmek amacıyla Asya – Pasifik bölgesinde yaşanacak olası sıcak çatışma Çin'in bölge ülkelerinin desteğini almasına neden olabilir. Ona sağladığı ekonomik güç bölge ülkeleri ve dünyanın diğer ülkelerinin de Çin'e karşı olan tutumunu etkileyecektir. Bununla beraber, ekonomik etkinliğin Doğu'ya kayması ve bölge ülkelerinin artık Batı'nın "üstünlük" anlayışını reddetmesi Çin'e olan desteği

güçlendirebilir. Bunun dışında bölge ülkeleri savunma teknolojisi ve askeri harcamalarını artırsa bile izleyecekleri sert güç değil yumuşak güç bir politika olacaktır.

Her iki ülkenin, realist/neo-realist kuramın sert gücü dediğimiz askeri güçlerini birbirlerine karşı kullanmaları günümüz uluslararası sistemin getirmiş olduğu yumuşak gücü yüzünden gerçekleşme olasılığının az olduğu şeklinde bir yorum yapılabilir. Yani bu iki güç öylesine derin bir karşılıklı bağımlılık oluşturmuş ki herhangi bir silahlı çatışma olasılığı düşük gözükmemektedir. Mevcut uluslararası yapının gerekliliğini yerine getirmiş olan ABD ve Çin, ekonomik bir ilişki içerisinde olduğu gözükmemektedir. Bu ekonomik ilişki ve karşılıklı bağımlılık bu iki ülkenin birbirlerine karşı bir silahlı çatışmaya girme ihtimalini zayıflatmaktadır.

3.4. BRICS ve Enerji

BRICS terimi Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika ülkelerinin İngilizce baş harflerinin kısaltılmasıyla kullanılmaktadır. Bu ülkeler küresel dünyada kurulan yeni bir ekonomiyi temsil etmektedir. 2009 yılından beri zirveler gerçekleştirmektedirler.²⁸ Bu tanım başlarda BRIC olarak söylenmekteydi. 2001 yılında ekonomist Jim O'Neill tarafından bu terim ilk defa kullanılmıştır (Elbasan, 2011). 2011 yılında Güney Afrika'nın bu gruba dahil olmasıyla BRICS adını almıştır. Bu grubun en önemli özelliğinin büyüyen ekonomileri temsil eden ülkelere olduğu söylenmektedir (Wasserrab, 2011). Bu grup küresel sistem içerisinde çok kutuplu yapıya örnek verilebilecek bir oluşumdur. Soğuk Savaş sonrası oluşan yeni düzende bu ülkeler yükselen ekonomilere, yüz ölçümüne ve dünya nüfusunda önemli yere sahip olan ülkelerdir. Batı merkezli yönetim mekanizmasına alternatif bir yapı konumundadır. Öyle ki bu oluşum IMF ve Dünya Bankasına alternatif bir oluşum içerisinde olmuş ve "BRICS Kalkınma Bankası" 2015 yılında açılmıştır (Sputnik Türkiye, 2015). 1 Ocak 2017 yılında Çin BRICS İşbirliği Mekanizması'nın başkanlığını devralmıştır (Ydyrs, 2017).

Bu bölümde Çin'in küresel rekabette BRICS içerisindeki işlevi ile enerji konusundaki durumunu incelenecektir. Çin'in 2017 yılında BRICS İşbirliği Mekanizması Başkanlığı'nı alması hem grup içerisinde hem de dünya siyasetinde ABD ile olan

²⁸ Daha detaylı incelemek için bkz. <http://brics.itamaraty.gov.br/>

rekabeti açısından önemli görülebilir. Çünkü yükselen bir ekonomiye sahip olan Çin'in, dünya nüfusunun yaklaşık %40'ını oluşturan, dünya çıktısının yaklaşık %20'sini üreten bir grubun başkanlığını yapması, Çin'i Batı merkezli yapılara karşı bir temsilci konumuna erdirmiştir. Bunun akabinde, ÇHC Devlet Başkanı Şi Cinping Çin başkanlığındaki BRICS ülkelerinin daha fazla işbirliği yapmaları ve dünya siyasetinde daha fazla yer edinmeleri konusunda bu ülkelere bir mektup göndermiştir (Ydyrs, 2017). Çin'in BRICS İşbirliği Mekanizması Başkanlığı sırasında liderliğini göstermek istediği anlaşılmaktadır. Çin'in bu ülkelerin sözcülüğünü yaparak Batı oluşumları karşısında onların temsilcisi olmak ve uluslararası siyasette önemli bir avantaj elde etmek istediği şeklinde bir yorum yapılabilir.

BRICS konusunun yanı sıra enerji de Çin için önemlidir. Çünkü hızla sanayileşen bir ülkenin ciddi anlamda enerji kaynaklarına ihtiyacı vardır (Ahuja and Tatsutani, 2009). Enerji de ekonomik bir konu olarak görülmektedir ve bir ülkenin en önemli siyasi kozudur (Blackman, 2012).

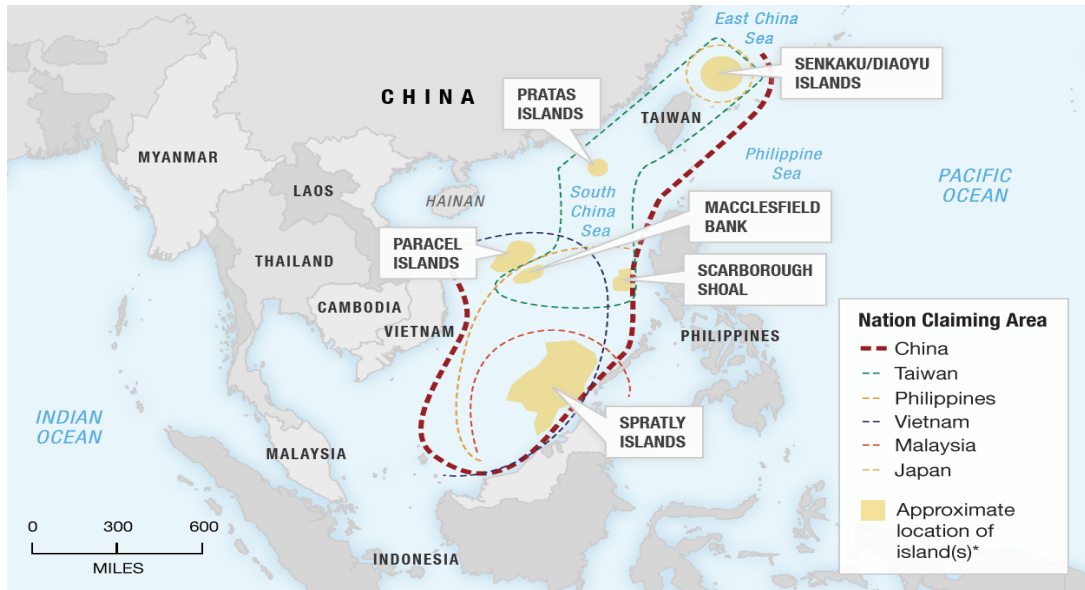
Günümüzde ise, enerji vazgeçilmez bir unsur olarak gözükmektedir. Örneğin; Rusya'nın sahip olduğu doğalgaz AB'ye karşı kullanabileceği bir politik silah olarak görülebileceği gibi yine de AB Rusya'nın en önemli müşterisidir. Bu bağlamda, Çin ile Rusya'nın enerji konusunda ilişkisi ekonomik temelli bir ilişkidir. Ama Batı'nın siyasi anlamda takındığı tavır karşısında her iki ülke bu konu hakkında politik tavır takınabilirler. Ukrayna Krizi neticesinde Rusya'nın Batı ile ortak paydada buluşamayacağı ortaya çıkmış oldu. Bu sebeple BRICS dediğimiz yapı uluslararası alanda alternatif bir yapı olarak Rusya'nın en önemli sığınağı olarak görüldü (Freire, 2015: 89).

Küresel rekabet içerisinde bu oluşumun göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Çok kutuplu yapıya geçtikten sonra özellikle Soğuk Savaş sonrası ekonomileri güçlenen ülkeler dünya siyasetinde önemli konumlara gelmeye başlamışlardır (Demiral, 2014). BRICS bu açıdan önem teşkil etmektedir. Rusya'nın AB ile derinleşen Ukrayna Krizi neticesinde Çin ile olan ilişkileri güçlenmeye başlamıştır (Freire, 2015: 87). Rusya'nın Batı bağımlılığına karşı bu önemli bir adım olarak görülebilir. Bu durum BRICS'in bulunduğu mevcut konumunda da değişikliğe meydan verebilir. Örnek vermek gerekirse; bu ülkeler Batı'nın kendilerine karşı takındıkları tavır ilerleyen zamanlarda

değişiklik gösterirse ve bu bir siyasi yaptırıma dönüşürse bu oluşumun içerisinde bulunan ülkelerin konumlarında farklılık gösterecektir aynı Rusya'nın Çin ile olan ilişkisi gibi. Bu iki ülke 2014 yılında 400 milyar dolarlık doğalgaz boru hattı anlaşması imzalamıştır (Freire, 2015: 87 - 88). Bu büyük bir nüfusa sahip olan ve hızla sanayileşen Çin için önemli bir anlaşma olarak görülebilir. Küresel rekabet içerisinde olan bu ülkenin mevcut durumunu koruyabilmek ve bu durumunu yukarıya çekebilme için enerji ihtiyacının rahat bir şekilde karşılayabilmesi önemlidir.

BRICS ülkelerinin birbirleriyle ekonomik ilişkilerini derinleştirmesi onların diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerindeki bağımlılığı azalttığı düşünülebilir. Çünkü Çin'in Rusya'dan enerji ihtiyacını karşılaması onun Ortadoğu ülkelerine olan aşırı bağımlılığını azaltacaktır (Freire, 2015: 89 - 90). Bu da bize bu ekonomilerin dünya politikasında önemli konumda olduğunu gösterebilir. Enerji konusunda Çin, her ne kadar Rusya ile yakın ilişkide bulunsun da Güney Çin Denizi'ndeki iddiasından vazgeçmiş değildir. Bu bölgede zengin doğalgaz ve petrol bulunmaktadır. Ayrıca, burası dünya ve bölge ticaretinin önemli bir noktasıdır. Bunun sonucunda Çin bu bölgenin önemli bir kısmında hak iddia etmektedir (Binzat, 2015). Çin bu yüzden bu bölgede hakimiyet kurmak adına yapay adalar inşa etmektedir (BBC Türkçe, 2015). Bölgedeki durumu daha iyi anlayabilmek için aşağıdaki haritanın incelenmesinde fayda vardır. Bölge ülkelerinin karasularında yaşadıkları ihtilaflar gösterilmektedir.

Harita 3.4.1: Güney Çin Denizi'ndeki Ülkelerin Hak İddiaları

Kaynak: Menon (2017)

Çin'in bu bölgedeki varlığını yapay adalar inşa ederek artırma niyetinde olduğundan bahsedilmişti. Bu sayede enerji ve ticaret yollarını kontrol altına alacak ve olası ABD ambargosu/kısıtlaması olması durumunda bu bölge üzerinden ABD'ye karşı pozisyon alabilecektir (Binzat, 2015). Bunun dışında ABD'nin küresel rekabet içerisinde varsayımsal anlamda Çin'e karşı uygulayabileceği çeşitli ekonomik kısıtlamalar veya ambargolar olsa bile bu ülkenin ayrıca BRICS içerisinde ve ŞİÖ'de bunu karşılayabileceği düşünülebilir. Ekonominin merkeze kaydığı düşünüldüğünde günümüzde ve ilerleyen zamanlarda bu ülkelerin ekonomik ve siyasal anlamda en etkin konumda olacağı varsayılmaktadır (Darabadi, 2014).

Küresel rekabette ABD ve Çin'i değerlendirdiğimizde, günümüzdeki koşulları örneğin hammadde ve ekonomik yetkinlik gibi konuları dikkate almamız gerekmektedir. ABD'nin son yıllardaki ekonomik durgunluğu olmasına karşın hammadde açısından zengin olması kendisini sanki bir adım öne çıkarmış gibi gözüksün de son yıllarda Çin'in ekonomik büyümesinin devam etmesi ve BRICS örneğinde olduğu gibi Çin'in bu rekabette alternatiflerinin olması onun en etkili silahı olarak görülebilir. Geleceğe yönelik olarak Çin; enerji ihtiyacı konusunu BRICS içerisinde karşılayamaması durumunda Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik sahasını genişletme adına politikalar izlemektedir. Bu adımı atması bölge ülkelerini rahatsız etmesi sonucunda çatışma ortamının oluşup oluşmayacağı ilerleyen zamanlarda görülebilecektir.

3.5. Çin'in Küresel Rekabette AB'ye Yaklaşımı

Önceki bölümlerde ABD'nin Asya – Pasifikteki varlığı ve burada yürüttüğü politikalar ile ilgili incelemelerde bulunulmuştu. Bu bölümde ise, Çin'in Avrupa bölgesindeki varlığı ile ilgili ve ABD'nin Asya – Pasifikteki varlığına karşılık burada yürüttüğü politikalar hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır. Çin'in, ABD'nin Asya-Pasifik'teki varlığından rahatsız olduğu ile ilgili bilgiler ortaya konuldu. Bu sebeple ki, Çin'in bu rahatsızlığına karşı olarak ABD'nin nüfuz alanına girmeye çalışmaktadır (Chan, 2005: 23).

Çin, AB ülkeleriyle derin bir ekonomik bağ kurmuştur ve ikili ilişkilere daha yakındır. Bu sebeple siyasi diyalog seviyesini artırmaya çalışmaktadır. Böylelikle Çin, Avrupa sermayesini pazarına çekmekte ve ekonomik güç elde etmektedir (Karaca, 2008: 93 -

111). Elde etmiş olduğu ekonomik gücünü siyasi yaptırım olarak kullandığı da görülmüştür. Bu sayede ABD'nin Avrupa'daki ekonomik ve siyasi üstünlüğünü kendi lehine çevirmeyi arzulamaktadır (Jacques, 2012: 415 – 435). Çin'in Avrupa üzerinde kullandığı siyasi yaptırımla ilgili şöyle örnekler mevcuttur; Çin, Carrefour'un sürgündeki Tibetli lider Dalai Lhama'yı finanse ettiğini duyunca Çin'de bulunan hipermarketlerini ve hatta Çin pazarında bulunan Fransız şirketlerini kapatmakla tehdit etmiştir. Bu olay üzerine dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy özür dilemiştir (Smith 2010: 272). Diğer bir örneğe şu; Londra Metropolitan Üniversitesi Dalai Lhama'ya fahri doktora verince Çin, 434 öğrencisini geri çağırmakla tehdit etmiş ve bunun üzerine rektör özür dilemiştir (Jacques, 2012: 317 – 318). Bu örnekler bize şunu göstermektedir; Çin ekonomik gücü sayesinde çıkarlarına aykırı bir durum meydana geldiğinde siyasi yaptırımlara başvurmakta ve Avrupa karar vericilerini etkileyebilmektedir. Çin gücü sayesinde Avrupa üzerinde etkisini artırmakta ve ABD'nin buradaki varlığını etkilemektedir (Cemre Pekcan ile mülakat, 2017).

Bu gibi durumlar Çin'in, Avrupa üzerindeki ABD etkisini azalmaya yönelik politikalar izlediği şeklinde bir değerlendirmelere yol açabilir. Ekonomik gücünü iyi kullanan Çin, böylelikle Avrupa'nın ekonomisine yön vermeye başlayabilir. Bu sayede ekonomiyi kendisine yönlendirebilirse siyasal anlamda daha etkin konuma gelebilir. AB'nin Çin'in ekonomik gücüne ihtiyacı vardır. Yaşadığı ekonomik kriz böyle bir sonuç doğurmuştur. Çin'in ekonomik gücü AB'nin bazı durumları (İnsan Hakları, demokrasi v.b. konularda) görmezden gelmesine neden olmaktadır (Ragıp Kutay Karaca ile mülakat, 2017).

Bu değerlendirmelerinin yanı sıra, Çin'in kendi güçlü ekonomisine güvenmesi ile ilgili başka göstergelerde mevcuttur. Çin'in Avrupa arenasında güçlü ekonomisinin yanı sıra güçlü siyasi bir yapı olarak veya bir karar verici olarak da ortaya çıkmak isteğini gösteren örnekler mevcuttur. Çin, 2012 yılında AB üyesi olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini Pekin'e davet etmiş ve Çin'in de içinde yer alacağı yeni bir Avrupa Birliğinden söz edilmiştir (AB Haber, 2012). O dönem Çin şunu söylemekteydi; oluşturulacak yeni birlik çatısı altında bir genel sekreterlik kurulacak ve 10'u AB üyesi toplamda 16 ülkenin oluşumuyla Arnavutluk'tan Polonya'ya kadar Çin merkezli yeni bir Avrupa Birliği'nden bahsetmekteydi (AB Haber, 2012).

Son yıllarda ise Çin'in Avrupa üzerinde etkisini artıracığı başka bir projesi olmuştur. 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Şi Ciphing'in duyurduğu OBOR (Tek Kuşak Tek Yol/One Belt One Road) projesidir (Esmer, 2016). Bu proje, kara ve deniz yoluyla Avrupa ve Çin ekonomisini birbirine bağlayacaktır. Bu sayede Çin'in hem kendisinin hem de bölge ülkelerinin açısından avantajlı bir konuma geçeceği düşünülmektedir (Küpeli, 2016). Bu proje ile Çin Avrupa coğrafyasında önemli ticaret ağı elde edecektir. Hatta bu proje, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'yı yeniden inşa eden Marshall Planı ile karşılaştırılmakta ve buna benzetilmektedir (BRICS Business Council, 2016). OBOR Projesi ile birlikte Çin'in Avrupa ile olan ilişkilerinin derinleşeceği ve Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile 16 + 1 şeklinde bir ilişki kuracağı düşünülmektedir (Xiaoli Guo ile mülakat, 2017).

Harita 3.5.1: OBOR Projesi Kara ve Deniz Yolu

Kaynak: Tor (2016)

Sonuç olarak, Çin'in ABD'nin kültürel, siyasi, askeri ve ekonomik bağı olan bir coğrafyada hem ekonomik hem de siyasi anlamda kendisini göstermek ve buradaki gücü kendi lehine çevirmek istediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Çin, çeşitli ekonomik bağlar kurarak bu coğrafyayı kendisine bağımlı hale getirmek istemektedir. ABD'nin Asya-Pasifikteki varlığına karşılık Çin'in Avrupa'daki varlığı bu rekabette görülecek bir

olaydır. Çin'in son yıllarda geliştirdiği bu proje ile de Avrupa ekonomisinde önemli bir ticaret ağı oluşturarak buradaki pazarı direkt Asya'ya bağlayacağı görülmektedir. Bunun sonucunda, Çin'in bölgedeki siyasi varlığının da güçlendireceği yorumunda bulunulabilir. Asya – Pasifik bölgesinde Çin'i çevreleyen bir politika olması, Çin'in bu proje ile birlikte Avrupa'ya doğru gücünü genişletmesine neden olduğu düşünülebilir. Bu sayede Çin'in, kendi kıta sahanlığındaki karmaşık durumunu aşmak adına Pasifik Okyanusu'ndan Avrupa üzerinden Atlas Okyanusuna kadar bir ekonomik bölge oluşturduğu anlaşılmaktadır. Çin'in ekonomik gücü herhangi bir askeri müdahale veya çatışma ile sarsılmazsa bu proje ile küresel rekabette rakibinin önüne geçebileceği şeklinde bir değerlendirmede bulunulabilir.

Küresel rekabette Çin ekonomik gücünü kullanarak siyasi bir güç elde etmeye çalışmaktadır. Bu bölümün başında iki gücün askeri bir güç ile çatışmaya girme olasılığı üzerinde durulmuştu. Mevcut uluslararası yapı bu iki gücün böyle bir hamlede bulunmasını kısıtlamaktadır. Soğuk Savaş dönemi sonrası yaygınlaşan serbest piyasa ekonomisi ve onun getirdikleri sonucunda, Asya'da ŞİÖ ile birlikte Soğuk Savaş dönemi sonrası yükselen ekonomileri temsil eden BRICS yapılanması, bu düzenin çok kutuplu bir yapı olduğu görülmüştü. Çin'in bu yapıların liderliğini üstlenmesi ile birlikte tek başına bir güç olması ise onun yumuşak gücünü nasıl yönlendirdiğinin bir göstergesi olabilir. Bu gücünü ABD'ye karşı Avrupa üzerine taşıma ihtimalinin olması ile birlikte etki alanını buraya doğru genişletmesi küresel bir rekabetin sonucu olarak düşünülebilir. İncelemeler sonucunda güç dengelerinin Asya – Pasifik bölgesinden Avrupa'ya doğru yayılması olası bir durum olarak gözükmektedir. Bu sebeple Çin küresel rekabette ekonomik temelli siyasi bir yaklaşım sergilemektedir.

SONUÇ

Ekonomik güç bir devletin temelini oluşturan güçtür. Zira, siyasi ve askeri güçten önce geldiği düşünülmektedir. Bundan dolayı askeri harcamalar yapabilmek ve siyasi güç konumuna erişebilmek için bir ülkenin ekonomik yönden zengin olması gerekmektedir. Çalışmada ilk olarak bahsedilen şey Çin'in ekonomik gücüydü. Bu gücü kullanarak Dünya siyasetinde önemli konuma gelmeye çalışmaktadır. Çin bu gücünü yumuşak güç olarak kullanmaktadır. Yani Soğuk Savaş öncesinde dış politikada realist paradigmayla yaklaşan devletlerin yaptığı gibi katı güç kullanmamaktadır. Çünkü çalışmada bahsedildiği gibi Soğuk Savaş sonrası anlayış değişmiştir. Salt bir askeri yapılanma artık eskisi gibi tek başına bir güç değildir. Ekonomik gelişmişlik daha öncelikli hale gelmiştir. Çin bu gücünü küresel rekabet içerisinde kullanmaktadır. AB ile olan ekonomik ilişkileri bu yüzden önem teşkil etmektedir. AB'nin siyasi birlikteliği ve Çin'e karşı ortak politikası olmayışı Çin'in ikili ilişkilerle AB'de etkili olmasında yarar sağlamaktadır. ABD'nin kültürel ve siyasal bağlarını zayıflatmasının dışında onun Asya-Pasifikteki varlığına karşılık Çin'in buradaki varlığı şu anlama gelmektedir; Çin'in olmadığı bir Avrupa'nın düşünülemediği ve Çin'in bu coğrafyanın en önemli ekonomik ve siyasi aktörü olduğudur.

Çin, ABD ile küresel rekabeti çerçevesinde izlediği politika neticesinde Avrupa ile olan ekonomik ve siyasi ilişkilerini güçlendirmektedir. Asya – Pasifik bölgesinde ABD'nin politikalarına karşı Çin, etki alanını Batı'ya doğru kaydırmaya çalışmaktadır. Çalışma boyunca ortaya konulan veriler bunu ispatlama niteliği taşımaktaydı. Ekonomik gücünü kullanarak Avrupa üzerinde siyasi bir güç kurmaya çalışan Çin bu sayede ABD'nin buradaki etkisini kırabilir. Asya – Pasifik bölgesinde izlenen politikalara karşın bu şekilde cevap verdiği düşünülmektedir. Bunun sonucu olarak Çin, Avrupa ile önce ekonomik ilişkilerini geliştirmekte ve bunun sayesinde siyasi ilişkilerini derinleştirmektedir.

Soğuk Savaştan sonra oluşan uluslararası sistem Çin için bir fırsat yaratmıştır. Çünkü ekonomik gücünü Avrupa üzerinde kullanmaya başlamıştır. Çin, gücünü Avrupa'ya doğru yaymıştır. Buradaki sermayeyi kendisine başarılı bir şekilde çekmiştir. Bunun yanı sıra bu bölge için yeni politikalar geliştirmesine vesile olmuştur. Çin dış politikada yumuşak gücünü küresel rekabette bir adım öne geçme adına başarılı adımlar

izlemektedir. Bu gücünü askeri bir yapılanma çerçevesinde kullanmamaktadır. Bu yüzden bu ülke hakkında olumsuz yargıların oluşmasına izin vermemiştir. Bu sayede bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Yani Batı sermayesi Çin'e doğru kaymıştır. Çin'in ucuz iş gücü sayesinde Batı merkezli firmalar burada fabrikalar açmaktadır. Doğal olarak bu da Çin'in ekonomisi için fayda sağlamaktadır. Bu durum Çin'in sermayeyi ve yatırımları kendisine başarılı bir şekilde çektiğini göstermektedir.

ABD – Çin rekabeti siyasal, ekonomik ve askeri açıdan gelişen bir rekabettir. Her ikisi Soğuk Savaş sonrası gelişen dünyada güçlerini artırmaya ve pekiştirmeye çalışmaktadırlar. Asya yıllar önce yaşadığı ekonomik ve siyasi çöküşten sonra şimdi yükselen bir güç konumuna gelmektedir. Çin'in yapmış olduğunu düşündüğümüz şey bir intikam anlayışı üzerine kurulmamıştır. Çin yıllar önce dünyanın yöneticisi ve onu şekillendiren bir güç iken tekrar bunu elde etmek ve dünya siyasetinde bir numaralı bir aktör konumuna gelmek istemektedir. Yani, Batı bu gücü kendilerinden almıştır ve bu gücü tekrar ait olduğu yere Çin'e taşımak niyetindedir. Çin, bu anlayış çerçevesinde hareket etmektedir. Birçok uzman Batı'nın gücünün azaldığını söylemektedir. John Mearsheimer'e (2013) göre AB düşüşte Çin ise yükselen bir güçtür.

Çin'in Avrupa ile ekonomik bağını güçlendirmesi açısından yüzyılın projesi olarak değerlendirdiği bir çalışması olmuştur. Bu sadece Avrupa değil Afrika'yı da etkileyecek yeni bir ticaret yoludur. Çin'in Avrupa ve Afrika üzerinden yeni ticaret yolu geliştirmesi ile ilgili şu şekilde bir değerlendirme yapılabilir; OBOR Projesi ile birlikte Çin, Asya – Pasifik bölgesindeki sınırlı hareket alanına karşı Avrupa üzerindeki ekonomik derinliğini artırmak ve sonucunda siyasi ayrıcalık elde etmek istemektedir. Ayrıca Çin, Afrika'da kendi etkisini artırarak BM'nin ve ABD'nin kıtadaki varlığına alternatif oluşturmak istediğini göstermektedir. Bunun sonucunda Çin, egemenlik alanını genişletecektir. Bu durum ABD – Çin rekabetini üst seviyelere taşıyabilir.

Çin elbette ABD'ye ve Asya – Pasifik bölgesinde diğer ülkelere karşı askeri bir politika izlemeyecektir. Bunun yerine ekonomik ve enerji odaklı bir siyaset izleyecektir. Bu durum kendisi için ABD ve NATO karşısında önemli bir koz olacaktır. Bunun yanı sıra Aşırı Sağın yükselişi ve AB'den olası ayrılıkların olması ABD açısından olumlu bir olay olarak gözükmemektedir. Çünkü bu partiler AB karşıtlığının yanı sıra ABD

karşıtlığı söylemlerde de bulunmaktadırlar. Bu durum da Çin için önemli bir fırsat yaratabilir.

ABD başkanlık seçimlerini Donald Trump'ın kazanması ve söylemleri ile birlikte sert bir politika izlemesi elbette bölge ülkeleri ile ABD arasında gerilimi artıracaktır. Kendisinin askeri müdahale konusunda da aşırı istekleri ve söylemleri sadece bir beyanat olsa bile bölge ülkelerini tedirgin etmektedir. Çin'i ekonomik anlamda güçsüzleştirmek istemekte ve bununla birlikte Çin'e karşı askeri bir politika geliştirmek istediği anlaşılmaktadır. Trump, ABD'yi bölgede güçlendirmek ve bunun dışında küresel siyasette bir numaralı aktör konumuna getirmek istediğini söylemiştir (Tumulty, 2017). Bunun için Çin, ABD karşısında en önemli rakip olarak görülmektedir. Sistemden hoşnutsuz olan devletler zamanında uluslararası yapıyı değiştirmek için savaş ilan etmişlerdir.²⁹ ABD'nin de şu anki hoşnutsuzluğunu giderebilmesi için aynı yola başvurması gerekmektedir. Çin'i saf dışı bırakmak ve dünyanın yegane gücü haline gelebilmesi için bu yönde politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Bu yüzden, Çin'in Avrupa ile olan ilişkileri daha önemli hale gelmektedir. Çin'in burada elde edeceği güç küresel rekabet açısından önemlidir. Batı'nın kendisine olan tutumunu kendi lehine değiştirmek ve çok önemli bir gücü elinde bulundurduğunu ispatlamak istemektedir.

Bu çalışma her ne kadar Batı kuramları olan realist/neo-realist kuramın güç ve güvenlik anlayışı ile liberal/neo-liberal kuramın karşılıklı bağımlılık görüşü ile değerlendirilmeye ve analizler bu şekilde oluşturmaya çalışılsa bile, Çin'in bu kuramların dışında görüşlerinin ve politikalarının var olduğunu anlaşılmaktadır. Çin'in bu politikalarını anlamak adına Batı merkezli kuramlar yetersiz kalabilir. Küresel rekabet değerlendirildiğinde, sadece ortaya konulmuş olan realist/neo-realist ve liberal/neo-liberal kuramlarının söylemleri ile birlikte "Tianxia" adlı kuramında yaklaşımı da göz önünde bulundurulabilir. Bu sayede Çin'in uluslararası ilişkilere yaklaşımını daha sağlıklı bir şekilde açıklanabilir.

²⁹ Bunu şu şekilde açıklarsak; Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında Almanya mevcut uluslararası sistemi kendi lehine olacak şekilde değiştirmek için o sistemin hakimi olan güçlere karşı savaş açmıştır. Keza İkinci Dünya Savaşında da önceki savaşta yenildiği için imzalatılan anlaşmanın ve uluslararası yapının şartlarını değiştirmek için savaş ilan etmiştir.

Uluslararası ilişkilerde de akademik çalışmaların olması ABD – Çin rekabetinin her alanda var olacağını göstermektedir. Çin, Batı merkezli anlayışa alternatif bir sistem oluşturmak istemektedir. Bunun sonucunda önümüzdeki yıllarda bu rekabet daha da gelişecektir.

Sonuç olarak, Çin'in ABD karşısında olan yükselişinin devam edeceği ve onu geçeceğini verilerle görülmüştür. Bu durum ABD'nin politikalarında değişiklik gösterebilir. ABD'nin değişiklik göstereceği politikası durumunda Çin, mevcut koşulları kendi lehine çevirmek için saldırgan tutum izlemeyecektir. Çünkü eğer saldırgan bir tutum sergilerse bölge ülkeleri ile olan durumu farklı bir boyut kazanacaktır ve benimsemiş olduğu politik anlayışa ters düşecektir. Şuanda, Çin en önemli gücünü kullanmaktadır. Bunu geliştirmekte ve farklı alanlarda da değerlendirmektedir. Bu alanlarda başarılı olması kendisine güven kazandırmakla birlikte diğer ülkelerin Çin'e olan bakış açısında farklılık yaratmaktadır. Böyle bir durumun varlığı Avrupa ülkeleri ile olan ilişkilerini geliştirmektedir. Çin'in AB'nin en önemli ticari ortağı olması ve Avrupa'ya para akışının kesintisiz bir şekilde devam etmesi bunun göstergelerindedir. Avrupa'nın ABD ile kültürel bağlarının olmasına karşın Çin ile de ekonomik bağları güçlüdür. Bu durum küresel rekabette önemli bir aşamadır. Hangi durumun ağır basacağı yaşanacak ekonomik, siyasi ve askeri gelişmelere göre değişiklik gösterecektir.

Bu duruma örnek olarak şunlar söylenebilir; Rusya'nın saldırgan bir tutumu olursa ve Çin bu konuda belli bir taraf olduğunu göstermezse ve sessiz kalırsa, zaten şüpheyle bakılan Çin için olumsuz bir hava oluşacaktır. Böyle bir durumda, ABD ve NATO Avrupa'nın siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel anlamda korumaya alacaktır. Eğer ABD'nin şu anki Başkanı'nın saldırgan tutumu devam ederse bunun üzerine Avrupa'daki Aşırı Sağ ülkelerde iktidar olursa ABD'ye karşı olumsuz bir durum ortaya çıkacaktır. Avrupa'nın ekonomisi için ABD herhangi bir önlem almaya devam etmezse Çin bu bölgedeki varlığını daha derinleştirecektir. Bu durum Çin için bir fırsat yaratacak ve ABD'nin bölgedeki varlığını azaltacaktır. Böyle bir durumda Çin, varlığını Asya – Pasifik bölgesinden Avrupa bölgesine kaydırabilecektir. Böyle durumların oluşabilmesi için gelişmelerin zaman içindeki seyri ile alakalı olacaktır. Zaman içinde hangi durumun ağır basacağı Çin'in ve ABD'nin izleyeceği politikalara göre şekillenecektir.

Son olarak tezin gelişim süreci ile ilgili bilgi vermek gerekirse şunları söylemekte yarar vardır; Konu ile ilgili araştırma 2012 yılında AB – Çin ilişkilerini anlatmak amacıyla ADOM (*Anadolu Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma, Uygulama ve Dokümantasyon Merkezi*) e – bülten Aralık 2012 sayısında “AB ve Çin İlişkileri” adlı yazı tarafımdan yazılmıştır.³⁰ Konunun daha detaylı araştırılması ve ABD ile olan ilişkilerini de incelediğim “ABD – Çin Rekabetinde Gelişen AB – Çin İlişkileri” adlı makalem hakemli bir dergi olan *Yalova Üniversitesi Barış Araştırmaları ve Çözümleri Dergisi*’nde yayınlanmıştır.³¹ Bunun sonucunda bu tez, bu iki çalışmanın sonucunda literatüre katkı sağlamak ve zamanın gelişen koşullarındaki gelişmeler ışığında konu daha ayrıntılı bir şekilde konu incelenmeye çalışılmıştır. Tezin araştırması ile ilgili önceki çalışmalar referans olsa bile literatür taraması yapılırken konu ile ilgili yeterli çalışma yapılmamıştır. ABD – Çin arasındaki rekabetin etkileri genellikle ekonomik çekişmeleri ve askeri çatışma olasılıkları üzerinde durulmuştur. Çin’in güçlenmesi ve ABD’nin bu rekabet içerisinde yaptığı hamlelerden bahsedilmiştir. Bu çalışmada ise bu görüşlerden ayrı olarak bu rekabetin farklı bir safhasını incelemek üzere analizler yapmaya çalışılmıştır.

Çin’in yumuşak gücünü kullanması ile ilgili şunlar söyleyebilir; AB ile olan ekonomik ilişkileri ve bu bölgede siyasi etkinliğini artırmaya çalışması, Avrupa ülkeleri ile derinleştirdiği ikili ilişkiler, bazı üye ülkelere yapılan maddi yardımlar, Çin merkezli yeni bir AB projesinden bahsedilmesi ile birlikte son yıllarda geliştirmiş olduğu Çin’den Avrupa’ya uzanan “Yeni İpek Yolu Projesi” bu rekabetin diğer safhasını gösteren olaylardır.

Bu gelişmeleri küresel rekabet çerçevesinde değerlendirebilecek gelişmeler olarak görülebilir. ABD’nin, Çin’in Asya – Pasifikteki varlığı kısıtlanmaya çalışılması ve bu bölgedeki etkinliğine karşı Çin’in Avrupa üzerinde ABD’nin siyasi ve ekonomik varlığını kendi lehine çevirmek istediği düşünülmektedir. Bu gelişmeler ışığında tez, literatüre küresel rekabetin farklı bir bakış açısıyla katkıda bulunmaya çalışılmıştır. Bu

³⁰ Makaleyi okumak için bkz. ÇİÇEK, Murat; (2012), “AB ve Çin İlişkileri”, *ADOM e – bülten*, https://www.academia.edu/9344065/%C3%87i%C3%A7ek_Murat_2012_AB_ve_%C3%87in_%C4%B0l%C5%9Fkileri_Avrupa_Birli%C4%9Fi_Ara%C5%9Ft%C4%B1rma_Uygulama_ve_Dok%C3%BCmantasyon_Merkezi_ADOM_e-b%C3%BClten, Sayı: 5, s. 11 – 12

³¹ Makaleyi okumak için bkz. ÇİÇEK, Murat; (2014), “ABD – Çin Rekabetinde Gelişen AB – Çin İlişkileri” *Barış Araştırmaları ve Çözümleri Dergisi*, Cilt: 2, Sayı:2, s. 1-44

katkı yapılırken realist/neo-realist kuramın yumuşak güç yaklaşımı kullanılmıştır. Ama Bununla birlikte tezde bahsedildiği üzere Çin'in uluslararası ilişkiler anlayışını ortaya koyan kuramın yaklaşımı da kullanılmıştır. Bu kuram Çin'in saldırgan bir anlayışa sahip olmayan ve barışçıl politikalar yürüten bir medeniyet olduğunu söylemektedir. Ayrıca, Konfüçyüs öğretisini temel alan politikaların yürütüldüğü gibi geleneksel anlayışı ile dünyayı algılamaktadır.

KAYNAKÇA

AB HABER; (2012), *Alman Basını: AB Yeni Bir Gizli Üyeye Sahip*, <http://www.abhaber.com/manset-haber/manset-haber/alman-basini-ab-yeni-bir-gizli-uyeye-sahip-046498> , 30.11.2012

AB HABER; (2016), *Avrupa Parlamentosu, AB'nin Çin'e Piyasa Ekonomisi Statüsünü vermesine Karşı Çıktı*, <http://www.abhaber.com/avrupa-parlamentosu-abnin-cine-piyasa-ekonomisi-statusunu-vermesine-karsi-cikti/> , 16.02.2017

AĞIR, Hüseyin ve Selvi Yıldırım; (2015), “Türkiye ile BRICS Ekonomilerinin Makroekonomik Performans Karşılaştırması: Betimsel Bir Analiz”, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 2, s. 39 – 66

AHUJA, Dilip and Marika Tatsutani; (2009), “Sustainable Energy for Developing Countries”, *SAPIENS*, Vol. 2, No: 1, <https://sapiens.revues.org/823> , 25.03.2017

AKBAŞ, Gökşen ve Altan Apar; (2010), “Avrupa 2020 Stratejisi: Akıllı, Sürdürülebilir ve Kapsayıcı Büyüme için Avrupa Stratejisi”, *T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekterliği Özel Bilgi Notu*, http://www.ab.gov.tr/files/SBYPB/Sosyal%20Politika%20ve%20C4%B0stihdam/avrupa_2020_stratejisi.pdf , s. 1 - 7, 24.03.2017

AKMAN, Halil; (2015), “Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Oluşumunda Rusya – Çin İlişkileri ve İlişkilerin Problemi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 37, s. 311 – 326

AKSES, Selen; (2014) “Avrupa Birliği ve Çin Arasındaki Ticaret ve Yatırım İlişkileri”, *İKV Değerlendirme Notu*, [http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/\(avrupa_birligi_ve_cin_arasindaki_ticari_ve_yatirim_iliskileri_-_ocak_2014\).pdf](http://ikv.org.tr/images/upload/data/files/(avrupa_birligi_ve_cin_arasindaki_ticari_ve_yatirim_iliskileri_-_ocak_2014).pdf) , 04.07.2016

ALAGÖZ, Emine Akçadağ; (2013), “Bir Karşılıklı Bağımlılık Örneği Olarak AB - Çin Ekonomik İlişkileri”, *BİLGESAM*, <http://www.bilgesam.org/incele/62/-bir-karsilikli-bagimlilik-ornegi-olarak-ab-cin-ekonomik-iliskileri/#.WB8nr9KLTIU>, 17.04.2014

ALAGÖZ, Emine Akçadağ; (2010), “Yükselen Güç Çin’in Dünden Bugüne Dış Politika Analizi”, *BİLGESAM*, <http://www.bilgesam.org/incele/865/-yukselen-guc-cin%E2%80%99in-dunden-bugune-dis-politika-analizi/#.WKWWatKLTIU> , 16.02.2017

ALAGÖZ, Emine Akçadağ; (2010), “Şanghay İşbirliği Örgütü: Rusya – Çin Ortaklığı Mı? Rekabeti Mi?”, *BİLGESAM*, <http://www.bilgesam.org/incele/1239/-sanghay-isbirligi-orgutu--rusya-cin-ortakligi-mi--rekabeti-mi-#.WNZPT9LyjIU> , 25.03.2017

ALBERT, Eleanor; (2015), “The Shanghai Cooperation Organization”, *Council on Foreign Relations*, <http://www.cfr.org/china/shanghai-cooperation-organization/p10883> , 22.12.2016

ALEXANDER, David; (2014), “China Challenging U.S. Military Technological Edge: Pentagon Official”, *Reuters*, <http://www.reuters.com/article/us-usa-defense-china-idUSBREA0R1ZE20140128> , 05.03.2017

ALJAZEERA TÜRK; (2013), *Şanghay Çıkışına ABD'den Yanıt*, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/sanghay-cikisina-abdden-yanit> , 05.03.2017

AMERİKA’NIN SESİ TÜRKÇE (VOA); (2016), *Hollanda da Mı AB'den Ayrılacak?*, <http://www.amerikaninsesi.com/a/hollanda-mi-ab-den-ayrilacak/3494500.html> , 01.11.2016

ANADOLU AJANSI (AA); (2017), *Çin Futbol Harcamasında İlk 5'e Girdi*, <http://aa.com.tr/tr/dunyadan-spor/cin-futbolu-harcamalarda-ilk-5e-girdi/736051> , 16.03.2017

BAILES, Alyson J.K., Pal Dunay, Pan Guang ve Mikhail Troitskiy; (2007), “The Shanghai Cooperation Organization”, *Stockholm International Peace Research Institute (Sipri)*, SIPRI Policy Paper No.17, pp. 1 – 60

BBC; (2016), *Brexit: David Cameron's Resignation Statement in Full*, <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36619446> , 19.02.2017

BBC; (2016), *UK Votes to Leave the EU*, http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results , 19.02.2017

BBC TÜRKÇE; (2015), *Çin Denizinde 'Kum Seddi' İnşa Ediyor*, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150401_cin_insaat , 05.03.2017

BBC TÜRKÇE; (2017), *Güney Kore'ye Füze Savunma Sistemi*, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39195831> , 16.03.2017

BERSICK, Sebastian; (2008), "Europe in Asia", *International Relations of Asia*, Ed. by. David Shambaugh, Michael Yahuda, Rowman&Littlefield Publishers, INC., Lanham/USA, pp. 104 – 124

BERSICK, S., P. van der Velde ve W. Stokhof; (2006), *Multiregionalism and Multilateralism Asian-European Realitions in a Global Context*, Amsterdam University Press, Amsterdam

BİNZAT, Gökhan; (2015), "Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'i Savaşın Eşiğine Getiren Suni Adalar Krizi", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/cin-halk-cumhuriyeti/2015/06/12/8208/guney-cin-denizinde-abd-ve-cini-savasin-esigine-getiren-suni-adalar-krizi> , 05.03.2017

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM); (2016), *International Trade in Goods Based on UN Comtrade Data*, <https://comtrade.un.org/labs/bis-trade-in-goods/?reporter=156&partner=643&year=2015&flow=2> , 21.05.2017

BLACKMAN, Sarah; (2012), "Political Power: US Presidential Proposals for Energy", *Power – Technology*, <http://www.power-technology.com/features/featurepolitical-power-us-presidential-proposals-energy/> , 25.03.2017

BRICS Business Council; (2016), *China's Grand Strategy, India's Great Dilemma*, <http://www.brics-info.org/chinas-grand-strategy-indias-great-dilemma/> , 05.03.2017

BRITISH LIBRARY; (t.y.), *China Trade and the East India Company*, <http://www.bl.uk/reshelp/findhelpregion/asia/china/guidesources/chinatrade/> , 12.03.2017

CABESTAN, Jean-Pierre; (2006), "European Union – China Relations and The United States", *Asian Perspective*, Vol. 30, No.4, Special Issue on "Rising China's Foreign Relations", pp. 11 – 38

CASARINI, Nicola; (2013), “The EU-China Partnership: 10 Years on”, *EUISS – European Union Institute for Security Studies*, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_35_EU-China_partnership.pdf , No. 35 (Brief Issue), pp. 1 – 4

CHAN, Steve; (2005), *Soft Deterrence, Passive Resistance: American Lenses, Chinese Lessons*, Matthew B. Ridgway Center, University of Colorado

CHEN, Yong; (2011), “Food Town: Chinatown and the American Journey of Chinese Food”, *Chinatowns in a Transnational World Myths and Realities of an Urban Phenomenon*, Ed. by. Vanessa Künnemann, Ruth Mayer, Routledge, New York/USA, pp. 182 – 197

CLAUSS, Michael ve Maurice Gourdault-Montagne; (2015), “China’s central partners in Europe”, *CHINADAILY USA*, http://usa.chinadaily.com.cn/opinion/2015-10/26/content_22280071.htm, 28.12.2015

CLINTON, Hillary; (2011), “American’s Pacific Century”, *Foreign Policy*, <http://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> , 05.03.2017

COLE, J. Michael; (2016), “The Tsai – Trump Call: The Dynamics in Taiwan”, *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/12/the-tsai-trump-call-the-dynamics-in-taiwan/> , 05.03.2017

CONSORTIUM OF DEFENSE ANALYSTS; (2014), *China’s New Map Includes “Second National Territory” of Oceans*, <https://cofda.wordpress.com/tag/second-island-chain/> , 05.03.2017

CRI ONLINE TÜRKÇE; (2012), *Çin – AB İlişkilerinde Buzlar Eriyor*, <http://turkish.cri.cn/757/2012/09/22/141s143213.htm> , 15.10.2013

CROOKES, Paul Irwin; (2016), “Europe and China After Brexit”, *China Policy Institute: Analysis*, <https://cpianalysis.org/2016/08/05/europe-and-china-after-brexit/> , 17.11.2016

ÇAL, İsmail; (2010), “Sömürgeciliğin Çirkin Yüzü: Afyon Savaşları”, Dünya Bülteni, <http://www.dunyabulteni.net/haber/137906/somurgeciligin-cirkin-yuzu-afyon-savaslari>, 12.03.2017

ÇİÇEK, Murat; (2012), “AB ve Çin İlişkileri”, *ADOM e – bülten*, https://www.academia.edu/9344065/%C3%87i%C3%A7ek_Murat_2012_AB_ve_%C3%87in_%C4%B0li%C5%9Fkileri_Avrupa_Birli%C4%9Fi_Ara%C5%9Ft%C4%B1rma_Uygulama_ve_Dok%C3%BCmantasyon_Merkezi_ADOM_e-b%C3%BClten, Sayı: 5, s. 11 – 12

ÇİÇEK, Murat; (2014), “ABD – Çin Rekabetinde Gelişen AB – Çin İlişkileri”, Barış Araştırmaları ve Çözümleri Dergisi, Cilt: 2, Sayı:2, s. 1 – 40

DARABADİ, Pervin; (2014), “BRICS: 21. Yüzyılın Yeni Gerçekliği”, *UPA (Uluslararası Politika Akademisi)*, <http://politikaakademisi.org/2014/07/21/brics-21-yuzyilin-yeni-gercekligi/>, 15.01.2017

DEMİRAL, Turgut Can; (2014), “The Analysis of BRICS and the Diverse Role of BRICS Countries in International Politics”, *Academia*, https://www.academia.edu/15401446/The_Analysis_of_BRICS_and_the_Diverse_Role_of_BRICS_Countries_in_International_Politics, 16.12.2016

DEMİRTEPE, Turgut ve Hasan Selim Özerten; (2013), “Yükselen Tehdit Karşısında Çin’in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları”, *Bilkent Üniversitesi Bilgi*, Sayı. 65, s. 95 – 118

DEUTSCHE WELLE TÜRKÇE; (2017), *Le Pen Fransa’yı NATO’dan da Çıkaracak*, <http://www.dw.com/tr/le-pen-fransay%C4%B1-natodan-da-%C3%A7%C4%B1karacak/a-37419716>, 20.02.2017

DEUTSCHE WELLE TÜRKÇE; (2013), *Yunanistan’da Irkçılık Yükselişte*, <http://www.dw.com/tr/yunanistanda-%C4%B1rk%C3%A7%C4%B1%C4%B1k-y%C3%BCkseli%C5%9Fte/a-16773860>, 20.02.2017

DİNÇ, Cengiz; (2011), “Sivil Güç – Realist Oyuncu İkileminde Avrupa Birliği’nin Küresel Konumu”, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt:7, Sayı: 28, s. 89 – 124

DONNELLY, Jack; (t.y.), “Realism and International Relations”, Cambridge University Press,

http://assets.cambridge.org/97805215/97524/excerpt/9780521597524_excerpt.pdf ,

19.05.2017

DURAN, Burhanettin; (2017), “Avrupa’yı Bekleyen Tehlikeli Süreç” *SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı)*, <https://www.setav.org/avrupayi-bekleyen-tehlikeli-surec/> , 21.05.2017

ECEVİT, Bülent; (1953), “Çin Üzerinde Baskı”, *Son Havadis*, <http://ecevityazilari.org/items/show/112> , 15.02.2017

EFEGİL, Ertan ve Nezihha Musaoğlu; (2009), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemin Uluslararası Sisteminin Yapısına İlişkin Görüşler Üzerine Bir Eleştiri”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 2, Sayı: 4, s. 1-24

ELBASAN, Pınar; (2011), “BRICS: Çok Kutuplu Bir Dünya’ya Doğru”, *BİLGESAM*, <http://www.bilgesam.org/incele/86/-brics--cok-kutuplu-bir-dunyaya-dogru/#.WLxeL9LyjIU> , 05.03.2017

ENCYCLOPEDIA BRITANNICA; (2015), *Deng Xiaoping*, <https://global.britannica.com/biography/Deng-Xiaoping> , 12.03.2017

ERGE, Recep Ersel; (2012), “Dönerci Cinayetleri”, *ATAUM (Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi) e-bülten*, Sayı: 40, syf. 7 – 10

EU – ASIA CENTRE; (2016), *Event Report: EU – China Relations After Brexit*, http://www.eu-asiacentre.eu/events_details.php?event_id=167 , 17.11.2016

EUROMONITOR INTERNATIONAL; (2013), *Top 5 Largest Economies in 2020: China and Russia Displace USA and Germany Respectively*, <http://blog.euromonitor.com/2013/02/top-5-largest-economies-in-2020-china-and-russia-displace-usa-and-germany-respectively.html> , 15.11.2014

EURONEWS; (2015), *Çin ve AB Arasında Ticaret Arttı Ama Karşılıklı Kaygılarda Büyük*, <http://tr.euronews.com/2015/05/08/cin-ve-ab-arasinda-ticaret-artti-ama-karsilikli-kaygilar-da-buyuk>, 05.10.2016

EUROPEAN COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS; (2016), *Special Issue: China and Brexit: What's in It For Us?*, China Analysis

EUROPEAN PARLIAMENT; (2006), *European Parliament Resolution on EU – China Relations*, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2006-0346&language=EN&ring=A6-2006-0257> , 19.02.2017

EUROPEAN PARLIAMENT; (2014), *Election Results*, <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/election-results-2014.html> , 20.02.2017

EUROPE POLITIQUE; (2014), *Elections Europeennes 2004*, <http://www.europe-politique.eu/elections-europeennes-2004.htm> , 20.02.2017

EUROSTAT; (2015), *Extra-EU Trade by Partner (Export)* http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_maineu&lang=en , 14.10.2016

EUROSTAT; (2015), *Extra – EU Trade by Partner (Import)* <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, 14.10.2016

EUROSTAT; (2015), *Extra-EU Trade by Partner (Export to Intercontinental)* http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_maineu&lang=en , 14.10.2016

EUROSTAT; (2015), *Extra-EU Trade by Partner (Import from Intercontinental)* http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ext_lt_maineu&lang=en , Erişim Tarihi: 14.10.2016

EUROSTAT; (2015), *Extra-EU28 Trade, by Main Partners, Total Product* <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tet00035&language=en> , 09.06.2016

EUROSTAT; (2016), *Foreign Direct Investment Between The European Union And BRIC*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Foreign_direct_investment_between_the_European_Union_and_BRIC, 29.10.2016

EUROPEAN COMMISSION; (2001), *Country Strategy Paper on China, 2002-2006*, http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/csp/02_06_en.pdf , 05.03.2014

EUROPEAN COMMISSION; (2015), *European Union, Trade In Goods With China*, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113366.pdf, 25.10.2016

EUROPEAN COMMISSION; (2017), *Education & Culture: EU and China Launch People-to-People Dialogue*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-381_en.htm , 24.03.2017

EUROPEAN COMMISSION EXTERNAL RELATIONS; (2007), *EU – China Partnership and Cooperation Agreement*, http://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/eu-china_leaflet_en.pdf , 19.02.2017

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION; (???), *EU – China Political Dialogue*, http://eeas.europa.eu/delegations/china/eu_china/political_relations/pol_dialogue/index_en.htm , 17.10.2016

ESMER, Soner; (2016), “Bir Kuşak Bir Yol (One Belt, One Road) Projesi”, Deniz Haber Ajansı, <http://www.denizhaber.com.tr/yazi/bir-kusak-bir-yol-one-belt-one-road-projesi-456.htm> , 06.03.2017

EVEDENCİ, Yunus; (2015), “ABD-Çin İlişkileri (Prof. Dr. Selçuk Çolakoğlu İle Yapılan Röportaj)”, *Akademik Perspektif*, <http://akademikperspektif.com/2015/03/14/roportaj-abd-cin-iliskileri/>, 12.09.2016

FETTAHOĞLU, Selahattin; (2003), “Konfüçyüs ve Öğretisi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16, 305 – 324

FIFA; (2017), *FIFA TMS Global Transfer Market 2017: Record International Transfers in 2016*, <http://www.fifa.com/governance/news/y=2017/m=1/news=fifa-tms-global-transfer-market-2017-record-international-transfers-in-2865353.html> , 16.03.2017

FİDAN, Giray; (2011), “Doğu Asya’da Çin – ABD Rekabeti”, *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/asya-pasifik-arastirmalari-merkezi/2011/11/24/6378/dogu-asyada-cin-abd-rekabeti> , 01.03.2017

FREIRE, Maria Raquel; (2015), *Russia, China and the EU: Power Relations in a Complex International System*, Springer International Publishing, Switzerland

GLOBAL TIMES; (2017), *Tillerson Remarks on China 'Amateurish': Analysts*, <http://www.globaltimes.cn/content/1028531.shtml> , 05.03.2017

HABERTÜRK; (2015), *Cameron Referandum Sözüünü Tuttu*, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1107785-cameron-referandum-sozunu-tuttu> , 20.02.2017

HACAOĞLU, Yücel; (1973), *Günümüzde Çin*, Ufuk Ajansı Yayınları, Ankara

HAMMOND, Jim; (2014), *New China Reflections, Analysis and Conclusions of a Layman*, Routledge, Bloomington/USA

HANSAKUL, Syetam; (2014), “China – EU Realitions: Gearing Up for Growth”, *Deutsche Bank Research*, <https://www.db.com/specials/en/docs/China-EU-relations.pdf> ,pp.1 - 16, 17.02.2017

HE, Baogang; (2013), “Working With China to Promote Democracy”, *CSIS (Center for Strategic and International Studies)*, http://csis.org/files/publication/TWQ_13Winter_He.pdf, pp. 37-45, 15.02.2016

HEYWOOD, Andrew; (2013), *Küresel Siyaset*, Çev.Nasuh Uslu – Haluk Özdemir, Adres Yayınları, Ankara

HISTORY; (2017), *Nixon Arrives in China for Talks*, <http://www.history.com/this-day-in-history/nixon-arrives-in-china-for-talks> , 15.02.2017

HISTORY; (2017), *Soviet Union and Chinese Armed Forces Clash*, <http://www.history.com/this-day-in-history/soviet-union-and-chinese-armed-forces-clash> , 15.02.2017

HUNTINGTON, Samuel; (2002), *Medeniyetler Çatışması*, Çev.Cem Soydemir-Mehmet Turan, Okuyan Us Yayınları, İstanbul

HÜRRİYET; (2014), *Çin Girit Adsına Göz Koydu*, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/26641049.asp> , 22.11.2014

IBRAGIMOVA, Galiya; (2016), "After 15 Years, The SCO is Ready to Expand", *Russia Direct*, <http://www.russia-direct.org/analysis/after-15-years-shanghai-cooperation-organization-ready-expand> , 03.03.2017

IMF; (2014), *Gross Domestic Product, Current Prices 1998 – 2014*, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=51&pr.y=4&sy=2012&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds> , 29.10.2014

IMF; (2014), *Gross Domestic Product, Current Prices 2016 - 2019*, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=51&pr.y=4&sy=2012&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds> , 29.10.2014

IMF; (2014), *Gross Domestic Product Based on Purchasing-Power-Parity (PPP) Valuation of Country GDP 1995 – 2014*, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=68&pr.y=15&sy=2012&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=924%2C922%2C134%2C534%2C158%2C111&s=PPPGDP&grp=0&a=>, 29.10.2014

IMF; (2014), *Gross Domestic Product Based on Purchasing-Power-Parity (PPP) Valuation of Country GDP 2017 – 2020*, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=68&pr.y=15&sy=2012&ey=2019&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=924%2C922%2C134%2C534%2C158%2C111&s=PPPGDP&grp=0&a=> , 29.10.2014

INDEPENDENT; (2016), *Anders Breivik: Right-Wing Extremist Who Killed 77 People in Norway Massacre Wins Part of Human Right Case*, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/anders-breivik-right-wing-extremist-who-killed-77-in-utoya-norway-massacre-wins-lawsuit-against-a6992756.html> , 20.02.2017

JACQUES, Martin; (2012), *When China Rules The World: The Rise of the Middle Kingdom and the End of the Western World*, 2. Baskı, Penguin Books, London

KARACA, Ragıp Kutay; (2008), *Güç Olma Stratejisi Çin*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

KARAKURT, Birol; (2016), “Küresel Krizin Etkilerini Azaltmada Mali Yönetişimin Rolü: BRICS Ülkeleri Örneği”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 12, Yıl: 12, Sayı: 2, s. 185 – 212

KENNEDY, Paul M.; (1984), “The First World War and the International Power System”, *International Security*, Vol.9, No: 1, pp. 7 – 40

KESSİKBAYEV, Askhat; (2005), “Şanghay Beşlisi’nden Şanghay İşbirliği Örgütü”, *TASAM*, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/145/sanghay_beslisinden_sanghay_isbirligi_orgut , 25.03.2017

KEYMAN, Fuat; (2006), “Küreselleşme, Uluslararası İlişkiler ve Hegemonya, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 9, s. 1 – 20

KIM, Samuel S.; (2008), “The Evolving Asian System”, *International Relations of Asia*, Ed. David Shambaugh, Michael Yahuda, Rowman&Littlefield Publishers, INC, Lanham/USA, pp. 35 – 56

KIRCHNER, Emil; (2015), “China and the EU as Global Actors: Challenges and Opportunities for Joint Cooperation”, *Economic and Political Studies*, Vol: 3, No:1, pp.98 – 113

KISSINGER, Henry; (2002), *Does America Need a Foreign Policy? : Toward a Diplomacy for the 21st Century*, Simon&Schuster, London

KIZILTAN, Alaattin; (2004), “Tek Kutuplu Bir Dünyada Çin Halk Cumhuriyeti’nin Süper Güç Olabilirliği”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, s. 45 – 66

KÜPELİ, Mustafa Şeyhmus; (2016), “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde Çin’in Ortadoğu Politikası”, *ORMER*, <http://ormer.sakarya.edu.tr/index.php?go=20,3&id=63> , 04.03.2017

KO, Vanessa; (2012), “Trouble Down South: Why Hong Kong and Mainland China Aren’t Getting Along”, *TIME*, <http://world.time.com/2012/01/24/trouble-down-south-why-hong-kong-and-mainland-chinese-arent-getting-along/> , 24.03.2017

KORZUN, Peter; (2016), “Shanghai Cooperation Organization: Story of Success and Expansion”, *Strategic Culture Foundation*, <http://www.strategic->

culture.org/news/2016/06/29/shanghai-cooperation-organization-story-success-expansion.html , 25.03.2017

KPMG GLOBAL CHINA PRACTICE; (2013), *Investment in China: Number and Trends*,
<https://www.kpmg.com/FR/fr/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/Investment-in-China-Numbers-and-Trends-201311.pdf> , 11.12.2014

LEI, Xue; (2014), “China as a Permanent Member of the United Nations Security Council”, *Friedrich Ebert Stiftung*, <http://library.fes.de/pdf-files/iez/10740.pdf> , 12.03.2017

LOWTHER, William; (2014), “US Study Urgens ‘Offshore Control’ Strategy for China”, *Taipei Times*,
<http://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2014/06/12/2003592569> , 13.11.2014

LU, Xing; (2002), “Chinese Political Communication: Roots in Tradition and Impacts on Contemporary Chinese Thought and Culture”, *Intercultural Communication Studies XI – 1*, <http://web.uri.edu/iaics/files/06-Xing-Lu.pdf> , s. 97 - 116, 24.03.2017

MARTIN, Michael F.; (2016), “What’s the Difference? – Comparing U.S. and Chinese Trade Data”, *Congressional Research Service*, <https://fas.org/sgp/crs/row/RS22640.pdf> , pp.2, 05.03.2017

MAYFIELD, James; (2013), “Explaining The Rapid Rise of the Xenophobic Right in Contemporary Europe”, *GeoCurrents*, <http://www.geocurrents.info/cultural-geography/the-rapid-rise-of-the-xenophobic-right-in-contemporary-europe> , 20.02.2017

McMILLIAN, Stuart; (2014), “Europe’s Arms Trade with China”, *The Strategist*, <https://www.aspistrategist.org.au/europes-arms-trade-with-china/> , 15. 11. 2014

MEARSHEIMER, John; (2012), “Why China Cannot Rise Peacefully”, **Youtube**, <https://www.youtube.com/watch?v=CXov7MkgPB4> , 17.12.2014

MEARSHEIMER, John; (2013), “2013 Strategy Conference Keynote – John Mearsheimer, University of Chicago”, **Youtube**, <http://www.youtube.com/watch?v=V3M3RxxzJSfU> , 17.12.2014

MEDEIROS, Evans S.; (2009), *China’s International Behavior: Activism, Opportunism and Diversification*, Santa, RAND Corporation, Monica/Los Angeles

MENON, Rajan; (2017), “Is President Trump Headed for a War with China?”, *Energypost*, http://energypost.eu/president-trump-headed-war-china/?utm_campaign=shareaholic&utm_medium=twitter&utm_source=socialnetwork , 05.03.2017

MERCAN, Gizem Nida; (2014), “Liberalizm”, *TUIÇ (Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği) Akademi*, <http://www.tuicakademi.org/liberalizm/> , 18.04.2017

MERCAN, Sezgin; (2012), “Avrupa’da Aşırı Sağın Yükselişini Anlamak”, *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/avrupa-birligi-arastirmalari-merkezi/2012/01/24/6465/avrupada-asiri-sagin-yukselisini-anlamak> , 21.05.2017

MİLLİYET; (2013), *Fransa’da AB’den Çıkalmı Sesleri*, <http://www.milliyet.com.tr/fransa-da-ab-den-cikalim-sesleri/dunya/dunyadetay/05.03.2013/1676564/default.htm> , 17.06.2013

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF THE PEOPLE’S REBUPLIC OF CHINA; (2004), *Shangai Cooperation Organization*, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/sco_665908/t57970.shtml , 25.03.2017

NATO; (2017), *Relations with the European Union*, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm , 25.03.2017

NOESSELT, Nele; (2012), “Is There a Chinese School of IR?”, *GIGA Working Papers*, No: 188, pp.1 – 27

NOGAYEVA, Ainur; (2013), “Çin – Orta Asya Ticari İlişkileri ve Entegrasyon Çabaları”, *TASAM*, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/25702/cin_-_orta_asya_ticari_iliskileri_ve_entegrasyon_cabalari , 25.03.2017

NTV; (2016), *ABD'nin En Fazla Borcu Çin ve Japonya'ya*, <http://www.ntv.com.tr/ekonomi/abdnin-en-fazla-borcu-cin-ve-japonyaya.zdve6aMpZkK9qXCVjpmLYA> , 06.11.2016

NYE, Joseph S. Jr; (2002), *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone*, Oxford University Press, Oxford

OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY; (2014), *Where Does China Export* to http://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/chn/show/all/2014/, 05.11.2016

OBSERVATORY OF ECONOMIC COMPLEXITY; (2014), *Where Does China Import* from http://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/import/chn/show/all/2014/, 05.11.2016

OECD; (2014), *FDI Flows by Partner Country (China)*, http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FDI_FLOW_PARTNER, 11.12.2014

OECD; (2014), *FDI Flows by Partner Country (EU Members)*, http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=FDI_FLOW_PARTNER, 11.12.2014

OFFICE OF THE HISTORIAN (USA DEPARTMENT OF STATE); (t.y.), *Decolonization of Asia and Africa, 1945 – 1960*, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/asia-and-africa> , 25.03.2017

ÖRMECİ, Ozan; (2013), “21. Yüzyılda ABD-Çin Rekabeti”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 29, s. 1 – 14

ÖRMECİ, Ozan; (2014), “Siyasal Sistemler: Çin Halk Cumhuriyeti”, *UPA (Uluslararası Politika Akademisi)*, <http://politikaakademisi.org/2014/12/11/siyasal-sistemler-cin-halk-cumhuriyeti/>, 18.12.2015

ÖRMECİ, Ozan; (2014), “John Mearsheimer'a Göre 21. Yüzyılda ABD – Çin Rekabeti”, *UPA (Uluslararası Politika Akademisi)*, <http://politikaakademisi.org/john-mearsheimera-gore-21-yuzyilda-abd-cin-rekabeti/> , 15.12.2014

- ÖRMECİ, Ozan; (2015), “Çin Demokratikleşebilir Mi?”, *UPA (Uluslararası Politika Akademisi)* <http://politikaakademisi.org/2015/05/15/cin-demokratiklesebilir-mi/>, 10.02.2016
- ÖZAY, Mehmet; (2016), “Brexit Sonrası AB - Çin İlişkileri”, *Anadolu Ajansı*, <http://aa.com.tr/tr/analiz-haber/brexit-sonrasi-ab-cin-iliskileri/599879> , 04.11.2016
- PANDA, Ankit; (2016), “Power Plays Across the First Island Chain: China’s Lone Carrier Group Has a Busy December”, *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/12/power-plays-across-the-first-island-chain-chinas-lone-carrier-group-has-a-busy-december/> , 05.03.2017
- PEKCAN, Cemre; (2015), *Çin’in Uluslararası Sisteme Bakışı ve ABD’ye Yönelik Dış Politikası (2003 – 2013)* , Yayınlanmış Doktora Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/COMU/1555/Cemre_Pekcan_Tez.pdf?sequence=1 , syf. 52 – 61 , 02.03.2017
- PERKINS, Dorothy; (1999), *Encyclopedia of China: The Essential Reference to China, Its History and Culture*, RoutledgeNew York/USA
- PLETCHER, Kenneth; (2015), “Opium Wars”, *Encyclopadia Britannica*, <http://global.britannica.com/topic/Opium-Wars>, 15.05.2016
- POLITICO; (2014), *European Parliament Results by Country*, <http://www.politico.eu/article/european-parliament-results-by-country/> , 20.02.2017
- ROBLIN, Sebastien; (2016), “The Opium Wars: The Bloody Conflicts That Destroyed Imperail China”, *The National Interest*, <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/the-opium-wars-the-bloody-conflicts-destroyed-imperial-china-17212> , 15.02.2017
- RUSSIA & INDIA REPORT; (2016), *Secretary-General: GDP of SCO member-states Over \$21 Trillion*, http://in.rbth.com/news/2016/05/11/secretary-general-gdp-of-sco-member-states-over-21-trillion_592151 , 18.04.2017

SALMON, Trevor; (2004), “United in its Diversity (or Distunited in Adversary): That is The Question for the European Union and European Security and Defence Policy”, *Perspectives on European Politics and Society*, Vol. 5, No.3, pp. 447 – 468

SANGIOVANNI, Mette Eilstrup; (2011), “Why a Common Security and Defence Policy is Bad for Europe”, *Survival*, Vol.45, No. 3, pp. 193 – 206

SEVİM, Hüseyin; (2006), “Uluslararası İlişkilerde Küreselleşme Olgusu ve Ulus-Devlet Kavramını Yeniden Düşünmek”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 9, s. 89 – 124

SMITH JR, Warren W.; (2010), *Tibet’s Last Stand? The Tibetan Uprising of 2008 and China’s Response*, Rowman&Littlefield Publishers, Inc, Plymouth/United Kingdom

SNEYDER, Francis; (2009), *The European Union and China: 1949-2008*, Hart Publishing, Portland/Oregon

SPUTNIK TÜRKİYE; (2015), *BRICS Kalkınma Bankası Açıldı*, <https://tr.sputniknews.com/haberler/201507211016651744/> , 05.03.2017

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE; (2014), *Data for all Countries From 1988 – 2015 in Constant USD*, <https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-USD.pdf> , 31.12.2016

ŞEN, Zafer; (2004), “Çin-AB İlişkileri”, *Anlayış Dergisi* <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?dergiid=12&makaleid=3474>, 09.07.2015

TASAM; (2011), *Çin Ekonomisinin Yapısal Dönüşümü ve Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Sonuçları*, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/3170/cin_ekonomisinin_yapisal_donusumu_ve_gelismekte_olan_ulkeler_aci_sindan_sonuclari , 15.02.2017

T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI; (t.y.), *Şanhay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)*, <http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa> , 03.03.2017

THE GUARDIAN; (2017), *Steve Bannon: ‘We’re Going to War in the South China... No Doubt*, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/feb/02/steve-bannon-donald-trump-war-south-china-sea-no-doubt> , 05.03.2017

THE INDEPENDENT; (2017), *China Military Official: War with US Under Donald Trump 'Becoming Practical Reality*, <http://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-donald-trump-war-us-military-official-practical-reality-president-latest-a7550601.html> , 05.03.2017

THE STATISTICS PORTAL; (2017), *Direct Investment Position of the United States in China from 2000 to 2015*, <https://www.statista.com/statistics/188629/united-states-direct-investments-in-china-since-2000/> , 01.01.2017

THE STATISTICS PORTAL; (2017), *Foreign Direct Investment (FDI) from China in the United States from 2000 to 2015*, <https://www.statista.com/statistics/188935/foreign-direct-investment-from-china-in-the-united-states/> , 01.01.2017

THE VICTORIAN WEB; (2006), *England and China: The Opium Wars, 1839-60*, <http://www.victorianweb.org/history/empire/opiumwars/opiumwars1.html> , 15.02.2017

THE WHITE HOUSE PRESIDENT BARACK OBAMA; (2015), *Fact Sheet: U.S. – China Economic Relations*, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/09/25/fact-sheet-us-china-economic-relations>, 05.03.2017

TINGYANG, Zhao; (2006), “Rethinking Empire From A Chinese Concept ‘All-under-Heaven’ (Tian-xia)”, *Social Identities*, Vol.12, No:1 pp. 29 – 41

TOR, Selva; (2016), “G20’nin Kazananları, Kaybedenleri”, *Aljazeera Türk*, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/g20nin-kazananlari-kaybedenleri> , 06.03.2017

TOTALLY HISTORY; (t.y.), *Tang Dynasty Geography*, <http://totallyhistory.com/tang-dynasty-geography/> , 21.02.2017

TUMULTY, Karen; (2017), “How Donald Trump came up with ‘Make America Great Again’”, *Washington Post*, https://www.washingtonpost.com/politics/how-donald-trump-came-up-with-make-america-great-again/2017/01/17/fb6acf5e-dbf7-11e6-ad42-f3375f271c9c_story.html?utm_term=.3690c4c97e92 , 25.03.2017

TÜYSÜZOĞLU, Göktürk; (2014), “Angela Merkel’in Çin Ziyareti”, UPA (Uluslararası Politika Akademisi), <http://politikaakademisi.org/2014/07/12/angela-merkelin-cin-ziyareti/> , 17.11.2016

UNITED STATES CENSUS BUREAU; (2017), *Trade in Goods with China*, <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> , 01.01.2017

ULUSLARARASI POLİTİKA AKADEMİSİ (UPA); (2015), *Çin’in Avrupa Planları: Pekin - Brüksel İlişkileri Yenileniyor Mu?* <http://politikaakademisi.org/2015/01/29/cinin-avrupa-planlari-pekini-bruksel-iliskileri-yenileniyor-mu/>, 18.10.2016

VALENTINI, Giulia; (2013), “China and Japan’s Responses to the West in the 19th Century”, *E – International Relations Student*, <http://www.e-ir.info/2013/11/04/chinese-and-japanese-responses-to-the-west-during-the-19th-century/> , 25.03.2017

VOICE OF AMERICA (VOA); (2013), *Chinese Military’s Secret to Success: European Engineering* <http://www.voanews.com/content/chinese-military-secret-to-success-european-engineering/1814104.html>, 15.11.2014

WALLERSTEIN, Immanuel; (2012), *Bildiğimiz Dünyanın Sonu*, Çev.Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul

WANT CHINESE TIMES; (2013), *China to take Second Island Chain by 2020: Analyst*, www.wantchinatimes.com/news-subclass-cnt.aspx?id=20130626000009&cid=1101 , 13.11.2014

WASSERRAB, Jutta; (2011), “Dünya Ekonomisinde BRICS Devri Başlıyor”, Çev. Aydın Üstünel, *Deutsche Welle Türkçe*, <http://www.dw.com/tr/d%C3%BCnya-ekonomisinde-brics-devri-ba%C5%9Fl%C4%B1yor/a-14984324> ,05.03.2017

WORLD BANK; (2015), *GDP Growth (Annual %)*, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries> , 02.10.2016

WORLD BANK, (2015), *GDP (Current \$)*, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> , 02.10.2016

WORLD BANK; (2015), *GDP, PPP (Current International \$) 1995 – 2015*, http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?order=wbapi_data_value_2010+wbapi_data_value+wbapi_data_value-first&sort=desc , 02.10.2016

XIDE, Jin; (2002), “Zhongguo Xuyao Deguo Xintai” (China Needs a Great Power Mentality), *Huanqiu Shibao (Global Times)*, pp.4

XINHUANET; (2017),”China, Russia Agree to Further Respond to THAAD Deployment”, http://news.xinhuanet.com/english/2017-01/13/c_135978145.htm , 05.03.2017

YDYRYS, Kanat; (2017), “2017 Çin’in BRICS Dönem Başkanlığı Analizi – 1”, *ANKASAM*, <https://ankasam.org/2017-cinin-brics-donem-baskanligi-analizi-1/> , 05.03.2017

YE, Min; (2014), “China’s Silk Road Strategy”, *Foreign Policy*, <http://foreignpolicy.com/2014/11/10/chinas-silk-road-strategy/>, 16.01.2016

YILMAZ, Muzaffer Ercan; (2009), “Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Dünya Düzeni”, *Akademik Bakış*, No: 17, s. 1 – 14

YILMAZ, Sait; (2008), “Yükselen Güç Çin’in Güvenlik Politika ve Stratejileri”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, s. 77 – 98

EKLER

EK – 1

MÜLAKAT SORULARI

1. ABD – Çin – AB arasındaki ilişkilerin küresel siyasetteki yeri sizce nedir? Bu üçü arasındaki ilişkiler hangi yönde gelişmektedir?
2. ABD – Çin rekabetinde AB sizce hangi perspektiften değerlendirilebilir? Neden?
3. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün mü?
4. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?
5. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. Avrupa'da yükselen Aşırı Sağ'ın AB – Çin ilişkilerinde ne gibi etkisi olabilir?
7. Çin'in Batı algısı veya siyasal sistemi ile ilgili görüşleri sizce nelerdir?
8. ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?
9. ABD'nin Asya – Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

EK – 2

MÜLAKATLAR

Mülakat – 1 (Yrd. Doç. Dr. Ozan ÖRMECİ³²)

* Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

1. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün müdür?

Avrupa Birliği'nin Kuzey Afrika, Balkanlar, Kafkasya ve hatta Türkiye ve Ortadoğu ile ilişkilerinde ekonomik ve siyasal çıkarlar temelinde ve realist bir dış politikanın yanı sıra liberalizm yaklaşımından kaynaklanan demokratikleştirme ve modernleştirme gibi amaçları olduğunu düşünmekle birlikte, AB'nin Çin Halk Cumhuriyeti gibi etki alanı dışarısındaki bir ülkeye daha çok ekonomik odaklı ve realist temelde yaklaştığını düşünüyorum. Ancak elbette AB ile ABD arasındaki yakın ilişkiler ve ABD'nin Asya-Pasifik bölgesine yönelik politikalarına AB'nin de kısmen eklenmesi nedeniyle zaman zaman Çin yönetiminin insan hakları ihlallerine yönelik eleştirel açıklamalar Avrupa başkentlerinden ve Brüksel'den de gelebiliyor. Ancak bunları abartmamak lazım; Avrupa Birliği ve genel olarak Avrupa ülkeleri (Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa başta olmak üzere), Çin'le ilişkilerini ticari olarak geliştirmek ve burada yeni oluşan büyük pazara daha fazla girmek istiyorlar. Ekonominin ağırlığının Asya'ya kaydığı bir dünyada, bu, doğru bir yaklaşım olsa gerek. Dolayısıyla, AB'nin Çin'i demokratikleştirmek gibi doğrudan bir misyonu olduğunu düşünmüyorum; daha çok Çin'le ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkileri sıklaştırarak dolaylı olarak bu ülkede

³² 2004 yılında Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun olmuştur. 2011 yılında yine aynı üniversitede Siyaset Bilimi üzerine bütünleşik doktora tamamlamıştır. 2009 – 2012 yılları arası Uşak Üniversitesi'nde, 2012 – 2016 yılları arası Girne Amerikan Üniversitesi'nde çalışmıştır. 2016 yılından itibaren ise Beykent Üniversitesi'ndedir. Kendisi hakkında daha fazla bilgi için bkz. http://www.beykent.edu.tr/uploads/ckeditor/attachments/57ab21f1656573462c200000/OZAN_RMEC_.pdf

etkili olmak istiyor olabilirler. Ancak bunlar, tamamen tarafsız bir gözlemci olarak görüşlerimdir.

2. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

Çin'in Brexit sonrasında özellikle Birleşik Krallık ile ilişkilerini çok geliştireceğini düşünüyorum. Özellikle ekonomik ilişkiler hızla gelişecektir. Zaten önceden de Çin'e bu ülkede yoğun bir ilgi söz konusuydu; şimdi AB'den kesin olarak çıkılırsa, bu, daha da artacaktır. Ekonomik büyüme oranları son yıllarda Almanya haricinde çok yüksek seviyelerde olmayan Avrupa ülkeleri için pek de güçlü olmadıkları Çin pazarına girmek önemli bir hedef haline gelebilir. Çin, bugüne kadar daha çok ucuz üretimiyle öne çıksa da, zenginleşen bir ülke olarak yakın gelecekte -1,2 milyar nüfusunun da etkisiyle büyük bir pazar olarak da öne çıkacaktır. Özellikle kültür ve gelenek olarak Batı'dan çok farklı olan bu ülkenin pazarına girebilmek için Avrupa ülkeleri arasında yoğun bir rekabet yaşanacaktır. Bu konuda en şanslı ve birikimli ülke Birleşik Krallık (İngiltere) gibi gözüксе de, Manuel Valls ve Angela Merkel'in Çin gezileri, bu ülkelerin de (Fransa ve Almanya) ellerinden geldiğince Çin pazarına girmek istediklerini gösteriyor. Çin için de, ABD ile gerginleşme riski olan ilişkilerin yaşandığı bir dönemde, dünya kamuoyunda Avrupalı ülkelerle yakınlaşarak anılmak doğru bir adım olabilir. Çünkü Avrupa kamuoylarının desteğiyle rejimin meşruiyeti artacaktır.

3. ABD'nin Asya –Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

Dünyada tüm ülkelerin diğer ülkelerle rekabeti söz konusudur. Çin-ABD arasında da rekabet vardır; ama bu ilişkiler çok gergin veya kötüdür anlamına gelmemektedir. Son dönemde, Güney Çin Denizi'ndeki adalar nedeniyle Çin'in bazı komşularıyla yaşadığı sıkıntılar ve ABD'nin bu ülkelerle ilişkilerini geliştirmesi nedeniyle bu konu çok gündeme geldi ve bölgede rekabeti daha da arttırdı. Lakin bölgedeki silahlanmayı ya da rekabeti, sıcak bir savaş potansiyeli olarak görmemek lazım. Daha çok, gelecekte daha da önem kazanacak bu bölge için satranç tahtasında yeni hamleler yapılıyor şeklinde düşünmeliyiz. AB de, ABD'ye daha yakın olmakla birlikte, Çin'le ilişkilerini geliştirmek istemesi nedeniyle Çin için önemli bir açılım kapısıdır. Amerikan dış politikasında İsrail

ve Avrupa ülkelerinin de ciddi etkisi vardır; zira bu ülkeler, ABD'nin doğal müttefikleri ve bir anlamda Batı bloğunu oluşturan diğer güç unsurlarıdır. Dolayısıyla, AB ve Avrupa ülkeleri etkisiyle ABD'nin de Çin'e bakışı değişebilir, en azından yumuşayabilir.

4. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çin Halk Cumhuriyeti'nin yönetim felsefesinin temel unsuru, kendini olduğundan güçsüz göstermek ve yapacaklarını çok planlı ve ihtiyatlı tasarlamaktır. Çin, hâlihazırda dünyanın en büyük ekonomisi ve dünyanın en fazla sayıda dolar milyarderi çıkaran ülkesidir. Bu, yakın gelecekte daha da belirgin ve konuşulur hale gelecektir. Dolayısıyla, ekonomisi güçlenen Çin'in askeri modernizasyonu da söz konusu olabilir. Burada Çin'in hedeflerini dünyaya doğru anlatması ve amacının yayılmacı politikalar olmadığını belirtmesi lazım. Zira Çin gibi bir dev askeri politikalara yönelirse, bu, bölge ülkelerini çok rahatsız edebilir. Japonya ve Güney Kore başta olmak üzere bu rahatsızlık daha şimdiden görülmeye başlandı. Ancak savunma amaçlı da askeri modernizasyon yapılabilir ve bu durum, aslında barışa hizmet eden sonuçlar da verebilir. Çin, zaten nükleer bir güçtür ve büyük bir ordusu vardır. Ancak savaş konusunda çok deneyimli bir ordu olmayan Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun dışında, Çin'in bölgede daha geniş bir askeri birlik kurma niyetinin olduğunu düşünmüyorum. Çin, bölgesel ilişkilerini ekonomi temelinde ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi siyasal platformlar aracılığıyla tanzim etmeye devam edecektir. Çin'in yeni bir Varşova Paktı'na ihtiyacı yoktur; çünkü dış ticaretinin önemli bir bölümünü ABD'ye ve diğer NATO ülkelerine yapmaktadır.

Mülakat – 2 (Xiaoli GUO³³ PhD. Candidate)

* *These interview questions are prepared for the thesis entitled “EU – China Relations In the Context of USA – China Competition” conducted for Yalova University International Relations Master’s Programme*

1. Is it possible to say that the EU can spread liberal values such as democracy and human rights to China?

As I know, EU-China relations have not been fully explored in the academia. The bilateral relations between EU and China is not simply viewed as two states relations. It seems China’s relations with large member states. So both role of EU and policy inputs by the capital of these states need to be considered. From a Chinese perspective, China has been a monolithic and coherent actor by engaging with the EU. China’s policy making straight process forward top down system. However, I have not read many articles about EU-China relations but, I believe that the question “China is pursuing a realist policy” is debatable. Chinese scholars may stress that China is non-hegemonic power. In terms of “democracy”, Chinese scholars would specially give different interpretation about human rights.

2. How will the post-brexite EU-China relations be reflected?

Indeed, Brexit has a large impact on the EU. I think that Brexit would affect China’s relation with both UK and EU. Cameron government was China’s most important lobbyist in EU. Many Chinese companies view UK as the corridor to Europe. After Brexit, China may be face with more restriction on its exports due to trade barriers. However, given the fact of more than 30 -years cooperation with the EU, particularly in trade, a few geopolitical or strategic conflict, both sides are highly interdependent. Therefore, the EU and China may still work together in cooperation on OBOR, climate change and anti-terrorism. Also China would strengthen its relations with 16+1, with the states of Central and Eastern Europe.

³³ Australian National University (ANU) doktora öğrencisi. Kendisi hakkında bkz. <http://cais.anu.edu.au/people/xiaoli-victoria-guo>

3. What is China's approach to the US's presence in Asia-Pacific?

I also read many journal articles about the possibility of the contention between China and the US. But I think this mostly depends on one's political orientation to discuss the view of "pro-" or "anti-" China. It is better to examine the intentions of policy makers of the states nearby China on what are the roots in respond to China's growing power. To US, China's exceptional growth has destabilised the region and potentially increased it's regional power since 1900s. The "pivot to Asia" was a response to an imbalance in the global focus of the US power. However, I would not draw a conclusion directly on EU's role in the so called US-China contention since EU does not play a vital role in the Asia-Pacific region. Instead of that I would suggest to examine whether EU governments have been able to agree on a coherent response towards the US policy to China.

4. Can China build a political advantage and build an alternative military structure like NATO by using the economic development on the EU in the future? How do you evaluate the security dimension?

I think that it is difficult to answer these questions if all above are not going beyond the assumptions of realism. Perhaps realists would certainly agree with the economic power by building up military power, and the possibility of joining alliance against the other. However, I think EU member states share many common values with the US, such as liberal democracy and common cultural heritage according to what China does with EU. Perhaps EU members are more incentive to cooperate with China in order to ensure its economic interests. So establishing an alliance with China is very less likely.

Mülakat – 2 (Xiaoli GUO³⁴ PhD. Candidate) (Türkçe)

* Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

1. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün müdür?

Akademik anlamda bildiğim kadarıyla AB – Çin ilişkileri detaylı olarak araştırılmadı. Ama AB ile Çin arasındaki ikili ilişkiler sadece iki devlet ilişkisi değil. Çin'in üye ülkelerle olan ilişkileri büyük devletlerle olan ilişkileri olarak görünüyor. Dolayısıyla, AB'nin ve politik girdileri ve bu devletlerin başkentlerinin rolü Çin tarafından dikkate alınmalıdır. Çin perspektifinden bakılırsa Çin, AB'nin ilgisini çekerken, tek parça ve tutarlı bir rolü var. Çin'in politika belirleme süreci, üst düzey bir sistemdir. Bununla birlikte, AB - Çin ilişkileri ile ilgili sayısal anlamda çok makale okumadım, ancak "Çin gerçekçi bir politika izliyor" sorusunun tartışılabilir olduğuna inanıyorum. Çinli araştırmacılar, Çin'in hegemonik olmayan bir güç olduğunu vurgulayabilir. "Demokrasi" açısından, Çinli akademisyenler, özellikle de insan hakları alanında da farklı yorumlamalar yapar. Dolayısıyla her iki tarafın da ilişkilerinin doğasını açıkça veya karşılıklı olarak anlamalarını beklenebilir.

2. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

Aslında, Brexit'in AB'nin üzerinde büyük bir etkisi var. Sanırım Brexit, Çin'in hem İngiltere hem de AB ile olan ilişkisini etkileyecektir. Cameron hükümeti, Çin'in en önemli lobicisiydi. Pek çok Çinli şirket, İngiltere'yi Avrupa için koridor olarak görüyor. Brexit'in ardından ticaret engelleri nedeniyle Çin'in ihracatında daha fazla kısıtlama olabilir. Bununla birlikte, özellikle ticarete AB ile 30 yılı aşkın bir işbirliği gerçeği göz önüne alındığında, az sayıdaki jeopolitik veya stratejik çatışma olmasına rağmen, her iki taraf da birbirine oldukça bağımlıdır. Bu bağlamda, AB ve Çin, OBOR üzerinden iklim değişikliği ve terörle mücadele konularında işbirliği yapmaya devam edebilir.

³⁴ Australian National University (ANU) doktora öğrencisi. Kendisi hakkında bkz. <http://cais.anu.edu.au/people/xiaoli-victoria-guo>

Ayrıca Çin, Orta ve Doğu Avrupa devletleriyle arasındaki ilişkilerini 16 + 1 şeklinde güçlendirecektir.

3. ABD'nin Asya –Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

Çin ile ABD arasındaki rekabet olasılığı hakkında birçok gazetede çıkan makaleleri okudum. Ancak bence bu, büyük oranda "yanlışı" veya "anti-" Çin görüşünü tartışmak için siyasi yönelimine bağlı. Çin'in yakınında bulunan devletlerin politika yapıcılarının niyetlerini incelemek için yapılan eylem olarak görüyorum. Çin'in artan gücüne tepki vermenin köklerine bakmak daha iyi olacaktır. ABD için, Çin'in 1990'lı yıllardan beri istisnai bir şekilde büyümesi bölgedeki istikrarı bozdu ve potansiyel olarak Çin'in bölgesel gücünü artırdı. "Asya'ya Doğru", ABD'nin küresel alandaki dengesizliğe bir cevabıydı. Bununla birlikte, AB'nin Asya-Pasifik bölgesindeki hayati bir rol oynamaması nedeniyle sözde ABD-Çin rekabetinde AB'nin rolü üzerinde doğrudan bir sonuç çıkarmak doğru değil, AB hükümetlerinin bugüne kadar ABD'nin Çin politikasına karşı tutarlı bir yanıt üzerinde anlaşmaları var.

4. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bence bu soruların hepsinin gerçekçiliği ile ilgili cevap vermek zor. Belki realistler için iktisadi güç askeri gücü kurma ve diğeriyle ittifaka katılma imkânları olsaydı kesinlikle bunu kabul ederlerdi. Ancak, AB üye ülkeleri, liberal demokrasi, ortak kültürel miras gibi değerleri ABD ile paylaşmaktadır, Çin ile ortak değerleri yoktur. Belki de AB üyeleri, ekonomik çıkarlarını güvence altına almak için Çin ile işbirliği yapmaya daha fazla yatkındırlar. Dolayısıyla Çin ile askeri ittifak kurma olasılığı daha düşüktür.

Mülakat – 3 (Dr. Altay ATLI³⁵)

* Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

1. ABD – Çin – AB arasındaki ilişkilerin küresel siyasetteki yeri sizce nedir? Bu üçü arasındaki ilişkiler hangi yönde gelişmektedir?

ABD, Çin ve Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkilerden bahsederken, bu üç büyük gücün diyalog içerisinde olduğu, üçlü bir mekanizmanın olmadığını belirtmek gerekiyor. Dolayısıyla ABD, Çin ve AB arasındaki ilişkiler iyiye gidiyor, ya da kötüye gidiyor şeklinde bir yorum yapamayız; ancak ikili ilişkilerden bahsedebiliriz. ABD, Çin ve AB, küresel ekonominin başat aktörleri ve birbirleriyle olan ilişkileri tabii ki küresel siyaset üzerinde belirleyici oluyor. Bu çerçevede ABD ile Çin arasındaki ilişkileri öncelikli olarak ele alabiliriz. ABD ile AB zaten doğal olarak müttefikler, aralarındaki ilişkiler büyük ölçüde istikrar içerisinde seyrediyor. AB ile Çin arasındaki ilişkiler ise farklı bir görüntü çiziyor; bunun başlıca sebepleri ise, birincisi AB'nin halen tüm üye ülkelerin üzerinde anlaşabildiği bir Çin politikasının olmayışı ve dolayısıyla üye ülkelerin Çin ile olan ilişkilerini Brüksel üzerinden kolektif bir şekilde değil, kendi bireysel çıkarlarına göre ayrı ayrı yürütmeyi tercih etmeleri. İkinci olarak ise, Çin yönetimi de Brüksel'i değil tek tek ülkeleri kendisine muhatap almayı tercih ediyor. ABD ile Çin arasındaki ilişkilere baktığımızda ise bu iki ülke arasında ekonomik anlamda ciddi bir karşılıklı bağımlılık olduğunu, ancak siyasi söylemin her iki tarafta da zaman zaman iyice sertleştiğini görüyoruz. Ancak ABD ile Çin arasındaki ilişkiler belirli bir seviyenin altına düşemez, çünkü böyle bir durum karşılıklı ekonomik fayda anlayışına zarar verecektir; bu da iki tarafın da işine gelmez.

³⁵ Boğaziçi Üniversitesi İktisat bölümü mezunudur. Yüksek lisansını Avustralya'daki Deakin University'nde Uluslararası İşletme alanında yapmıştır. Doktorasını ise Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümü üzerine tamamlamıştır. Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi'nde (İPM) Asya Çalışmaları Programı uzmanıdır. Boğaziçi Üniversitesi ve Koç Üniversitesi'nde ders vermektedir. Kendisi hakkında daha fazla bilgi için bkz. <http://ipc.sabanciuniv.edu/people/altay-atli/>

2. ABD – Çin rekabetinde AB sizce hangi perspektiften değerlendirilebilir? Neden?

AB, ABD ile Çin arasındaki rekabette mümkün olduğunca taraf olmamayı tercih ediyor ve Çin ile olan ilişkilerini ABD'den bağımsız bir şekilde sürdürmeyi tercih ettiğini düşünüyorum. Bunun en somut örneği de Çin'in kurduğu Asya Altyapı Yatırım Bankası'na (AIIB), ABD'nin tüm itirazlarına rağmen birçok AB üyesi ülkenin katılmış olmasıdır. Ekonomik krizin etkilerini halen atlatabmayan Avrupa için Çin ile ilişkiler önemli. Bugün birçok AB ülkesinde Çin'in ciddi yatırımları var. AB ile Çin arasındaki ticaret de artıyor ve Çin'in "Bir Kuşak, Bir Yol" (ya da Yeni İpek Yolu) projesi, Çin ile Avrupa'yı birbirine daha fazla yakınlaştıracak. AB, Çin'le özellikle ekonomik anlamda daha çok yaklaşıyor; ancak bu da ABD'ye sırtlarını döndükleri anlamına gelmiyor. AB pragmatik bir çizgi izliyor: güvenlik ve siyasi anlamda ABD ile yakınlık, ekonomik anlamda ise Çin'le gelişen ilişkiler.

3. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün mü?

Mümkün değil. Birincisi, Çin bu tür kavramları Batı'dan farklı tanımlıyor. Birçok Çinli için Çin şu anda dünyanın en demokratik ülkelerinden birisi, ve bunu da yaşam standartları, ekonomik özgürlükler üzerinden açıklıyor. Böyle bir "değer yayma"ya Çin'in ve Çinlilerin bir talebi olmadığı gibi AB'nin de bunu yapacak bir kapasitesi, gücü yok. Bununla birlikte "demokrasi yaymak" adı altında Batı'nın daha önce dünyanın farklı bölgelerinde yaptığı girişimleri düşünecek olursak, bu konuda daha temkinli yaklaşmak gerektiğini görürüz. Çin'de demokrasi anlamında gelişmeler olacaksa, bu Çin içerisinde oluşan talep ve dinamiklerle olur; dışarının, Batı'nın zoruyla değil.

4. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

Son dönemde Avrupa içerisinde Çin ile ilişkileri en hızlı ve somut anlamda gelişen ülke İngiltere olmuştur. Bu nedenle Brexit'in Çin-AB ilişkilerini olumsuz yönde etkileyeceği

düşünüyor. Ancak ben buna pek katılmıyorum, çünkü İngiltere de, diğer AB ülkeleri de zaten Çin ile ilişkilerini ayrı ayrı, AB'nin değil kendi ekonomilerinin çıkarlarını ön planda tutarak sürdürüyorlardı ve bu Çin'in de işine geliyordu. İngiltere'nin birlikten ayrılması, bu nedenle AB-Çin ilişkileri açısından çok da büyük bir etki yaratmayacaktır.

5. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ekonomi, güvenliği etkiler. Çünkü ekonomik paylaşım mücadelesi güvenlik alanında çatışmalara yol açabildiği gibi, güvenlik kapasitesinin, askeri kapasitenin artırılması da yine ekonomik güç sayesinde olur. Ekonomik olarak güçlenen ülkelerin siyasi anlamda da giderek daha iddialı bir hale geldiğini, ekonomik gücün siyasi ve askeri güce dönüştüğünü biliyoruz. Ancak NATO gibi bir alternatif askeri yapı dediğimiz zaman, ekonomik gücün yeterli olmayacağını da görmemiz gerekir. NATO'yu oluşturan ve bir arada tutan sadece ABD'nin ekonomik gücü değil; üye ülkeler ortak değerler, siyasi, kültürel, ideolojik anlamda da birbirlerine yakın ülkeler. Çin, komşu ülkeleriyle de, Rusya gibi siyasi anlamda en yakın olduğu büyük güçle de böyle bir ilişki içerisinde değil. Diğer yandan ittifak kurmak veya ittifakların içerisinde yer almak Çin dış politikasının genel çerçevesi içerisinde çok tercih edilen bir durum değil. Çin'in artan ekonomik gücünün güvenliğe yansması, Çin'in bu şekilde artan nüfuzunu kullanarak ittifaklar oluşturması şeklinde değil, Çin'in tek yanlı olarak askeri kapasitelerini geliştirmesi şeklinde olacaktır.

6. Avrupa'da yükselen Aşırı Sağ'ın AB – Çin ilişkilerinde ne gibi etkisi olabilir?

Avrupa'da Aşırı Sağ'ın yükselmesi, Çin karşıtlığını da tetikleyebilir, ancak bunun etkisi kısıtlı olacaktır. Bunun birinci sebebi, Avrupa'daki aşırı sağ (ve artan milliyetçilik) toplumsal düzene ve toplumun yapısına zarar verdiğini iddia ettikleri göçmenler ve mültecileri hedef alıyor. Çinliler, Avrupa'da böyle bir konumda değiller. Avrupa'da yaşayan Çinli göçmen sayısı nispeten az olduğu gibi Avrupa'daki Çinli algısı da, kendi işine gücüne bakan, ya da ülkeye para getiren (turist ya da yatırımcı olarak) kişiler

olarak şekilleniyor. Dolayısıyla, en azından şimdilik, Avrupa’da Çin karşıtı bir söylem ve eylemin gelişeceğini öngörmüyorum. İkinci olarak ise, AB ülkeleri ile Çin arasındaki ilişkiler yapısal anlamda artan ekonomik bağımlılık üzerinden şekilleniyor. Dolayısıyla kuvvetli bir temel üzerine inşa edilen ilişkilerin ideolojik söylemler nedeniyle zedelenmesi, hele de Avrupa’nın ekonomik krizin etkilerini yaşamaya devam ettiği bu dönemde pek olası değil.

7. Çin’in Batı algısı veya siyasal sistemi ile ilgili görüşleri sizce nelerdir?

19. yüzyılda Çin’in Sanayi Devrimi’ni gerçekleştiren Batı karşısında geride kalmasının, Afyon Savaşları’nın ve Batılı güçlerin Çin’i silah zoruyla ticarete açmasının Çin düşüncesi üzerinde derin bir etkisi oldu. Çinliler bu dönemi Batı tarafından aşağılandıkları bir dönem olarak görüyorlar. Bugünkü ekonomik gelişimlerini ise bir “yükseliş” değil “geri dönüş” olarak nitelendiriyorlar. Başka bir deyişle, Çinlilere göre Çin yüzyıllar boyunca dünyada başat bir aktördü, bir dönem Batı’nın gerisinde kaldı, ancak şimdi tekrar eski konumuna dönüyor. Ancak bu noktada, Çinlilerin vizyonu Batı’yı geçip hegemon bir güç olmak değil, yıllardır devam eden Batı hegemonyasına dengeleyici bir unsur olmak. Diğer yandan Çinlilerin, özellikle de Çinli liderlerin, Batı’nın siyasal sistemine ciddi eleştiriler getirdiklerini, Batı tarzı liberal demokrasinin sonuç üretemeyen bir sistem olduğunu ileri sürdüklerini görüyoruz.

8. ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

Küresel ekonominin iki başat aktörü Çin ve ABD ekonomik olarak birbirlerine bağımlılar. Çin’in 3 trilyon dolarlık döviz rezervlerinin yaklaşık yarısı ABD hazine tahvillerine yatırılmış durumda. Çin buradan getiri sağlıyor, ABD ise açığını finanse ediyor, enflasyonunu düşük tutabiliyor. Birbirine bağımlılar, çünkü ne Çin bu kadar büyük bir miktarı kanalize edebileceği başka bir araç bulabilir, ne de ABD kendisine bu miktarda alternatif bir finansman kaynağı bulabilir. Diğer yandan Amerikalı ihracatçılar Çin pazarına, Çinli ihracatçılar da Amerikan pazarlarına muhtaçlar. Bu iki ülkeden birisinin ekonomisinin kötü gitmesi bu dinamikler üzerinden diğerini etkiliyor.

Dolayısıyla, ABD Başkanı seçilen Donald Trump'ın Çin'den gelen ürünlere yüzde 45 vergi koyacağı gibi söylemler pek gerçekçi değil. Böyle bir vergi konsa Çin kaybedeceği gibi ABD'de kaybeder; çünkü Çin ile iş yapan, Çin'den ara mamul tedarik eden, Çin'deki yatırımları sayesinde büyüyen firmalar olumsuz etkilenirler.

9. ABD'nin Asya – Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

Çin, ABD'nin Asya-Pasifik'teki askeri varlığından rahatsız, bu varlığı kendisini çevrelemeye yönelik bir girişim olarak görüyor. Buna karşılık Çin askeri kapasitesini artırıyor, çevre denizlerdeki paylaşım mücadelelerinde daha sert ve iddialı bir tutum sergiliyor. Örneğin Güney Çin Denizi'nde Çin'in yapay ada oluşturma, üs kurma vs. faaliyetleri büyük ölçüde ABD'ye karşı bir konum oluşturma çabasıyla ilgili. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in 2014'e dile getirdiği "Asya, Asyalıdır" sözleri ve bir "Asya güvenlik konsepti" oluşturulmasına yönelik inisiyatifleri, Asya'da ABD olmadan bir güvenlik yapısı inşa edilmesi amacını taşıyor. Ancak bugün Asya-Pasifik'te güvenliğin temel ekseninin ABD'nin Japonya ve Kore gibi ülkelerle kurduğu ittifaklar oluşturuyor. Bu ülkeler Çin'i tehdit olarak görüyorlar, ABD'yi ise Çin tehdidine karşı bir güvence olarak kabul ediyorlar. Dolayısıyla Trump dönemi konusunda henüz ciddi belirsizlikler olsa da ABD'nin büyük ölçüde Asya-Pasifik'teki varlığını sürdüreceğini ve buna karşılık Çin'in de kendi arka bahçesi olarak gördüğü bu coğrafyada ABD'ye karşı bir denge kurmak için çabalarını devam ettireceğini söylemek mümkün.

Mülakat – 4 (Doç. Dr. Ragıp Kutay KARACA³⁶)

* Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

1. ABD – Çin – AB arasındaki ilişkilerin küresel siyasetteki yeri sizce nedir? Bu üçü arasındaki ilişkiler hangi yönde gelişmektedir?

Çin’in AB ve ABD ile olan ilişkisini ayrı ayrı düşünmek gerekir. Keza ABD ile olan ilişkisi siyasi ve ekonomik alanların dışında doğrudan güvenlik alanını da içermekte. AB ile olan ilişkisi için ise ekonomik politikaların dışında bir yaklaşım görülmemekte.

2. ABD – Çin rekabetinde AB sizce hangi perspektiften değerlendirilebilir? Neden?

Rekabet kelimesi yerine çekişme kelimesi daha doğru olur. ABD’nin Çin’i sürekli suçladığı demokrasi, insan hakları ve vb. argümanlara AB’nin çok sınırlı yaklaştığı görülmekte. Neden ise AB’nin ürün pazarlayacağı en temel ülkelerden birinin Çin olmasıdır.

3. AB’nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin’e yayabileceğini söylemek mümkün mü?

Çin istemedenden hiçbir güç Çin’e bir şey yayamaz.

³⁶ Yüksek lisansını Gebze İleri teknoloji Üniversitesi Strateji Bilimi bölümünde “Çin’in Gelişen Ekonomik Yapısının İzleyeceği Stratejilere Etkisi” başlıklı tezi ile 2003 yılında mezun olmuştur. Doktorasını Gazi Üniversitesi Tarih bölümünü “Soğuk Savaş Sonrası Türkiye Cumhuriyeti – Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri” başlıklı tezi ile 2007 yılında tamamlamıştır. 2010 – 2013 yılları arası Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejileri bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. 2013 yılından bu yana İstanbul Gelişim Üniversitesi’nde Siyaset ve Uluslararası İlişkiler bölümünde çalışmaktadır. Kendisi için bkz. <http://iisbf.gelisim.edu.tr/Altmenu-1-1-akademikkadro-.html>

4. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

Burada AB-Çin ilişkileri değil İngiltere-Çin ilişkilerine nasıl yansıtacağını konuşmak daha doğru olur. Doğrudan Çin-AB ilişkisini etkilemeyecektir. Hatta İngiltere'nin çıkması nedeniyle oluşacak AB - İngiltere boşluğunu ekonomik anlamda Çin doldurmak isteyecektir.

5. Avrupa'da yükselen Aşırı Sağ'ın AB – Çin ilişkilerinde ne gibi etkisi olabilir?

Olabilir. Keza işsizlik oranı yükseldikçe aşırı uçlar güç kazanıyor. Burada üretim araçları sorunu ortaya çıkıyor. Ucuz Çin malları Avrupa üretimini sıkıntıya sokuyor. Sanayici Çin'e fabrikasını taşıyor. Bu da işsizliği körüklüyor.

6. Çin'in Batı algısı veya siyasal sistemi ile ilgili görüşleri sizce nelerdir?

Çin'i tanımlarken komünist sistemle yönetilen, kapitalist ekonomiye sahip, milliyetçi insanların ülkesi diyorum. Tanım bana aittir. Çinliler tarih boyunca kendileri dışındakileri barbar görmüşlerdir. Bu durum bugün kendilerine saygı duyana saygı duyma şeklinde cereyan ediyor. Diğer bir açıklamayla beni tenkit edersen soğurum senden....

7. ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

Dünyada karşılıklı ekonomik bağımlılığın iki güç arasında bu kadar gelişebileceğini söylesem kimse inanmazdı. Fazlasıyla karşılıklı bağımlılık vardır ve bu bağımlılık siyasi ve askeri hamleleri de sınırlamaktadır.

8. ABD'nin Asya – Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

ABD'nin her dönem değişen bir Asya – Pasifik politikası var. Belki de ABD dış politikasında en fazla değişiklik gösteren bölge. ABD'nin de Çin'in de tansiyonu

yükselteceğini zannetmiyorum. Trump Rusya ile iyi ilişki kurmak isterken Çin'i bir kenara itemez. Söylem ile eylem dış politikada paralellik göstermeyebilir.

Mülakat – 5 (Doç. Dr. Çağdaş ÜNGÖR SUNAR³⁷)

* Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

1. ABD – Çin – AB arasındaki ilişkilerin küresel siyasetteki yeri sizce nedir? Bu üçü arasındaki ilişkiler hangi yönde gelişmektedir

İktisadi anlamda Çin'in lehine, siyasi ve askeri ittifaklar açısından ise Batının gücü devam ediyor. ABD-AB gücü görece azalsa da, Çin'in bunların yerine geçecek alternatif bir paradigma/değerler sistemi vs. üretmemesi Batının etkisinin devam edeceğini gösteriyor.

2. ABD – Çin rekabetinde AB sizce hangi perspektiften değerlendirilebilir? Neden?

AB ticari ve kültürel açıdan Çin'le bağımsız ilişkilerini sürdürecektir. Bu anlamda ABD'ye mesafeli oluşu onu küresel açıdan 3. bir güç olarak görmemize neden olabilir. Ancak AB'nin görünür gelecekte dünyadaki siyasi, askeri ve jeopolitik dönüşümler açısından ABD'den kopması beklenemez. Asya-Pasifik'teki dönüşümler açısından da aynı şekilde AB sınırlı bir güçtür.

3. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün mü?

Kısa vadede, muhalif/çatışmacı yöntemlerle ya da açıktan değil. Ancak uzun vadeli kurumsal dönüşümler, yasal düzenlemeler, sivil toplum hareketleri üzerinden reformcu metodlarda bir etki yarattığı muhakkak.

³⁷ ODTÜ Uluslararası İlişkiler lisans programından 1998 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisansını İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde yapmıştır. Doktorasını State University of New York'ta 2009 yılında tamamlamıştır. Şu anda Marmara Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Çalışma alanları; Çin Politika Tarihi, Sino - Türk İlişkileri ve Doğu Asya'da Uluslararası İlişkilerdir. Kendisi hakkında daha fazla bilgi için bkz.

<http://abys.marmara.edu.tr/cagdas.ungorsunar/EgitimBilgileri>

4. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

Çin, ülkelerle tek tek ya da gruplar halinde uzun vadeli ekonomik çıkarları üzerinden ilişki kuruyor. Brexit'in bu anlamda muazzam bir dönüşüm yaratacağını sanmıyorum.

5. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hayır. Şangay İşbirliği Örgütü vs. bugünkü haliyle kesinlikle NATO alternatifi olamaz. Zaten Çinin tek tek başka ülkelerle ya da kurumsal anlamda uzun vadeli askeri ittifaklar geliştirme politikası da bulunmamaktadır. BM barış gücü operasyonları vs. hariç ya da Tayvan sorunu gibi özel haller dışında Çin ülke dışında askeri ağırlık göstermeye istekli bir ülke değil. Bu anlamda bir "süper güç" refleksi sergilemiyor; Rusya'dan çok farklı bir profili var.

6. Avrupa'da yükselen Aşırı Sağ'ın AB – Çin ilişkilerinde ne gibi etkisi olabilir?

Çin-AB ilişkilerini derinden etkileyecek tek şey AB'nin ticarete aşırı korumacı bir reflekse geri dönmesi olur. AB'de aşırı sağ partiler yükselse bile, birliğin kurumsal olarak bu türden uzun vadeli bir karar alması bugünün şartlarında zor görünüyor.

7. Çin'in Batı algısı veya siyasi sistemi ile ilgili görüşleri sizce nelerdir?

Çok karmaşık ve çok öznel bir konu. Burada özetlemek çok zor. Batı siyasi modeline tabii ki öykünülüyor ama reformlardan bu yana Çin "Batıdan öğrenme" stratejisi güttü ve bugün tüketimden işletme anlayışına kadar birçok alanda bu etki hissedilir. Batı algısı pragmatik unsurlar üzerinden şekillenir; dönemsel olarak olumlu da olumsuz da olabilir. Statik bir algıdan söz edilemez.

8. ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

Trump döneminde ABD’de aşırı korumacı bir refleks gelişmezse olumlu seyreder. Ama uzun vadede Çin’in lehine bir durum söz konusudur. ABD’de popülist siyasetin temel argümanlarından biri Çin etkisini geriletmek.

9. ABD’nin Asya – Pasifik’teki varlığına karşılık Çin’in yaklaşımı sizce nedir?

Olumsuz.

Mülakat – 6 (Yrd. Doç. Dr. Cemre PEKCAN³⁸)

- *Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.*

1. ABD – Çin – AB arasındaki ilişkilerin küresel siyasetteki yeri sizce nedir? Bu üçü arasındaki ilişkiler hangi yönde gelişmektedir?

Çin’in AB üzerindeki ekonomik ve politik etkisi giderek artmaktadır ve Çin, ABD’den sonra AB’nin ikinci büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. 200’ten bu yana da Çin ve AB birbirlerini ‘stratejik ortak’ olarak tanımlamaktadırlar. Çin ve AB arasındaki ilişkiler ekonomi temelli gelişse de aralarındaki en büyük problem AB’nin 1989 Tiananmen olaylarından sonra Çin’e uyguladığı silah ambargosu ve insan hakları konusunda Çin’i eleştirmesidir.

2. ABD – Çin rekabetinde AB sizce hangi perspektiften değerlendirilebilir? Neden?

AB’nin en büyük ticari ortağı olan ABD’nin ekonomik ve politik her konuda AB üzerindeki etkisi aşikar. Çin ise bazı uzmanlara göre barışçıl gelişiminin devamı bazı uzmanlara göre ise ABD hegemonyasına başkaldırmak istediği için ABD’nin etkili olduğu AB, Afrika, Orta Doğu gibi bölgelerde etkisini giderek artırmakta, bu da ABD’yi endişelendirmektedir. AB konusunda da bazı ticaret kotaları ve AB aleyhine artan ticaret açığına rağmen, Çin ve AB giderek birbirine daha bağımlı hale gelmektedir. Çin ve AB arasında en problemlili konu silah ambargosudur. Çin ile ekonomik ilişkileri daha iyi olan ülkeler ambargonun kaldırılmasını isterken, diğer ülkeler ABD ile aralarını bozmak istemedikleri için ambargoyu sürdürme taraftarıdırlar. Bu durumda AB, Çin ve ABD arasında bir rekabet alanı haline gelmiş görünmektedir.

³⁸ İzmir Ekonomisi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği bölümünden 2006 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisansını İngiltere’de University of Leeds Doğu Asya Çalışmaları, Çin Çalışmaları bölümü üzerine yapmıştır. Doktorasını Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde 2015 yılında tamamlamıştır. 2010 yılından bu yana aynı üniversitede öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Kendi hakkında daha fazla bilgi için bkz. <http://aves.comu.edu.tr/821/kimlik>

3. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün mü?

Çin, insan hakları konusundaki eleştirileri yumuşak karşılarsa da, demokrasi ya da insan hakları kavramları Çin'de farklı şeyler ifade etmektedir. Nitekim Çin'de bireyden çok bütünün çıkarları daha önemli olduğu için, demokrasi bir ülkeyi yönetmek için en doğru sistem olarak görülmemeyebilir. Çin'de oluşturulmaya çalışılan uluslararası ilişkiler teorilerine bakıldığında da bu durum görülmektedir.

4. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

Avrupa pazarı Çin için oldukça önemli ama her ne kadar Çinli liderler bu konuda endişelerini dile getirmiş olsalar da, İngiltere'nin AB'den çıkmasının Çin-İngiltere ilişkilerinde bir istikrarsızlık yaratacağını düşünmüyorum. Çinli liderler olaya pragmatik bir şekilde yaklaşıp AB ve İngiltere'yle ayrı ayrı ekonomik ilişkilerini geliştireceklerdir. Ama tabii ki ilk aşamada bazı özellikle yatırımlar konusunda bazı belirsiz durumlar oluşabilir.

5. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Çin'in NATO'ya karşı en alternatif yapısı Şangay İşbirliği Örgütü olarak görünmektedir. Ama Çin tarihi boyunca diğer ülkelerin içişlerine müdahalede bulunmama geleneğine sahip olduğundan, NATO tarzı askeri bir yapılanma kurma girişiminde bulunacağını düşünmüyorum.

6. Avrupa'da yükselen Aşırı Sağ'ın AB – Çin ilişkilerinde ne gibi etkisi olabilir?

7. Çin'in Batı algısı veya siyasi sistemi ile ilgili görüşleri sizce nelerdir?

Çin yüzyıllar boyu kendini 'Merkez Krallık' olarak tanımlamış ve diğer ülkeleri barbar olarak nitelendirmiştir. Bu yüzden de dış ilişkilerinde diğer devletlerin Çin'in üstünlüğünü ve himayesini tanıması karşılığında çeşitli ayrıcalıklar tanıdığı 'tributary

system' olarak adlandırılan bir karşılıklı ticaret sistemi geliştirmiştir. Çin kültüründe ve Konfüçyüs felsefesinde Batı'dakinin aksine bireyin değil, ülkenin çıkarları önemlidir. Bu yüzden de Batı'nın demokratik rejimlerinin en uygun yönetim şekli olduğunu düşündüklerini sanmıyorum.

8. ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

Çin'de 1978'de Deng Xiaoping iktidara gelmiş ve Çin modernizasyon programıyla dış dünyaya açılarak ekonomik anlamda büyük bir başarıya imza atmıştır. ABD ve Çin arasında 1979'da diplomatik ilişkiler kurulduktan sonra ekonomik ilişkiler de hızla gelişmiştir. Çin'in 1991'de APEC'e, 2003'te DTÖ'ye üye olması da ekonomik ilişkileri güçlendirmiştir. İki ülke arasında karşılıklı yatırımlarda büyük bir artış vardır. ABD, Çin'in ihracatında en büyük paya sahipken Çin'de ABD'nin ihracatında 3. Sırada yer almaktadır. Ancak iki ülke arasında ticaret hacmi artsa da ABD lehine ticaret açığı bulunmaktadır. Bu da ekonomik ilişkilerde problem olmaya devam etmektedir.

9. ABD'nin Asya – Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

Çin, ABD'nin Asya-Pasifik'teki varlığından rahatsızlık duymaktadır. Nitekim Güney Çin Denizi sorunu gibi anlaşmazlık konularında ABD'nin karışmasına sert tepki vermekte, bölgedeki sorunların bölge devletleriyle halledilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Mülakat – 7 (Yrd. Doç. Dr. Emine AKÇADAĞ ALAGÖZ³⁹)

- *Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.*

1. ABD – Çin – AB arasındaki ilişkilerin küresel siyasetteki yeri sizce nedir? Bu üçü arasındaki ilişkiler hangi yönde gelişmektedir?

Söz konusu ilişkiler güç geçişi kavramından ayrı düşünülemez. Zira pek çok araştırmacı ve akademisyen tarafından ifade edildiği üzere 21. yüzyılı Asya yüzyılı olarak nitelendirmek mümkündür ki bunun temel gerekçesi güç geçişi olarak ifade edilen Asya'nın uluslararası arenada yükselişi, yani gücün Batı'dan Doğu'ya doğru kaymasıdır. Gerek demografik büyüklüğü gerekse üretim ve pazar imkanları sayesinde Asya'nın günümüzde ekonomik potansiyel açısından Avrupa ve Amerika'nın önüne geçmeye başladığı görülmektedir. Bu değişimi yaratan ve yükselen güçler denildiğinde ilk akla gelen ülke olan Çin'in etkisi bugün dünyanın farklı coğrafyalarında hissedilmektedir. Dolayısıyla ABD ve AB gibi iki büyük ekonomik güç açısından Çin ile ilişkiler her şeyden önce ekonomik anlamda bir gerekliliktir. Bu üçü arasındaki ilişkiler karşılıklı bağımlılığın oluşturmuş olduğu bir denge etrafında şekillenmektedir.

2. ABD – Çin rekabetinde AB sizce hangi perspektiften değerlendirilebilir? Neden?

AB'nin güç unsurları ve kapasitesi dikkate alındığında yalnızca ekonomik perspektiften değerlendirilebilir diye düşünüyorum. Gerek Batı sermayesini kendisine çekme gerekse ticari dengeleri kendi lehine çevirme hususunda AB önemli bir ortak. Bu sayede Çin

³⁹ Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden 2008 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisansını Fransa'da Strasbourg Robert Schuman Üniversitesi Yüksek Avrupa Bilimleri Enstitüsü'nde yapmıştır. 2014 yılında Strasbourg Siyasal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler bölümünde doktorasını tamamlamıştır. Çalışma alanları; Kuzeydoğu Asya, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları üzerinedir. Şu anda İstanbul Gelişim Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Kendisi hakkında bkz. <http://iisbf.gelisim.edu.tr/Altmenu-1-1-akademikkadro-.html>

hem ekonomik gücünü artırmış olacak hem de ABD'nin en önemli ekonomik çarklarından birini sekteye uğratarak söz konusu rekabette avantaj elde etmiş olacaktır.

3. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün mü?

Bu sorunun Çin'e Batılı gözle bakma, bu ülkeyi Batı perspektifinden değerlendirme yaklaşımının bir getirisi olarak görüyorum. Çin'de devlet ve millet arasındaki ilişki, Batı'dakine göre oldukça farklı. Demokrasi şüphesiz devletin meşruiyetinin temel taşlarından biri. Ama Çin'de devletin mevcut meşruiyetini sağlayan en önemli unsur Çin uygarlığının halk nezdindeki çimento etkisi. Batı'da devletin gücü farklı unsurlar (kilise, aristokrasi, tüccarlar, vs) tarafından sürekli kısıtlanmaya çalışılmasına ve devlet, gücü sınırlanması veya belirlenmesi gereken bir kurum olarak ele alınmasına rağmen Çin'de böyle bir siyasi tecrübe yok. Çin kültürüne göre devlet toplumla bütünleşik, koruyucu ve kollayıcı, dolayısıyla Çinlilerin devlet algısı bizimkinden çok farklı. Bu sebeple aslında söz konusu liberal değerlerin Çin'e yayılması acaba Çin halkının istek ve beklentileri kapsamında mı ele alınıyor, yoksa Batı'nın Komünist Parti'nin etkinliğini sınırlama kaygısından mı ileri geliyor diye düşünmek gerekiyor.

4. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

İngiltere-Çin ilişkilerinin Pekin açısından önemi iki ülke arasındaki 80 milyar dolara yakın bir ticaret hacminin ötesinde, bu ülke üzerinden AB ile kurduğu ekonomik ve siyasi ilişkilerden kaynaklanmakta. Dolayısıyla Çin'in AB ile ilişkilerini şekillendirecek ve orta vadede İngiltere'nin rolünü üstlenecek bir ortağa ihtiyacı bulunmakta ki bu pozisyonun en güçlü adayı Almanya. AB ile Çin arasındaki ticaret ve yatırım ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasında öncü rolü Almanya'nın oynayacağını söylemek mümkün.

5. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Böyle bir girişim, Çin'in barışçıl dış politika ilkeleriyle tamamen ters düştüğünden ve dolayısıyla uluslararası arenadaki inandırıcılığını sarsıp kendisine yönelik tehdit algısını tetikleyeceğinden böyle bir yapıya yöneleceğini düşünmüyorum. Şanghay İşbirliği Örgütü'nün güvenlik ayağı Çin için mevcut konjonktürde yeterli görünmekte ki Pekin zaten bu örgütünde herhangi bir şekilde askeri bir nitelik kazanma amacı olmadığını ifade etmişti.

6. Avrupa'da yükselen Aşırı Sağ'ın AB – Çin ilişkilerinde ne gibi etkisi olabilir?

Ciddi bir etkisi olacağını sanmıyorum, zira iktidara hangi hükümet gelirse gelsin Çin bir AB ülkesinin göz ardı edemeyeceği bir ekonomik ortak. Bu çerçevede Milliyetçi muhafazakar ve sağ popülist parti FIDESZ'in başta olduğu Macaristan'ın, halk ve Adalet Partisi'nin başta olduğu Polonya'nın veya aşırı sağın ciddi yükselişte olduğu Avusturya ve Fransa'nın Çin ile ekonomik ve ticari ilişkilerine bakmak yeterlidir.

7. Çin'in Batı algısı veya siyasal sistemi ile ilgili görüşleri sizce nelerdir?

Soruda Batı algısı derken tam olarak neye vurgu yaptığınızı anlayamadım. Ama sanırım üçüncü sorunun cevabı bu kapsamda değerlendirilebilir.

8. ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

Ekonomik ve ticari bağların ABD-Çin ilişkilerinin mihenk taşı olduğu herkesçe malum. Taraflar arasındaki karşılıklı bağımlılık ikili ilişkileri biçimlendiren temel faktör. Bununla birlikte karşılıklı bağımlılığın daha fazla kırılgan olan tarafının ABD olduğunu söylemek mümkün. Zira Çin elinde en fazla dolar rezervi bulunduran ülke olmasının yanında ABD'nin yaklaşık 19 trilyon dolarlık borcunun 1.3 trilyon dolarlık kısmını elinde bulundurmakta. Öte yandan 2. Dünya Savaşı sonrası ABD tarafından yaratılan küresel ekonomik sistemi yeniden şekillendirme amaçlı girişimleri de Washington tarafından kaygıyla izlenmekte. BRICS Yatırım Bankası ve Asya Altyapı ve Kalkınma

Bankası'nın ABD müttefikleri tarafından dahi olumlu karşılanması Çin'in ekonomik gücünün göstergesidir. Trans Pasifik İşbirliği Anlaşması'nun rafa kalkması Çin açısından bir diğer olumlu gelişme oldu.

9. ABD'nin Asya – Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

Çin'in Asya-Pasifik'te artan etkinliğine karşılık Obama döneminden beri bu bölgedeki müttefikler ile askeri işbirliğinin güçlendirilmesine dönük ciddi girişimler var. Japonya, Güney Kore, Tayvan ve Filipinler ile bu çerçevede ilişkiler geliştirilmekte ki Çin'in tepkisini çeken THAAD sisteminin Güney Kore'ye konuşlandırılması girişimi de bu kapsamda değerlendirilmelidir. ABD açısından A2/AD stratejisini efektif biçimde uygulamak ve Çin'in bölgedeki hareket kabiliyetini sınırlandırmak temel koşuldur. Çin ise buna karşılık Myanmar ve Kamboçya gibi bölge ülkeleriyle ilişkilerini artırma, inci dizisi stratejisiyle bölgeye yakın ülkelerde askeri üs edinme yoluna başvurmaktadır. Yine askeri bütçeden en fazla payın Çin Deniz Kuvvetleri'ne ayrılması ve ikinci uçak gemisi inşası faaliyetleri de önemlidir. ABD'nin A2/AD stratejisine cevaben Çin'de karşı A2/AD stratejisiyle denizlerdeki hareket imkanını genişletme yoluna gitmektedir. Doğu ve Güney Çin Denizi meselelerinde Çin'in uzlaşmaz ve kendinden emin tavrı bölgede varlığını artırarak ABD'nin hegemonyasını sarsma amacına hizmet etmektedir.

Mülakat – 8 (Doç. Dr. Giray FİDAN⁴⁰)

- *Bu sorular Yalova Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans bölümü için hazırlanan “ABD – Çin Rekabeti Ekseninde AB – Çin İlişkileri” başlıklı tezin konusunun araştırılması amacıyla hazırlanmıştır.*

1. ABD – Çin – AB arasındaki ilişkilerin küresel siyasetteki yeri sizce nedir? Bu üçü arasındaki ilişkiler hangi yönde gelişmektedir?

ABD, Çin ve AB dünya ekonomisinin önemli bir kısmıdır. Son yıllarda gelişen serbest ticaret neticesinde bu bölgelerin birbirlerine ekonomik anlamda daha da entegre oldukları görülmektedir. İlişkilerin temel unsuru olan ekonomiktir ve her geçen gün daha da gelişmektedir.

2. ABD – Çin rekabetinde AB sizce hangi perspektiften değerlendirilebilir? Neden?

AB siyasi ve askeri bir birlik ve güç merkezi olmaktan çok ekonomik ve değerler birliğinin öne çıktığı bir yapı olarak karşımıza çıkmakta. ABD ve Çin arasındaki rekabette ise Batı bloğunun bir parçası olan AB'nin bu rekabette iki taraf arasında dengeleyici ve tamamlayıcı bir unsur olduğu düşünülebilir.

3. AB'nin demokrasi ve insan hakları gibi liberal değerleri Çin'e yayabileceğini söylemek mümkün mü?

Bu soru uzun zamandır sorulan önemli ve temel sorulardan biridir ancak kısa ve kesin bir cevap verilebilecek bir soru değildir.

⁴⁰ 1998 – 2000 yılları arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümünde eğitim görmüştür. 2001 – 2005 yıllarında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sinoloji Anabilim dalında ve 2002 – 2003 yılları arasında Beijing Language and Culture University lisans eğitimini tamamlamıştır. 2005 – 2007 yılları arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sinoloji Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimini “Qin Devrimleri: Qin Shi Huang Dönemi Çin’de Yapılan Devrimler” adlı teziyle tamamlamıştır. 2007 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sinoloji anabilim dalında doktora eğitimine başlamış, 2007 – 2008 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile Min Zu University of China Tibetoloji bölümünde araştırma yapmış ve Tibetçe eğitimi almıştır. Doktora çalışmasını 2010 yılında “Çin Kaynaklarına Göre 16. Yüzyılda Osmanlı – Çin İlişkileri ve Çin’de Osmanlı Ateşli Silahları” konulu teziyle tamamlamıştır. Kendisi şu anda Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretim görevlisi kadrosunda yer almaktadır. Kendisi hakkında bilgi almak için bkz. <http://www.websitem.gazi.edu.tr/site/girayfidan/bio>

4. Brexit sonrası AB – Çin ilişkilerine nasıl yansır?

Brexit'in doğrudan AB ve Çin arasındaki ilişkilere bir yansıması olmayacaktır. Zaten taraflar ilişkilerini ayrı ayrı devam ettirmekteler.

5. Çin'in ileride AB üzerindeki ekonomik gelişmişliğini kullanarak siyasi bir üstünlük kurup, NATO gibi alternatif bir askeri yapı kurabilir mi? Güvenlik boyutunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu oldukça uzak bir ihtimal.

6. Avrupa'da yükselen Aşırı Sağ'ın AB – Çin ilişkilerinde ne gibi etkisi olabilir?

Doğrudan bir etkisi olmayacağı öngörülebilir.

7. Çin'in Batı algısı veya siyasi sistemi ile ilgili görüşleri sizce nelerdir?

Bu soru da kısa bir yanıtı olmayan sorulardan ve üzerine bir kitap yazılabilecek kadar teferruatlı ve temel bir sorun.

8. ABD – Çin arasındaki ekonomik ilişkiler hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

ABD Çin'in en önemli ticaret partnerlerinden biri olmayı sürdürmektedir. Gerek Çin gerekse ABD için karşılıklı ekonomik ilişkiler gelişmeye ve çeşitlenmeye devam etmektedir.

9. ABD'nin Asya – Pasifik'teki varlığına karşılık Çin'in yaklaşımı sizce nedir?

Çin var olan durumu korumak ve bölgedeki yumuşak gücünü artırmaya çalışmaktadır. ABD'nin Asya- Pasifik'teki varlığı yeni değildir ve Çin'de gelişmesine orantılı olarak bölgede gücünü artırmaya çalışmaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Tez yazarı Murat ÇİÇEK 11 Ağustos 1991 tarihinde Erzincan'da dünyaya gelmiştir. İlköğretim ve lise eğitimlerini Yalova'da tamamlayan yazar, lisans eğitimini Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. 2011 – 2013 yılları arası Uluslararası Politika Akademisi (UPA) Anadolu Üniversitesi Temsilcisi görevinde bulunmuş ve aynı kuruluşun internet sayfasında birçok yazısı yayımlanmıştır. 2012 – 2014 yılları arasında Anadolu Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma, Uygulama ve Dokümantasyon Merkezi (ADOM) e- bülten'inde köşe yazarlığı yapmıştır. Bunun dışında Erasmus+ projeleri ile ilgili eğitim almış ve KA1 projesi yazmıştır. 2015 yılında kurulan Uluslararası Gençlik Derneği (UGA)'nin kurucu üyesidir ve yönetim kurulunda yer alarak derneğin başkan yardımcılığı görevini yürütmüştür. 2017 yılı itibariyle derneğin Denetim Kurulu Başkanlığını yapmaktadır.